

Frafaldsundersøgelse på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet

En kvalitativ interviewundersøgelse af årsagerne til frafald på seks bachelor- og kandidatuddannelser

Karen-Kathrine Vedel Sørensen og Lene Askholm Ibsen, Antropologisk Analyse

Februar 2017

Frafaldsundersøgelsen er udarbejdet af Antropologisk Analyse ved Institut for Antropologi, og arbejdet er varetaget af Karen-Kathrine Vedel Sørensen og Lene Askholm Ibsen i samarbejde med Steffen Jöhncke og Bettina Skårup.

Indholdsfortegnelse

1	RESUMÉ	7
2	BAGGRUND	10
2.1	Begrebsafklaring	11
2.2	Frafald på de samfundsvidenskabelige uddannelser	12
3	TIDLIGERE FRAFALDSUNDERSØGELSER	15
3.1	Frafaldsundersøgelser ved danske universiteter	15
3.1.1	Aarhus Universitet	15
3.1.2	Roskilde Universitet	15
3.1.3	Københavns Universitet	16
3.2	Forskning om frafald	17
4	METODE	19
4.1	Et kvalitativt undersøgelsesdesign	19
4.2	Informantkriterier	21
4.3	Rekruttering	22
5	GENERELLE INDSIGTER OG INDSATSOMRÅDER OVER FOR FRAFALD	24
5.1	Generelle indsigter om frafald	24
5.1.1	Frafald er et nederlag	24
5.1.2	Ukvalificeret studievalg	24
5.1.3	Det første år er udfordrende	25
5.1.4	Distance mellem studerende og undervisere	25
5.1.5	Uddannelsens anvendelighed	26
5.1.6	Socialt miljø	26
5.1.7	De studerende er strategiske	26
5.1.8	Ydre faktorer	26
5.2	Anbefalinger og forslag	27
5.2.1	Mere kvalificerede studievalg	27
5.2.2	Kompetenceløft af undervisere på førsteåret	28

5.2.3	Forelæsninger understøttet af øvelses- eller holdtimer	28
5.2.4	Indførelse af ”office hours”	28
5.2.5	Fokus på anvendelighed og beskæftigelsesmuligheder i undervisningen	29
5.2.6	Obligatoriske studiegrupper på både bachelor- og kandidatuddannelserne	29
5.3	Erfaringer om gennemførelse af frafaldsundersøgelser	30
5.3.1	Manglende retningslinjer for kontakt til tidligere studerende	30
5.3.2	Behov for mere statistisk viden om frafald på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet	31
5.4	Anbefalede indsatser	32
5.4.1	Klare retningslinjer for kontakt til frafaldne studerende	32
5.4.2	Samlet og styrket statistisk indsats	32
6	FRAFALD PÅ BACHELORUDDANNELSEN I ØKONOMI.....	34
6.1	Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i økonomi	34
6.1.1	Uovervejet studievalg	35
6.1.2	Studiet opleves for svært	37
6.1.3	Ringe social integration	39
6.2	Mulige indsatser	40
6.2.1	Optagelsesprocedurer/prærekruttering	41
6.2.2	Støtte til udfordrede studerende	41
6.2.3	Eksamenernes varighed	41
6.2.4	Fokus på undervisning og læring	42
6.2.5	Investering i studiemiljø	42
7	FRAFALD PÅ BACHELORUDDANNELSEN I SAMFUNDSFAG	43
7.1	Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i samfundsfag.....	43
7.1.1	Problematisk sidefagsordning	45
7.1.2	”Det glemte studie”	49
7.1.3	Ekskluderende og splittet studiemiljø	51
7.2	Mulige indsatser	53
7.2.1	Fokus på studiemiljø	53
7.2.2	Styrket studieadministration og studievejledning	54
7.2.3	Uddannelsens profilering	54
7.2.4	Mere fleksibilitet i opbygningen af bacheloruddannelsen i samfundsfag	54
7.2.5	Fokus på sidefagsordningen	55

8	FRAFALD PÅ BACHELORUDDANNELSEN I SOCIOLOGI.....	56
8.1	Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i sociologi.....	56
8.1.1	Ukvalificeret eller strategisk optag	57
8.1.2	Svære og (oplevet) formålsløse teorikurser	58
8.1.3	Anvendeligheden af uddannelsen	59
8.1.4	Konkurrencepræget studiemiljø.....	60
8.1.5	Personlige forhold.....	61
8.2	Mulige indsatser	61
8.2.1	Kvalificeret studievalg.....	61
8.2.2	Udvikling af undervisning og didaktik	62
8.2.3	Sociologiens anvendelighed	62
9	FRAFALD PÅ BACHELORUDDANNELSEN I ANTROPOLOGI.....	63
9.1	Årsager til frafald på bacheloruddannelsen på antropologi.....	63
9.1.1	Uddannelsens indhold lever ikke op til forventninger	64
9.1.2	Uklare didaktiske formål	65
9.1.3	Konkurrencepræget studiemiljø.....	66
9.1.4	Personlige forhold.....	67
9.2	Mulige indsatser	68
9.2.1	Kvalificeret studievalg.....	68
9.2.2	Udvikling af undervisning og didaktik	68
9.2.3	Introforløb.....	68
9.2.4	Antropologiens anvendelighed	69
10	FRAFALD PÅ KANDIDATUDDANNELSEN I SOCIOLOGI.....	70
10.1	Årsager til frafald på kandidatuddannelsen på sociologi	70
10.1.1	Strategiske studieforløb	71
10.1.2	Svagt studiemiljø	72
10.1.3	Uklar fagprofil	72
10.1.4	Manglende vejledning i forhold til specialisering, valgfag og praktik.....	73
10.1.5	Afstand mellem institut og studerende.....	74
10.2	Mulige indsatser	76
10.2.1	Introforløb.....	76
10.2.2	Obligatoriske studie-/sparringsgrupper.....	77
10.2.3	Bedre kontakt til instituttet samt undervisere og forskere.....	77

10.2.4	Didaktiske overvejelser.....	78
11	FRAFALD PÅ KANDIDATUDDANNELSEN I ANTROPOLOGI.....	79
11.1	Årsager til frafald på kandidatuddannelsen i antropologi	79
11.1.1	Ringe forudsætninger fra bacheloruddannelsen	81
11.1.2	Strategisk indskrivning på kandidatuddannelsen	81
11.1.3	Problematiske opbygning af uddannelsen	83
11.1.4	Det svære feltarbejde	84
11.1.5	Svagt studiemiljø	85
11.1.6	Job- og karrieremuligheder	86
11.2	Mulige indsatser	87
11.2.1	Introforløb.....	87
11.2.2	Obligatoriske studie-/sparringsgrupper.....	88
11.2.3	Bedre kontakt til instituttet samt undervisere og forskere.....	88
11.2.4	Didaktiske overvejelser i forbindelse med bachelorprojektet	89
12	LITTERATUR.....	90
13	BILAG.....	93
13.1	Bilag 1: Interviewguide til telefoninterview	93
13.2	Bilag 2: Interviewguide til fokusgrupper	100

1 Resumé

På opdrag af prodekan for uddannelse, Birgitte Sloth, har Antropologisk Analyse fra december 2016 til og med februar 2017 gennemført en frafaldsanalyse for de uddannelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, som har særlige udfordringer med frafald. Formålet er at skaffe mere dybtgående viden om årsagerne til, og processen mod, frafald. Undersøgelsen bygger på kvalitative metoder og et projektdesign, der kombinerer telefoninterview og fokusgrupeinterview. Uddannelserne udvalgt til undersøgelsen er følgende:

- Bacheloruddannelserne i hhv. økonomi, samfundsfag, sociologi og antropologi
- Kandidatuddannelser i hhv. sociologi og antropologi

Resultaterne af undersøgelsen viser overordnet set, at årsagerne til frafald er mangfoldige, men dog følger identificerbare mønstre. For alle de undersøgte uddannelser gælder det, at frafald i mange tilfælde er resultatet af ukvalificerede studievalg, hvorfor forudsætningerne for fastholdelse ikke er optimale. Endvidere finder vi, at den faglige integration spiller en central rolle i processen frem mod den studerendes beslutning om at forlade uddannelsen. I denne forbindelse oplever de studerende, at det faglige niveau er sværere end forventet, og at underviserne er utilgængelige og taler i et indforstået sprog. I forlængelse heraf er en anden central pointe, at de studerende på uddannelserne i flere tilfælde har vage idéer om deres faglige profil og uddannelsens anvendelighed i relation til fremtidig beskæftigelse. Derudover er studiemiljøet vigtigt for de studerende. Særligt de studerende, der ikke oplever at få etableret en god kontakt til deres medstuderende under studiestarten, føler sig ekskluderet fra studiemiljøet. Dette gælder såvel for bacheloruddannelser som for kandidatuddannelser. Endvidere viser undersøgelsen, at en bemærkelsesværdig andel af de studerende vælger at ophøre deres uddannelse som resultatet af psykiske udfordringer (stress, angst, depression). Undersøgelsens resultater viser endvidere, at årsagerne til frafald, ud over ovenstående ligheder, varierer en del fra institut til institut. Derfor er rapporten inddelt i delanalyser, der knytter sig til de respektive uddannelser.

For bacheloruddannelsen i økonomi peger resultaterne af undersøgelsen på særligt tre udfordringer som årsag til de studerendes beslutninger om at ophøre uddannelsen. For det første viser det sig, at uddannelsens gode renommé betyder, at flere studerende ikke har reflekteret nærmere over, om studiet egentlig matcher deres interesser og evner, hvilket giver ringe forudsætninger for et godt studieforløb. For det andet bliver de studerende overrasket over de høje faglige krav, der opleves

svære at imødekomme, hvorfor nogle føler sig nødsaget til at ophøre uddannelsen. For det tredje fortæller flere ophørte studerende, at de aldrig rigtig blev integreret i studiemiljøet på Økonomisk Institut.

På bacheloruddannelsen i samfundsfag på Institut for Statskundskab har der vist sig tre gennemgående problematikker. Den største udfordring i forhold til frafald er sidefagsordningen, som samtlige interviewede studerende ikke oplever, fungerer tilfredsstillende. Endvidere er det en gennemgående oplevelse blandt de studerende, at instituttet ikke prioriterer at hjælpe de studerende med deres henvendelser og spørgsmål. Endelig føler de samfundsfagsstuderende sig ekskluderet fra et studiemiljø, der er stærkt domineret af de statskundskabsstuderende.

Frafald på bacheloruddannelsen i sociologi kan knyttes til en række forhold. Det har vist sig, at uovervejede eller fejlmotiverede studievalg er gennemgående for de ophørte på sociologi, der enten er usikre på deres interesser, eller ikke kan komme ind på deres egentlige drømmeuddannelse. Begge dele giver allerede fra studiestart dårlige forudsætninger for fastholdelse. Med hensyn til uddannelsens indhold fremstår teorifagene som svære og formålsløse på grund af manglende indføring i svært fagstof. Hertil knytter sig en gennemgående tvivl om fagets anvendelighed og sociologiens fagprofil. Endelig berettes om et konkurrencepræget studiemiljø, der efterlader studerende med en oplevelse af ensomhed og utilstrækkelighed.

For bacheloruddannelsen i antropologi centrerer årsagerne til frafald sig særligt om fire problematikker. Frem for alt eksisterer der en stor diskrepans mellem de studerendes forventninger til studiet og deres faktiske oplevelser af det. Hertil knytter sig særligt en oplevelse af meget teoritunge kurser på første semester, hvor de studerende oplever en mangelfuld indføring i svært fagstof og efterspørger et klart formål med kursernes faglige indhold og de bagvedliggende didaktiske overvejelser. Studiemiljøet beskrives endvidere som konkurrencepræget, hvilket efterlader de studerende med en oplevelse af ensomhed og utilstrækkelighed.

På kandidatuddannelsen i sociologi kan årsagerne til frafald opsummeres i fem hovedpointer. Det er en gennemgående erfaring, at de studerende mangler vejledning i forhold til specialiseringen og valgfagene på kandidatuddannelsen, hvilket betyder at fagprofilen for mange er uklar. I forlængelse heraf oplever de studerende sig også afkoblet instituttet og forskerne og fortæller, at de ikke har

nogen fornemmelse af, hvad der forskes i på instituttet. Herudover fremstår studiemiljøet svagt særligt for de studerende, som kommer med en bacheloruddannelse fra andre universiteter. Endeligt har det vist sig, at noget af frafaldet skyldes strategisk ansøgning, hvor studerende på grund af retskravet søger ind på kandidatuddannelsen som et sikkerhedsnet, selvom de egentlig hellere vil læse en anden kandidatuddannelse.

På kandidatuddannelsen i antropologi viser undersøgelsens resultater flere forskellige årsager til frafald. For det første starter nogle studerende udelukkende på uddannelsen på grund af retskravet, mens lysten til faktisk at studere antropologi ikke nødvendigvis er til stede – ofte på grund af et problemfyldt bachelorprojekt. Derudover er det en gennemgående oplevelse, at de obligatoriske kurser på 7. semester – både på den nye og gamle studieordning – skaber vanskeligheder for de studerende, enten på grund af en massiv arbejdsbelastning eller udfordringer ved at forberede feltarbejde. En anden central problematik knytter sig til feltarbejdet, der fremstår som et udfordrende element for de studerende, da det for mange betragtes som fagets svendeprøve og afgørende for fremtidige karrieremuligheder. Endeligt beskrives studiemiljøet svagt eller ikke-eksisterende særligt for de studerende, som kommer med en bacheloruddannelse fra andre universiteter.

Da denne frafaldsundersøgelse baserer sig på kvalitative undersøgelser, er vigtige fund og detaljer vedrørende de mange forskellige frafaldproblematikker, som undersøgelsen kortlægger, bl.a. gengivet ved brug af en række karakteristiske citater fra studerende, der har valgt at ophøre deres uddannelser. På baggrund af undersøgelsens resultater fremlægger vi i rapporten desuden en række forslag til hhv. fagrelaterede og generelle indsatsområder og initiativer, der alle vil kunne bidrage til at imødegå de belyste udfordringer med frafald. Derudover fremlægger vi i rapporten en række erfaringer af relevans for gennemførelse af frafaldsundersøgelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, hvortil der ligeledes knytter sig en række anbefalede indsatsområder med henblik på senere frafaldsundersøgelser.

2 Baggrund

Frafald er en velkendt udfordring, der har stor bevågenhed på uddannelsesområdet. Den store interesse for emnet skyldes, at frafald er problematisk på flere forskellige niveauer. Fra et samfundsperspektiv er frafald omkostningsfyldt på grund af tabet af studiepladser, der kunne være gået til studerende, som ville have gennemført uddannelsen. Vender vi blikket mod uddannelsesinstitutionerne, bliver frafald her særligt problematisk på grund af dets økonomiske konsekvenser, idet institutionerne med taxametersystemet tildeles midler af Undervisningsministeriet på baggrund af beståede eksamener. Endeligt kan frafald på individniveau være forbundet med store følelsesmæssige omkostninger og desuden opleves som et spild af ressourcer i form af tid og SU (Studenterrådet ved Aarhus Universitet 2000). Samlet set er der således mange gode grunde til at beskæftige sig med frafald. Første skridt på vejen mod, at uddannelserne kan fastholde flere af deres studerende, er at vide, hvorfor og hvornår frafaldet sker. Øget viden om frafald vil derfor kunne danne grundlaget for målrettede indsatser, der kan sikre højere gennemførelsesrater.

I denne rapport fremlægges resultaterne af en kvalitativ frafaldsundersøgelse på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet udført af Antropologisk Analyse fra december 2016 til og med februar 2017 på foranledning af prodekan for uddannelse, Birgitte Sloth. Baggrunden for undersøgelsen er, at en række uddannelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet over flere år har oplevet et stort frafald. Undersøgelses formål er derfor at fremskaffe mere dybtgående viden om årsager til frafald blandt de studerende på disse uddannelser med henblik på at styrke fakultets- og institutledelsers indsatser for at forebygge frafald. Prodekan Birgitte Sloth har forud for undersøgelsen udpeget en række uddannelser på baggrund af deres særligt høje frafaldsprocenter. Efter afklarende samtaler med studieledere fra de respektive uddannelser blev der desuden tilføjet yderligere én uddannelse, og således omfatter undersøgelsen følgende uddannelser:

- Bacheloruddannelserne i hhv. økonomi, samfundsfag, antropologi og sociologi
- Kandidatuddannelserne i hhv. antropologi og sociologi

Årsagerne til frafaldet på disse uddannelser er undersøgt gennem telefoninterview med studerende, der har valgt at ophøre deres uddannelse. Disse interview er suppleret af fokusgruppeinterview med aktive studerende og samtaler med studie- og karrierevejledere. På baggrund af disse interview og samtaler har vi identificeret en række problemstillinger, der knytter sig til frafald på de enkelte

uddannelser. Vi har endvidere fundet nogle mere gennemgående problematikker og udfordringer, som er relevante for alle uddannelserne udvalgt til denne undersøgelse. I rapporten fremlægges derfor også anbefalinger med forslag til indsatsområder, der ud fra undersøgelsens fund og resultater kan bidrage til fakultetets arbejde med at nedbringe frafaldet på de samfundsvidenskabelige uddannelser.

2.1 Begrebsafklaring

I denne undersøgelse har vi valgt at anvende begrebet *fracfald* til overordnede beskrivelser af det fænomen, hvor studerende afbryder deres uddannelse inden en bestået afsluttende eksamen (Undervisningsministeriet 1998:21). Definitionen dækker både de studerende, der forlader uddannelsen til fordel for et andet studie og de studerende, der helt forlader uddannelsessystemet. For Københavns Universitet gælder det, at studerende, der afbryder deres uddannelse i løbet af første måned efter studiestart, ikke registreres som frafald i de statistiske opgørelser. *Frafald* anvendes således i denne rapport, når der henvises til mere overordnede institutionelle forhold. I selve analysen anvender vi imidlertid begrebet *ophør* til at beskrive de studerendes valg om, at afbryde deres uddannelse.

Ophør er altså vores betegnelse for de studerendes beslutning om at afbryde deres uddannelse inden en bestået eksamen. Det er vores oplevelse, at studerende, der afbryder enten et bachelor- eller kandidatforløb undervejs, erfaringsmæssigt ikke nødvendigvis opfatter sig som frafaldne. I tilfælde af studieskift kan ”fracfald” eksempelvis opleves som misvisende, fordi de studerende i deres egen optik har fortsat et uddannelsesforløb (om end på en anden uddannelse). Der kan også være tale om, at man afbryder en uddannelse, men selv har en forventning om at genoptage studieforløbet senere. De studerende mener dermed ikke nødvendigvis, at de er faldet ud af uddannelsessystemet. Det er ligeledes vores vurdering, at betegnelsen *fracfald* kan give indtrykket af, at afbrydelsen ikke er et aktivt valg, men snarere lyder som opgivelse eller overgivelse. I vores optik betegner *ophør* i højere grad en aktiv handling – man beslutter sig for at bringe noget til ophør. Det bør desuden pointeres at vi af etiske årsager udelukkende har interviewet *ophørte* studerende, der selv har afbrudt uddannelsen (se afsnit 4). Endeligt har betegnelsen *fracfald*, på grund af de mange omkostninger forbundet hertil, ofte en negativ klang og kan derfor være et u hensigtsmæssigt udgangspunkt for en konstruktiv dialog. Det er således vores klare erfaring, at anvendelsen af begrebet *ophør* har skabt en relevant kontekst for at forstå informanternes valg med hensyn til studieophør fra den

pågældende uddannelse. Det er desuden vores vurdering, at man ved fremtidige frafaldsundersøgelser, hvor fokus er på de studerendes årsager til frafald, bør overveje hvilket begreb, der henvender sig mest hensigtsmæssigt til undersøgelsens målgruppe.

Valget af disse to betegnelser betyder derfor, at vi med *frafald* refererer til den administrative betegnelse, der anvendes på Københavns Universitet, mens vi med begrebet *ophør* tager højde for, at studerende nødvendigvis ikke identificerer sig med at være frafaldne.

2.2 Frafall på de samfundsvidenskabelige uddannelser

Københavns Universitet udarbejder hvert år nøgletal vedrørende gennemførelse og frafall for alle uddannelser på hvert fakultet.¹ De seneste nøgletal findes i notatet ”Nøgletal for studieområdet på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet 2016” og viser blandt andet udviklingen i frafall siden 2013. Her opgøres frafall på to forskellige parametre: *Frafall på 1. år* og *frafald efter normeret tid + et år*. Som det vil blive tydeligt nedenfor, illustrerer begge disse opgørelser en klar udfordring med frafall for de seks udvalgte uddannelser til undersøgelsen.

Optagsårgang				
Frafall på 1. år, BA	2012	2013	2014	2015
Antropologi	12,0%	15,4%	20,4%	20,4%
Psykologi	7,3%	7,9%	4,8%	7,4%
Samfundsfag	0,0%	16,7%	31,7%	11,9%
Sociologi	12,5%	10,2%	16,4%	18,2%
Statskundskab	12,0%	13,3%	13,1%	10,0%
Økonomi	8,9%	15,7%	17,3%	16,5%
SAMF - gns.	9,9%	12,9%	14,5%	13,6%
KU-gns.	14,3%	15,9%	19,0%	18,2%

Tabel 1: Frafall på 1. år, BA. Kilde: Uddannelsesservice, Københavns Universitet.

Af tabel 1 fremgår det, at bacheloruddannelserne i antropologi, samfundsfag, sociologi og økonomi har haft et højt frafall de seneste år.² Både i 2014 og 2015 havde disse fire uddannelser det største frafall på 1. år sammenlignet med de øvrige bacheloruddannelser på Det Samfundsvidenskabelige

¹ https://intranet.ku.dk/uddannelsesstatistik/tal_uddannelser/Sider/default.aspx

² Det bør bemærkes, at det svingende frafall på samfundsfag må ses i lyset af, at optaget på uddannelsen i 2014 og 2015 lå på omkring 40 studerende, og at få personer derfor kan medføre store procentvise udsving.

Fakultet. For bacheloruddannelserne i antropologi og sociologi gælder det desuden, at frafaldet på 1. år i 2015 var over eller på gennemsnittet for frafald på samtlige bacheloruddannelser på Københavns Universitet.

Optagsårgang				
Frafald på 1. år, KA	2012	2013	2014	2015
Antropologi	2,2%	8,8%	8,1%	8,1%
Global udvikling	0,0%	0,0%	7,5%	8,8%
Psykologi	1,8%	0,5%	0,9%	2,4%
Samfundsfag	25,0%	8,3%	12,5%	14,3%
Sikkerheds- og risikoledeelse	0,0%	0,0%	9,1%	7,0%
Sociologi	7,1%	4,6%	5,6%	9,2%
Statskundskab	2,9%	2,6%	3,7%	5,7%
Økonomi	1,7%	4,8%	11,6%	7,7%
SAMF - gns.	3,0%	3,6%	6,4%	6,4%
KU-gns.	5,0%	4,4%	6,5%	7,0%

Tabel 2: Frafald på 1. år, KA. Kilde: Uddannelsesservice, Københavns Universitet.

Frafaldsproblematikken for antropologi og sociologi viser sig også på kandidatuddannelserne. Tabel 2 viser, at de to kandidatuddannelser i 2015 havde et frafald på 1. år, der var højere end gennemsnittet ikke blot for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, men også for samtlige kandidatuddannelser på Københavns Universitet. I forhold til det høje frafald på kandidatuddannelsen i samfundsfag, der ikke er inddraget i denne undersøgelse, bør det bemærkes, at optaget i 2015 var på 7 studerende, og at få udmeldelser derfor kan medføre store procentvise udsving.

Frafald efter normeret tid + et år				
Procent	2013	2014	2015	2016
BA				
Antropologi	26,7	23,9	19,4	24,5
Psykologi	13,2	12,8	15,1	14,4
Samfundsfag		12,5	26,7	22,2
Sociologi	25,0	25,6	22,0	24,4
Statskundskab	13,9	16,3	14,9	18,7
Økonomi	28,4	27,9	25,7	25,3
SAMF - Gennemsnit	21,2	21,5	20,2	21,3
KU - Gennemsnit	27,9	28,4	29,4	30,5
KA				
Antropologi	8,3	10,1	7,9	20,0
Psykologi	1,8	2,4	2,7	0,5
Samfundsfag		14,3	18,2	14,3
Sociologi	7,9	16,5	10,0	14,3
Statskundskab	3,6	7,1	4,5	6,1
Økonomi	5,0	8,0	8,4	11,5
SAMF - Gennemsnit	5,5	8,2	6,1	8,6
KU - Gennemsnit	10,1	10,9	10,4	12,6

Tabel 3: Frafald efter normeret tid + et år. Kilde: Uddannelsesservice, Københavns Universitet.

I tabel 3 er frafaldet opgjort efter *normeret tid + et år*. Også her er frafaldet på bacheloruddannelserne i antropologi, samfundsfag, sociologi og økonomi gennemgående højt. I den seneste opgørelse fra 2016 ligger frafaldet over gennemsnittet for alle samfundsvidenskabelige uddannelser på Københavns Universitet.

For kandidatuddannelserne i antropologi og sociologi har frafaldet efter *normeret tid + et år* ligeledes ligget højt i flere år og over gennemsnittet for kandidatuddannelserne på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet. På kandidatuddannelsen i antropologi observeres desuden en mærkbar stigning i frafaldsopgørelsen fra 2015 og 2016. Mens frafaldet efter *normeret tid + et år* var på 7,9 % i 2015, lå det i 2016 på hele 20 %. Efter konsultation med statistikansvarlig og institutsekretariatet har det dog ikke været muligt at finde nogen oplagt strukturel forklaring på denne stigning. I alle tilfælde understreger det behovet for, at uddannelsens frafald belyses nærmere.

3 Tidligere frafaldsundersøgelser

I arbejdet med frafaldsundersøgelsen har vi orienteret os i den efterhånden meget omfattende litteratur om frafald. Det være sig både faglitteratur, rapporter, analyser og informationsmateriale fra den internationale og nationale forskning om frafald. Med hensyn til sidstnævnte har vi i forbindelse med undersøgelsen taget kontakt til Aarhus Universitet, Aalborg Universitet, Roskilde Universitet og Syddansk Universitet for at undersøge, hvad der er lavet af lignende undersøgelser om frafald på samfundsvidenskabelige fakulteter. Det blev i denne forbindelse hurtigt klart, at der ikke eksisterer meget viden om frafald på samfundsvidenskabelige uddannelser på danske universiteter. Nedenfor præsenteres kort de foreliggende undersøgelser, som har været inspirationskilder i forbindelse med nærværende undersøgelse. Disse er alle samlet i en link- og litteraturoversigt til sidst i rapporten, da vi vurderer at denne litteratur kan tjene som nyttigt inspirationsgrundlag i arbejdet med frafald på danske universiteter.

3.1 Frafaldsundersøgelser ved danske universiteter

3.1.1 Aarhus Universitet

I 2000 lavede Studenterrådet ved Aarhus Universitet en omfattende rapport om frafald og studiemiljø for årgang 1998, hvor en lang række samfundsvidenskabelige uddannelser bliver behandlet i rapporten. Siden denne rapport er der ikke, ifølge vores informationer, lavet frafaldsundersøgelser på de samfundsvidenskabelige uddannelser ved Aarhus Universitet. Men ved Aarhus BSS (Business and Social Sciences) er der netop igangsat en større analyse af frafaldet blandt studerende på BSS baseret på kobling af flere datakilder. Undersøgelsen ledes af professor Michael Rosholm, som vi har været i kontakt med.

3.1.2 Roskilde Universitet

Ved Roskilde Universitet er der udarbejdet to rapporter om frafald i de seneste par år. Den seneste er foretaget af DAMVAD Analytics og giver et interessant statistisk indblik i frafaldet på den samfundsvidenskabelige bacheloruddannelse. En del af rapportens konklusioner om frafald på første studieår kan sammenlignes med nærværende undersøgelses konklusioner, undtagen på et enkelt punkt, idet studerende på Roskilde Universitet med et højt karaktergennemsnit fra den adgangsgivende gymnasiale uddannelse har det højeste frafald. Denne tendens gør sig ikke gældende på andre universiteter. Her gælder det, at højere karaktergennemsnit fra den adgangsgivende gymnasiale uddannelse er forbundet med lavere frafald.

3.1.3 Københavns Universitet

En central inspirationskilde for vores arbejde har været rapporter om frafald fra Københavns Universitets andre fakulteter. Her har rapporten *Fra frafald til fastholdelse fra juni 2016 fra Det Humanistiske Fakultet* været interessant. Ud over et fokus på frafaldets økonomiske belastning for fakultetet, viser rapporten blandt andet også, at frafaldet er særligt højt på første år, og at man således bør rette en række indsatser herimod. Rapporten fremlægger ni prioriterede indsatser, hvor vi særligt har hæftet sig ved forslaget om kompetenceudvikling af undervisere på første studieår. Denne indsats er relevant i forhold til nærværende undersøgelse, da vi erfarer at studerende møder store faglige udfordringer i løbet af det første studieår. Vi har endvidere fundet meget inspiration i rapporten *Det gode studieliv* (Damsholt 2003) ligeledes fra Det Humanistiske Fakultet. Denne rapport er usædvanlig ved at være en kvalitativ undersøgelse lige som vores. Som størstedelen af forskningen om frafald peger på, er årsagerne til frafald mangfoldige. Rapporten forsøger via kvalitative metoder at granske det brogede billede nærmere ved at undersøge, hvilke kvaliteter studerende lægger vægt på i deres valg af studie. Resultatet heraf fremlægges i rapporten i form af fem studiemønstre, som dækker over fem kvalitativt forskellige måder at opfatte det gode studieliv på. Disse er det lystorienterede studiemønster, det udviklingsorienterede studiemønster, det joborienterede studiemønster, det socialt orienterede studiemønster og det engagementsøgende studiemønster. Vi har fundet meget inspiration i disse, men har ligeledes erfaret, at meget har ændret sig siden 2003. Interviewene med tidligere og nuværende studerende til nærværende undersøgelser peger i retningen af, at der er opstået et sjette studiemønster. Dette studiemønster kunne man driste sig til at kalde 'Det strategiske studiemønster'. I interview med ophørte studerende og studievejledere i forbindelse med denne undersøgelse beretter mange, at fremdriftsreformen og uddannelsesloftet er årsag til at nogle studerende afbryder uddannelsen, eksempelvis for at undgå at opnå ECTS-point, som de vil få tvangsmerit for på et studie, som de ikke er sikre på, at de vil læse. Det er således blevet klart for os, hvordan nogle studerende strategisk tilrettelægger deres studieforløb i forhold til skiftende regelsæt.

En anden vigtig inspirationskilde har været Institut for Naturfagernes Didaktik (IND). Instituttet har en omfattende national og international forskningsviden om frafald på STEM-uddannelserne (videregående naturvidenskabelige, tekniske og matematiske fag). I 2016 udgav IND to rapporter om frafald – *Projekt mindre frafald* og *Det første år på Naturressourcer*. Førstnævnte rapport dækker hele det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet (SCIENCE) og indeholder en række

indsatser i forhold til at nedbringe frafaldet på første år, hvilket er relevant for nærværende undersøgelse. Endvidere trækker rapporten på erfaringer fra studievejledningerne, som lægger inde med en helt særlig viden om frafald. Der er ligeledes udgivet en del relevante forskningsartikler om frafald fra IND. Her har vi særligt fundet inspiration i artiklen ”Når forventningerne ikke stemmer overens med virkeligheden” (Holmegaard, Madsen & Ulriksen 2014), der ser på, hvordan studerende løbende forventningsafstemmer i mødet med den nye uddannelse og deres forsøg på at blive akademisk integreret. Artiklen fremlægger tre forhandlingsstrategier, som benyttes af studerende, der finder det særligt vanskeligt at starte på studiet. Disse benævnes A, B og C. Forhandlingsstrategi A er karakteriseret ved studerende, der vælger at udholde kløften mellem deres forventninger om og deres erfaringer på studiet. Ved forhandlingskategori B vælger den studerende at tilpasse sig studiet ved at anlægge forskellige studiestrategier, hvor den studerende ved kategori C vælger at tilpasse sin identitet til studiet for derigennem at opnå en fornemmelse af at høre til (Holmegaard, Madsen & Ulriksen 2014:50-52). Artiklen er et eksempel på, hvordan forskningen nu i højere grad har fokus på relationen mellem den studerende og uddannelsesinstitutionen frem for et fokus på den studerendes manglende vedholdenhed og faglige forudsætninger, altså utilstrækkeligheder alene ved den studerende (Holmegaard, Madsen & Ulriksen 2014:45).

3.2 Forskning om frafald

I forlængelse af forskningen fra IND har vi fundet den amerikanske uddannelsesforsker Vincent Tintos pointer om frafald interessante. Hos Tinto betragtes frafald som en proces, der finder sted over tid, og hvor den studerendes faglige og sociale integration på uddannelsen er et centralt element (Tinto 1993). Med begrebet faglig integration henviser Tinto til to forhold. Det første handler om den studerendes evne til at leve op til uddannelsens faglige krav. Den studerendes præstationer handler ikke kun om den studerendes faglige evner, men også om hvorvidt disse lever op til faglige normer på den pågældende uddannelse (Tinto 1993:104). Det andet forhold handler om, hvorvidt den studerende identificerer sig med faget, universitetet og det akademiske systems normer. Tinto beskriver det første forhold som institutionens evaluering af den studerende, og det andet forhold som den studerendes evaluering af institutionen (ibid.). Ud over disse to forhold skelner Tinto også mellem formel og uformel faglig integration. Den formelle integration sker i forbindelse med undervisning, hvor den uformelle integration opstår i den studerendes kontakt med undervisere og forskere uden for undervisningsaktiviteter (ibid.). I relation til den faglige integration peger Tinto på, at man bør koncentrere indsatsen for at reducere frafald ved at se på

uddannelsens indhold, herunder undervisningstilrettelæggelsen og relationen mellem underviser og studerende. Den sociale integration knytter sig til den studerendes kontakt til medstuderende og engagement i det sociale miljø. Her skelner Tinto også mellem en formel og uformel integration. Hvor den uformelle integration opstår til fester, fredagsbarer og i pauser, opstår den formelle integration blandt andet ved deltagelse i foreninger, revy eller studenter- og fagråd (ibid.).

I forlængelse af ovenstående forskning fra IND og Tintos pointer om frafald finder vi det relevant at fokusere på forholdet mellem studerende og institutionen og den studerendes bestræbelser på at blive en del af uddannelsen. Frafald er en proces, der påvirkes af mange forskellige faktorer. Dette gælder blandt andet den studerendes forventninger og begrundelse for at vælge uddannelsen, hvad den studerende møder og oplever på uddannelsen, samt ydre og personlige forhold som eksempelvis sygdom (Yorke & Longden 2004). En del forskning viser, at de studerende, der vælger at afbryde uddannelsen, i væsentligt omfang faktisk ligner de studerende, som bliver på uddannelsen. Begge parter oplever og erfarer de samme udfordringer. Det er måden hvorpå udfordringerne håndteres, der adskiller de to grupper (Seymour & Hewitt 1997). Denne tilgang vil afspejle sig i nærværende rapports anbefalede indsatsområder.

4 Metode

Undersøgelsen er baseret på telefoninterview med ophørte studerende fra optagsårgangene 2014-2016, suppleret af fokusgrupper med indmeldte studerende og interview med relevante aktører fra de pågældende institutter (bl.a. Studie- og karrierevejledere). Interviewene er foretaget i tidsperioden 1. december 2016 til 6. februar 2017.

4.1 Et kvalitativt undersøgelsesdesign

Fra andre undersøgelser ved vi, at årsagerne til frafald på en uddannelse ofte er forskelligartede. Til denne undersøgelse har vi valgt at undersøge frafald gennem interview, da vi mener, at interview giver mulighed for at opfange komplekse fortællinger, der rummer mange aspekter og nuancer. Hertil kommer, at det med interview har været muligt at lade de studerende selv fortælle os, hvad der er relevant for dem, hvorved risikoen for at overse centrale problematikker mindskes. Endeligt har den metodiske tilgang muliggjort analyser, der er formet specifikt efter de udfordringer, der tegnes for hver uddannelse.

Vores interview med ophørte studerende foregik over telefon, hvor de ophørte studerende havde mulighed for at dele deres oplevelser, når det passede dem (ofte efter forudgående aftale). Interviewet tog afsæt i en interviewguide,³ men informanterne blev opfordret til at tale om det, der var relevant for dem, og derved fik vi øje på problemstillinger, som vi ikke på forhånd havde forventet. Hvert interview varede mellem 30 minutter og 1 time.

Telefoninterviewene blev suppleret med en række fokusgruppeinterview⁴ med indmeldte og aktive studerende på de respektive uddannelser. Vi valgte at inkludere aktive studerende for at undersøge, hvorvidt ophørte studerendes oplevelser af de respektive uddannelser er særegne eller også genkendes af studerende, der har valgt at blive på uddannelsen. Det er vores helt klare erfaring, at disse interview har bidraget med vigtig viden og interessante perspektiver om frafald, da det har vist sig, at de aktive og ophørte studerende oplever de samme problematikker på de respektive uddannelser, og at overvejelser om ophør med uddannelsen langt fra er fremmed for de aktive

³ Interviewguiden til telefoninterview er vedlagt som bilag 1.

⁴ Interviewguiden til fokusgruppeinterview er vedlagt som bilag 2.

studerende. Dette fund understreger Seymours og Hewitts (1997) pointe om, at ophørte og aktive studerende faktisk ligner hinanden, idet det er de samme udfordringer, de oplever på deres uddannelser. Forskellen ligger i den måde, hvorpå udfordringerne håndteres. Således er det vores klare vurdering, at inddragelse af aktive studerende i frafaldsundersøgelser kan bidrage til og kvalificere de indsigter, som gives af de ophørte studerende. Formålet med fokusgruppeinterview frem for enkeltinterview var at få de studerende til lettere at aktivere beskrivelser af oplevelsen af at gå på den pågældende uddannelse. Hos ophørte studerende kan fokusgruppeinterview være problematiske, idet årsagerne for ophøret kan være yderst personlige. Dette er imidlertid ikke en så nærværende problematik for aktive studerende, der i vores erfaring i mindre grad, oplever emnet som meget følsomt. Fokusgruppeinterviewene tog en time til halvanden, og ligesom i telefoninterviewene var der her rig mulighed for både uddybende svar og ligeledes uddybende spørgsmål fra vores side.

Endeligt har vi gennemført interview og mere uformelle samtaler med en række centrale aktører, der på hver sin måde besidder en særlig viden om frafald samt frafaldstruede studerende. Disse aktører indbefatter studievejledningen ved de respektive uddannelser, studieledere, enkelte undervisere samt enkelte karrierevejledere. Interviewene er foretaget med henblik på at få et indtryk af, om der er særlige tendenser eller strukturelle forhold, der kan påvirke frafaldet, samt indhente generel viden om og erfaringer med frafald på de respektive uddannelser. Erfaringer fra disse interview og samtaler er blevet brugt til at kvalificere vores spørgeguides til telefoninterview og fokusgruppeinterview.

Mens undersøgelsens kvalitative metode giver mulighed for nuancerede fund, kan indsigterne ikke på samme måde som ved en kvantitativ tilgang opgøres i procenttal og på anden måde behandles statistisk. Derfor indeholdt det oprindelige projektdesign et elektronisk spørgeskema, der skulle udsendes til ophørte studerende. I begyndelsen af undersøgelsesperioden fandt vi imidlertid ud af, at dette projektdesign var problemfyldt. Grundlaget for rekruttering til spørgeskemaundersøgelser om frafald på Københavns Universitet har vist sig at være juridisk usikkert (se afsnit 5.3.1). Derudover kunne vi konstatere, at det samlede antal mulige respondenter ved udsendelse af spørgeskemaer til relativt nyligt ophørte studerende, selv med en høj svarprocent, ville give et begrænset datagrundlag for de fleste uddannelser. Datagrundlaget ville blive for spinkelt til at bygge solide konklusioner på. Efterhånden som undersøgelsen er skredet frem, er det blevet tydeligt for os, at interview netop i

denne undersøgelse er værdifulde, eftersom spørgeskemaer ville have været svære at indrette, så de kunne imødekomme samtlige problemstillinger på de pågældende uddannelser og dække alle de studerendes problematikker.

4.2 Informantkriterier

Som nævnt i indledningen benævnes de frafaldne studerende i denne undersøgelse som *ophørte* studerende. Dette valg skyldes især de negative associationer, der knytter sig til *frafald*, hvilket vi har fundet uhensigtsmæssigt for undersøgelsens formål. Det har imidlertid også en praktisk betydning, idet vi har skærpet kriterierne for den gruppe af ophørte studerende, vi har kontaktet og inkluderet i undersøgelsen i sammenligning med de officielle frafaldsdefinitioner. Vi har i forbindelse med undersøgelsen modtaget en liste fra fakultetet over studerende fra optagsårgangene 2014, 2015, 2016, der er ophørt fra deres uddannelser. Herfra har vi, ligesom det gælder de officielle frafaldsstatistikker, frasorteret studerende, der udmelder sig inden for en måned efter studiestart. Disse tæller altså ikke med i den officielle frafaldsstatistik, og de er desuden ikke relevante, fordi de reelt set ikke vurderes at have gået på studiet. De kan dog godt være interessante at undersøge af andre årsager, men er ikke medtaget her. Herefter har vi tilføjet endnu et kriterium, der ikke gælder for den generelle frafaldsdefinition. I datasættet, som vi har modtaget, angives brede kategorier for udmeldelsesårsag, der inkluderer: *Afvist på grund af manglende kvalifikationer*, *Afbrudt af institutionen* og *Afbrudt af den studerende mv.* Til denne undersøgelse har vi valgt udelukkende at kontakte studerende, hvor udmeldelsesårsagen er *"afbrudt af den studerende"*, da disse studerende har taget et aktivt valg om at ophøre deres uddannelse. Vi mener, at de andre kategorier kan skabe etiske udfordringer i forhold til rekruttering, da man kan risikere at kontakte studerende, der ufrivilligt er stoppet på uddannelserne, og dermed måske har et anspændt/følsomt forhold til institutionen. Det bør endvidere pointeres, at studerende, der har skiftet studie, også indgår i kategorien *"afbrudt af den studerende"*.⁵ Informanterne til telefoninterview er derfor disse: *Studerende, der har afbrudt deres studieforløb efter den første måned fra studiestart, og hvor studieforløbet er registreret som "afbrudt af den studerende"*.

De aktive studerende til fokusgruppeinterviewene er valgt ud fra, hvor langt de var i deres respektive uddannelsesforløb. Her sigtede vi mod at tale med studerende på uddannelsens sidste

⁵ I enkelte tilfælde har vi erfaret, at "studieskift" indgår separat som udmeldelsesårsag, hvorved studieskift ikke indgår implicit i årsagen "ophørt af den studerende". I disse tilfælde inddrages studerende i denne kategori også.

semester for at få et indtryk af, om der er perioder, eksamener og forhold, der er særligt udfordrende eller givende på uddannelsen.

4.3 Rekruttering

Vi vidste på forhånd at rekrutteringen af informanter til telefoninterview ville være udfordrende, både fordi retningslinjerne for, hvordan det må foregå, er uklare, og fordi kontaktoplysningerne på ophørte studerende er meget få (se afsnit 5.3). Idet Københavns Universitet ikke systematisk indhenter og gemmer kontaktoplysninger på studerende, der ophører med deres uddannelse, og fordi kontakt gennem cpr-nummer blev vurderet juridisk problematisk, havde vi meget få muligheder for at få fat i de studerende. Informanterne til telefoninterview blev derfor rekrutteret udelukkende ud fra en navne- og adresseliste (ved indmelding). KU har i enkelte tilfælde registeret de ophørte studerendes telefonnumre, men for størstedelen gjaldt det, at vi måtte slå dem op på Krak.dk i forsøget på at finde deres telefonnumre.⁶ Som nedenstående tabel illustrerer, var det med denne metode – trods gentagne forsøg på kontakt – ikke muligt at få forbindelse med alle potentielle informanter. Det endelige antal informanter er derfor bestemt af, hvor mange vi rent praktisk kunne få fat i, og afspejler derfor ikke proportionelt det samlede antal frafaldne studerende på de respektive uddannelser.

Uddannelse	Ophørte studerende indenfor kriterier, fra optagsårgange 2014-2016	Ophørte studerende med offentligt tilgængelige tlf. numre eller som har givet deres tlf. nummer til KU	Ophørte studerende der tog telefonen	Ophørte studerende der ønskede at deltage
Økonomi BA	122	47	14	13
Samfundsfag BA	21	11	6	6
Sociologi BA	47	21	8	8
Sociologi KA	35	12	9	7
Antropologi BA	36	14	8	6
Antropologi KA	19	10	7	7

I modsætning til rekrutteringen til telefoninterview, var forudsætningerne for rekruttering til fokusgrupperne med aktive studerende relativt gode. Studieadministrationen ved hvert institut har

⁶ Enkelte informanter blev også rekrutteret gennem vores eget netværk.

forsynet os med alumni-mailadresser på studerende tilmeldt bachelorprojektet på de respektive uddannelser. Ved at sende mails ud via alumni-mailadresserne rekrutterede vi alle informanterne til fokusgrupperne på bacheloruddannelserne. De kandidatstuderende kontaktede vi gennem personligt netværk, opslag i facebookgrupper og ved fysisk at møde op på specialekontorerne. Gennem denne rekrutteringsform lykkedes det os at skaffe informanter til én fokusgruppe per uddannelse, hver bestående af 3-4 deltagere.

5 Generelle indsigter og indsatsområder over for frafald

Resultaterne af undersøgelsen viser overordnet set, at årsagerne til frafald er mangfoldige, men dog følger identificerbare mønstre. Nedenfor har vi præsenteres de indsigter, der er gennemgående for de undersøgte uddannelser, samt indsatsområder, der kan imødegå de mest generelle problemstillinger. Efterfølgende fremlægger vi erfaringer af relevans for gennemførelse af frafaldsundersøgelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, hvortil der ligeledes knytter sig en række anbefalede indsatsområder med henblik på senere frafaldsundersøgelser.

5.1 Generelle indsigter om frafald

Nedenfor præsenteres de indsigter, som vi finder gennemgående for frafald på de undersøgte uddannelser. I de tilfælde, hvor indsigter er hentet fra både nuværende og ophørte studerende, anvendes betegnelsen *de studerende*.

5.1.1 Frafald er et nederlag

Et fund, der er vigtig at holde in mente i forbindelse med frafaldsproblematikken er, at studieophør generelt opleves som et stort, personligt nederlag. De færreste studerende, som vi har talt med, har på forhånd forestillet sig, at de ikke ville færdiggøre den pågældende uddannelse. Derfor er studieophør ikke noget, der tages let på, og ofte noget, der er relativt længe undervejs. Også studerende, der ophører deres uddannelse kort tid efter studiestart, har mange kvaler ved beslutningen og oplever, at det tager hårdt på deres faglige selvtillid. Frafald har altså stor betydning for den enkelte studerende, og de studerende er derfor som udgangspunkt villige til at gå langt for at blive på uddannelsen. For uddannelserne betyder det imidlertid også, at potentialet for at ”gribe” frafaldstruede studerende er stort.

5.1.2 Ukvalificeret studievalg

Det har vist sig, at en del af frafaldet på de undersøgte uddannelser er tæt forbundet med mangelfulde overvejelser om studievalg. Vi har erfaret, at mange studerende påbegynder uddannelser med ringe viden om, hvad uddannelserne egentlig handler om, ligesom få reelt set har gjort sig klart, hvad deres interesseområder er. Ansøgningen til uddannelserne beskrives af de ophørte studerende blandt andet som byggende på mangelfuld viden, et uovervejset valg, det næstbedste alternativ, en strategi for fremtidigt optag på andre uddannelser eller som et valg udelukkende baseret på en uddannelses gode renommé og jobmuligheder og således ikke på faglige

interesser eller evner. Generelt kan vi konstatere, at de informationer, som de studerende har indhentet (på Uddannelsesguiden.dk og ku.dk) ikke har rustet dem tilstrækkeligt. Samtidig må det dog også bemærkes, at de studerende gennemgående ikke har benyttet alle de muligheder for vejledning, der faktisk er tilgængelige. Derfor bliver mange studerende overraskede og skuffede, når de påbegynder uddannelsen og opdager, at indholdet divergerer fra deres ofte meget vage forestillinger. Til forskel fra flere af de andre indsatser, som vi vil pege på, kan denne udfordring formentlig ikke imødekommes med initiativer knyttet til selve uddannelsen, men må i vores optik adresseres i forbindelse med optagelsesprocedurerne.

5.1.3 Det første år er udfordrende

Det er en udbredt oplevelse, at det første studieår er meget udfordrende for de studerende, der oplever en meget brat overgang fra gymnasiet til universitetet. En af de helt klare pointer er, at mange studerende bliver overraskede over det sprog, som underviserne taler. Det meget akademiske sprog betyder, at flere studerende udtrykker, at de har svært ved at forstå indholdet af undervisningen. Derudover beskriver de studerende, at de ikke føler sig tilpas klædt på til at leve op til universitetets faglige krav. De studerende efterspørger således redskaber til, hvordan de opnår hensigtsmæssige studietekniske færdigheder. For flere studerende medfører den bratte overgang fra gymnasiet, at de kommer i tvivl om deres egne evner, hvilket af dem selv igen oversættes til, at de må have valgt den forkerte uddannelse.

5.1.4 Distance mellem studerende og undervisere

Generelt har de studerende stor respekt for deres undervisere, som de beskriver med en vis ærefrygt. Der er også en udbredt oplevelse af en stor distance mellem undervisere og studerende. De studerende er derfor meget tøvende over for at stille spørgsmål til underviserne, og de oplever ikke et fagligt miljø, hvor deres input tilskyndes. Det er vores opfattelse, at distancen til underviserne er medvirkende til, at de studerende ikke føler en stærk tilknytning til de respektive institutter. Gennemgående fortæller de studerende, at deres institut opleves meget fjernt for dem, og at deres viden om forskningen og underviserne på stedet er begrænset. Den manglende tilknytning til underviserne og instituttet resulterer for nogle studerende i manglende faglig motivation samt en oplevelse af, at de studerende er ligegyldige for universitetet, hvilket samlet set kan være en medvirkende faktor i beslutningen om at ophøre med uddannelsen.

5.1.5 Uddannelsens anvendelighed

Undersøgelsen har også vist, at uddannelsernes anvendelighed og de studerendes viden om senere jobmuligheder har stor betydning for deres motivationen og fastholdelse på studiet. De studerende udtrykker et stort behov for, at formålet med de enkelte kurser er klart, samt at uddannelsen samlet set tydeligt ruste dem til det fremtidige arbejdsmarked. Undersøgelsen viser, at på de uddannelser, der ikke i tilstrækkelig grad formår at tænke anvendelighed ind i undervisningen, betvivler de studerende i højere grad deres studievalg.

5.1.6 Socialt miljø

Studiemiljøerne beskrives forskelligt på de respektive studier. Det har dog været gennemgående, at ophørte studerende ofte har følt sig afkoblet fra det sociale miljø på den pågældende uddannelse. Her gælder det, at de ophørte studerende følte sig isolerede og ikke fandt rum til at sparre med deres medstuderende om faglige udfordringer. Herved udnytter de ikke deres medstuderendes ressourcer, og de har heller ikke en fornemmelse af eller viden om, at deres medstuderende også er fagligt udfordrede. Det er derfor vores klare indtryk, at studiemiljøerne på de undersøgte uddannelser ikke inkluderer alle studerende, og at miljøet for dem, der falder udenfor, opleves som særligt problematisk.

5.1.7 De studerende er strategiske

Vi har erfaret, at de studerende gennemgående føler sig presset af nye uddannelsespolitiske tiltag. Derfor forsøger flere studerende gennem studiestrategier at tilpasse sig reglerne på kreative måder. I flere tilfælde resulterer det i, at reformer og tiltag ikke har den tiltænkte virkning, og i flere tilfælde sågar går stik imod formålet. Med hensyn til frafald kommer dette eksempelvis til udtryk ved, at studerende melder sig ind på en kandidatuddannelse uden hensigt om at blive på studiet, hvilket derfor resulterer i senere frafald. Formålet er, jf. retskravet, alene at sikre sig en plads på en kandidatuddannelse. Ligeledes er der studerende, der af strategiske grunde udmelder sig inden eksamenerne af frygt for tvangsmerit, da det stiller dem mere frit i forhold til at tage en anden uddannelse.

5.1.8 Ydre faktorer

På nogle uddannelser bunder dele af frafaldet i ydre forhold, der har resulteret i, at studerende (ofte modvilligt) har udmeldt sig. Vi finder det i den forbindelse bemærkelsesværdigt, at flere studerende fortæller om psykiske udfordringer (angst, depression og stress), der er fremprovokeret af et oplevet pres om at leve op til uddannelsens krav. Her bør det bemærkes, at de pågældende studerende har

været meget glade for studievejledningen, og at de studerende generelt har oplevet, at institutterne har været villige til at hjælpe dem.

5.2 anbefalinger og forslag

I det følgende præsenteres seks indsatser, som vi mener kan imødekomme de gennemgående problemstillinger, der er knyttet til frafald på de undersøgte samfundsvidenskabelige uddannelser. Det er vores vurdering, at Det Samfundsvidenskabelige Fakultet med fordel kan overveje, hvorvidt disse indsatsområder endvidere kunne være relevante også for de samfundsvidenskabelige uddannelser, der ikke indgår i nærværende undersøgelse.

5.2.1 Mere kvalificerede studievalg

Ukvalificeret studievalg fremgår som en kerneproblematik for frafaldet på undersøgelsens udvalgte uddannelser. Der er således god grund til at beskæftige sig med kontakten til de potentielle studerende inden studiestart, hvis man vil det højne frafald til livs. Her kan man pege på særligt to indsatsområder:

1. Kommunikation med potentielle studerende
2. Optagelsesprocedurer

Det er et gennemgående fund, at de ophørte studerende, som vi har været i kontakt med, alle har søgt informationer om uddannelserne på Uddannelsesguiden.dk eller på Københavns Universitets hjemmeside, ligesom flere også har været til Åbent Hus arrangementerne. Alligevel har flere fejlagtige og vage ideer om uddannelsernes faglige profiler, og hvordan uddannelserne er struktureret. Særligt bliver de studerende overraskede over et højt fagligt niveau, mængden af teori og ikke mindst uddannelsernes faglige indhold. Institutterne kan derfor med fordel undersøge deres kommunikationsflader med potentielle studerende: Hvilken viden efterspørger de potentielle studerende? Er der klare informationer om uddannelsernes faglige profil, og hvordan adskiller den sig fra andre relaterede fagområder? Hvor står disse informationer, hvordan præsenteres de, og hvordan kan kommunikationen til ansøgerne kvalificeres?

Kommunikation og formidling alene kan dog formentlig ikke imødegå problematikken med potentielle studerende, der foretager uovervejede og fejlmotiverede studievalg. I den forbindelse kan institutterne og fakultetet overveje, om optagelsesprocedurerne kan indrettes, så de bedre imødegår frafaldsproblematikkerne. Eksempelvis kan det, som illustreret i fundene fra denne undersøgelse, være relevant at tage højde for ansøgernes studiemotivation og faglige kompetencer.

Det er derfor vores vurdering, at fakultetet og institutterne med fordel kan lade sig inspirere af blandt andet optagelsesprocedurerne på arkitektskolerne, journalisthøjskolen og udvalgte uddannelser på Syddansk Universitet,⁷ der alle har gode erfaringer med at optage nye studerende på baggrund af optagelsesprøver og samtaler. I delanalyserne belyser vi, hvilke forhold der i vores optik er særligt relevante for de pågældende institutter at være opmærksomme på i forbindelse med optag.

5.2.2 Kompetenceløft af undervisere på førsteåret

For at imødekomme de studerendes udfordringer på det første studieår, kan fakultetet overveje at iværksætte kompetenceudviklingsseminarer for undervisere på første studieår. Sådanne seminarer kunne give mulighed for at forberede underviserne på, hvordan man kan integrere studieteknik i undervisningen, samt hvordan man kan sikre en hensigtsmæssig indføring i kompliceret fagstof. Det er overordnet set vores vurdering, at Det Samfundsvidenskabelige Fakultet og de enkelte institutter med fordel kan afsøge, hvordan der kan skabes en bedre overgang mellem gymnasium og universitet.

5.2.3 Forelæsninger understøttet af øvelses- eller holdtimer

Det er en gennemgående erfaring, at de studerende, både på bachelor- og kandidatniveau, oplever et større læringsudbytte på de kurser, hvor forelæsninger følges op af øvelsestimer eller holdtimer. Her oplever de studerende tid til fordybelse og dialog med underviseren, som kan afklare eventuelle spørgsmål fra forelæsningerne eller relateret til pensum. Nogle studerende omtaler disse øvelses- eller holdtimer som deres faglige redningskrans, der har sikret løbende motivation. Det er derfor vores helt klare vurdering, at institutterne med hensyn til frafaldsforebyggelse fortsat bør prioritere disse timer, da det netop er dette element af uddannelsen, der sikrer et stort læringsudbytte og motiverede studerende.

5.2.4 Indførelse af "office hours"

Det er et generelt fund, at de studerende oplever at mangle faglig sparring, vejledning og feedback i forbindelse med deres studieførløb. For at imødekomme dette behov og sikre en vellykket faglig integration med instituttet samt en fastholdelse af de studerendes motivation, vurderer vi, at

⁷ SDU har eksempelvis ambitionen om, at denne optagelsesprocedure på sigt skal omfatte alle studieansøgere, og allerede i 2017 gælder den for 60 uddannelser (Syddansk Universitet 2016).

institutterne med fordel kan lade sig inspirere af en ordning, hvor forskere og undervisere har ”office hours”. Ordningen kan tilrettelægges på flere måder, men grundlæggende indbefatter ordningen, at alle undervisere skal være til rådighed for de studerende på deres kontor eller andetsteds ca. to timer om ugen. Ordningen er almindelig kendt på udenlandske universiteter, og vi erfarer, at de studerende, som har været på udvekslingsophold, har fundet ordningen stærkt motiverende for deres faglige udvikling.

Herhjemme integrerede Copenhagen Business School i 2015 dette pædagogiske tiltag, da de studerende gav udtryk for, at de savnede faglig sparring og bedre kontakt mellem undervisere og studerende (Copenhagen Business School 2015). Fakultetet og institutterne kan således med fordel trække på erfaringer herfra.

5.2.5 Fokus på anvendelighed og beskæftigelsesmuligheder i undervisningen

Vi vurderer, at institutterne kan blive bedre til at gennemføre aktiviteter i undervisningen, der over for de studerende illustrerer, hvordan deres faglighed kan anvendes i praksis. Det betyder først og fremmest, at materiale og cases i undervisningen i højere grad afspejler faktisk anvendelse af faglige kompetencer i praksis. Herunder kan der med fordel i højere grad inviteres eksterne lektorer og gæsteforelæsere ind, der kan formidle cases og illustrative eksempler på, hvordan faget kan bruges på arbejdsmarkedet.

5.2.6 Obligatoriske studiegrupper på både bachelor- og kandidatuddannelserne

Det er en gennemgående erfaring, også fra andre fakulteter ved København Universitet (Det Humanistiske Fakultet 2016b:7), at studiegrupper har en positiv effekt på de studerendes faglige såvel som sociale integration på studiet. På den baggrund vurderer vi, at institutterne med fordel kan gøre studiegrupper obligatoriske på første studieår på både bachelor- og kandidatuddannelserne. Studiegrupperne kan i nogle tilfælde bruges aktivt i undervisningen, og underviserne kan hente støtte til arbejdsformen og etableringen af grupperne ved Pædagogisk Center.

På kandidatuddannelserne kan det imidlertid være en udfordring at bruge studiegrupperne aktivt i undervisningen, da der på disse uddannelser er få obligatoriske fag, hvor alle studerende vil være til stede. Vi vurderer på den baggrund, at studiegrupperne på kandidatuddannelserne derfor i højere grad kan tænkes som sparringsgrupper, hvor de studerende bruger hinanden til faglig og social sparring i forhold til eksempelvis valg af specialeemne eller til videndeling i forhold til deres respektive valgfrie kurser. Det er i forlængelse heraf vigtigt at pointere, at sparringsgrupperne bør

udformes således, at grupperne både består af studerende med en bacheloruddannelse fra et andet universitet og studerende med en bacheloruddannelse fra KU, så nye kandidatstuderende, der ikke har været en del af det sociale miljø på bacheloruddannelsen, inkluderes på lige fod.

5.3 Erfaringer om gennemførelse af frafaldsundersøgelser

I forbindelse med udarbejdelsen af denne undersøgelse har vi gjort os nogle erfaringer, der relaterer sig til gennemførelsen af frafaldsundersøgelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet. I det følgende anføres således en række anbefalinger, der kan bidrage til, at det fremover vil blive væsentligt nemmere at gennemføre lignende undersøgelser.

5.3.1 Manglende retningslinjer for kontakt til tidligere studerende

I opstartsfasen af denne frafaldsundersøgelse viste det sig, at Københavns Universitets erfaringer med frafaldsundersøgelser er meget begrænsede, og at procedurerne herfor ikke er fuldt klarlagt. Dette besværliggør rekrutteringen af ophørte studerende til frafaldsundersøgelser.

Københavns Universitet har ikke systematisk behandlet og indhentet kontaktoplysninger om ophørte studerende, og har derfor ikke privat mailadresse, nuværende adresse eller telefonnummer på alle de pågældende. Informationerne om de frafaldne studerende er derfor begrænset til: fulde navn, cpr-nummer og adresse ved indmeldelse. I forbindelse med denne undersøgelse er der således brugt mange ressourcer på at opstøve kontaktinformationer, men vi har alligevel måttet sande, at vi langt fra har kunnet kontakte alle de frafaldne studerende, som vi ønskede. Forudsætningerne for at nå målgruppen forringes desuden af, at der ifølge Koncern-it ved Københavns Universitet ikke eksisterer nogen officielle retningslinjer for anvendelse af de data, KU besidder (her særligt navn og cpr-nummer) til rekruttering af informanter til frafaldsundersøgelser.

Udfordringen består ifølge Koncern-it i, at Københavns Universitet ikke har indhentet samtykke til brug af persondata til senere kontakt i forbindelse med de studerendes indskrivning/udskrivning. Problemstillingen er særligt relevant for udsendelse af post – det være fysisk eller elektronisk – hvor der på den ene eller anden måde anvendes cpr-numre (enten til at finde frem til nuværende adresse eller til at sende beskeder via fx eboks). Rekruttering af informanter til interview, udelukkende på baggrund af navnelister fra fakultetet – som er den metode, vi her har anvendt – er dog ikke hævet over denne problematik, da der fortsat gøres brug af informationer, som de ophørte studerende principielt ikke har givet samtykke til må bruges.

Koncern-it har i den forbindelse gjort det klart for os, at retsgrundlaget for frafaldsundersøgelser på Københavns Universitet i det hele taget er juridisk problematisk. Derfor opfordrede Koncern-it os til at have, og tilbød også at udarbejde, en informationssikkerhedsvurdering, som klarlægger hvilke risici der kunne opstå i forbindelse med rekrutteringen. Informationssikkerhedsvurderingen har skabt grundlaget for, at vi kunne gennemføre denne undersøgelse. Det bør i den forbindelse nævnes, at informationssikkerhedsvurderingen er relativt omfattende og derfor ressourcerekrævende at udarbejde.

5.3.2 Behov for mere statistisk viden om frafald på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet

I denne undersøgelse granskes de studerendes frafald udelukkende gennem kvalitative interview, men processen og fundene har tydeliggjort behovet for udbygget viden gennem systematisk brug af data.

For det første har vi identificeret en række tendenser, som vi er blevet nysgerrige på, om man også kan dokumentere statistisk. Det har eksempelvis været spørgsmålet om, hvorvidt der er en sammenhæng mellem gennemførelse og prioritering ved valg af uddannelsen, samt mellem gennemførelse og karaktergennemsnit fra den adgangsgivende gymnasiale uddannelse. Efter konferering med fakultetssekretariatet har det dog ikke været muligt for os at opdrive disse informationer om mulige sammenhænge. Samlet set har det givet et indtryk af, at der er potentiale for flere statistiske undersøgelser om frafald. Økonomisk Institut er i denne forbindelse et særligt tilfælde, da man her har samlet relativ stor, statistisk viden om frafald. Dette har gjort os opmærksomme på, at der inden for fakultetet er betydelig forskel på vidensgrundlaget for frafald på de enkelte institutter.

En anden pointe, der er et vigtigt vilkår for frafaldsundersøgelser, er, at frafald overordnet set er en langvarig proces for den enkelte studerende. De studerende går i lang tid og overvejer, hvorvidt de skal ophøre med deres uddannelse. Derfor bør fakultetet overveje, hvorvidt det er muligt både statistisk og administrativt at blive bedre til at finde og monitorere disse frafaldstruede studerende. Da der på de fleste uddannelser ikke er pligt til at deltage i undervisningen, er det selvsagt svært at fange præcist, hvornår de studerende ophører med at komme på uddannelsen, hvilket ikke er det samme som deres formelle udmeldelsestidspunkt. I den forbindelse bør det desuden bemærkes, at vi i flere tilfælde har oplevet, at registreringen af de enkeltes studerendes frafald ikke har været retvisende i forhold til, hvornår den studerende rent faktisk er ophørt på uddannelsen. Ifølge de

studerende er frafaldet typisk blev registeret nogen tid efter, at de reelt ophørte på uddannelsen, hvilket vidner om, at det ikke er ligetil at skabe et retvisende datagrundlag.

5.4 Anbefalede indsatser

5.4.1 Klare retningslinjer for kontakt til frafaldne studerende

De udfordringer, der knytter sig til rekruttering af frafaldne studerende til frafaldsundersøgelser, giver anledning til at anbefale, at Københavns Universitet udarbejder klare retningslinjer og procedurer for behandling og indhentning af kontaktoplysninger på frafaldne studerende. Koncernet er, som benævnt, orienteret om problemstillingen og arbejder videre med dette.

5.4.2 Samlet og styrket statistisk indsats

På baggrund af vores erfaringer med fakultetets statistiske datagrundlag om frafald, vurderer vi, at der er behov for en styrket indsats på området.

For det første vurderer vi, at det er relevant med en mere systematisk monitorering af de studerendes studiemønstre, idet beslutningen om ophør som nævnt ikke sker fra den ene dag til den anden. På denne måde vil det måske være muligt at opsnappe signaler om ændret studieadfærd, og således vil man nemmere kunne identificere frafaldstruede studerende. Som det er tilfældet med registrering af aktive studerende, er det dog udfordrende på institutniveau at registrere studieaktivitet og studiemønstre. Inden for de eksisterende rammer er der dog potentiale for mere systematisk monitorering af de studerende på parametre som: 1. Reeksaminer, fordi det ifølge vores fund ofte er et udtryk for, at den studerende er under pres. 2. Karakterer kan ligeledes være et oplagt pejlemærke, primært fordi de studerende i denne undersøgelse har gjort det tydeligt, at karakterer har en betydning for studiemotivationen (det gælder særligt i et konkurrencepræget studiemiljø). 3. Orlov har også vist sig at være en løsning for studerende, der er i tvivl om deres uddannelse, og har brug for en pause. Resultaterne fra denne undersøgelse peger derfor på, at orlov muligvis kan være et tegn på fremtidig ophør. Det kan således være en mulighed, at Det Samfundsvidenskabelige Fakultet sætter nogle kriterier for, hvad der i forhold til ovenstående pejlemærker ville give anledning til, at de studerende blev kontaktet af det enkelte institut med henblik på en afklarende samtale.

For det andet har vi erfaret, at der på fakultetsniveau ikke gennemføres større statistiske undersøgelser, der giver øget indsigt i, hvordan man kan forstå frafald på de enkelte uddannelser.

Det er vores opfattelse, at de statistiske undersøgelser om frafald, som er gennemført på Økonomisk Institut, også ville være givtige for andre uddannelser. Det gælder særligt, hvis optagelsesprocedurerne tages op til revision.

6 Frafald på bacheloruddannelsen i økonomi

For at adressere frafaldsproblematikken på bacheloruddannelsen i økonomi har vi talt med en række aktører, der hver kan belyse uddannelsen fra forskellige perspektiver. Dette inkluderer studieadministrativt personale på Økonomisk Institut samt både aktive og ophørte studerende. Der knytter sig et par kommentarer til rekrutteringen af ophørte studerende til undersøgelsen. For det første har det ikke været muligt for os at få kontakt til nogen af de ophørte studerende fra optagsårgangen i 2016, og derfor har vi udelukkende interview med ophørte studerende fra optagsårgangene i 2014 og 2015. For det andet er disse ophørte studerende på to forskellige studieordninger, jævnfør ny studieordning i 2015. På trods heraf, har vi ikke oplevet nogen forskel i oplevelser og beretninger om studiets indretning. Ligeledes har studieordningen heller ikke været en tematik i interview med ansatte på Økonomisk Institut eller med aktive studerende. Derfor skelner vi i analysen ikke mellem de to optagsårgange. Undersøgelsen bygger på interview med:

- **Ophørte studerende:** 11 mandlige og 2 kvindelige ophørte studerende fra bacheloruddannelsen i økonomi. Disse var indmeldt i hhv. 2014 og 2015 og er ophørt med uddannelsen efter/på 1.-4. semester
- **Aktive studerende:** 3 indmeldte studerende på bacheloruddannelsens 6. semester
- **Øvrige:** Fuldmægtig på Økonomisk Institut med ansvar for bl.a. dispensationer, studieaktivitetskrav etc.

6.1 Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i økonomi

I forbindelse med denne undersøgelse er det blevet klart, at de ophørte studerende vi har interviewet, både har vidt forskellige udgangspunkter for at søge ind på bacheloruddannelsen i økonomi og har vidt forskellige uddannelsesveje. Fra disse interview tegner der sig imidlertid et helt klart billede af en række årsager til frafald på bacheloruddannelsen i økonomi, som samlet set kan inddeles i tre hovedpointer. Fundene på bacheloruddannelsen i økonomi adskiller sig fra de øvrige undersøgte uddannelser, idet oplevelserne med studiet for hhv. aktive og ophørte studerende på flere måder er forskellige. Kun i forhold til studiets arbejdsbyrde og faglige niveau er der overensstemmelse, hvilket dog også fremgår som den mest centrale årsag til frafald.

De tre hovedpointer om frafald på bacheloruddannelsen i økonomi er:

- **Uovervejet studievalg:** En del af de ophørte studerende udmeldte sig, fordi de hellere ville læse en anden uddannelse. Det gode omdømme for bacheloruddannelsen i økonomi betyder, at flere studerende ikke har reflekteret over, om studiet egentlig matcher deres egne interesser.
- **Studiet opleves for svært:** De høje faglige krav, der stilles til de studerende, er en primær årsag til frafald, hvorfor frafald af flere ophørte studerende ikke betragtes som et aktivt valg, men som en tvungen nødvendighed.
- **Ringe social integration:** Et godt studiemiljø er vigtigt for de studerende. Flere ophørte studerende oplever imidlertid, at de ikke blev tilstrækkeligt inkluderet i et fagligt og socialt studiemiljø, der derimod af aktive studerende beskrives i rosende termer.

6.1.1 Uovervejet studievalg

Økonomi omtales som et såkaldt prestigestudie, og det er tydeligt, at de interviewede økonomistuderende ikke, i samme grad som på andre studier, bekymrer sig om fremtidig beskæftigelse. Slagsiden af uddannelsens gode renommé er dog, viser undersøgelsen, at beslutningen om at søge ind på bacheloruddannelsen i økonomi ikke altid knyttes til matematisk og økonomisk interesse (og kunnen), som eksemplificeret nedenfor:

”Det var vigtigt for mig at læse et studie med høj anseelse, hvor man kunne få en god karriere. Derfor overvejede jeg også jura.”

Ophørt studerende A

Mens uddannelsens anseelse ifølge dette citat spiller en udtalt rolle for studievalg, fordi det er tæt forbundet med karrieremål, fremgår det hos andre ophørte studerende mere indirekte. Eksempelvis optræder studievalget for nogle af de interviewede ophørte studerende som en selvfølge, fordi de var gode til matematik i gymnasiet, og økonomi her opleves som *uddannelsen* for studerende med disse evner og interesser.

Ophørt studerende B: ”Jeg kunne godt lide matematik i gymnasiet, og så tænkte jeg, at økonomi nok var det oplagte. [...] Jeg fandt dog ret hurtigt ud af, at økonomi ikke var noget for mig.”

Interviewer: ”Hvad skyldes det?”

Ophørt studerende B: ”Jeg kunne egentlig godt lide matematikken, men det var ikke gået op for mig, hvor samfundsfaglig uddannelsen var.”

Økonomistudiets gode renommé og brede genkendelighed fremstår altså i interviewene som en udbredt årsag til at søge optagelse på uddannelsen, hvilket dog ikke altid er akkompagneret af refleksioner om uddannelsens indhold. Det er vores klare indtryk, at studievalget har stor betydning for de studerendes trivsel og potentielle ophør fra studiet, fordi nogle studerende befinder sig på et studie, der ikke stemmer overens med deres evner eller interesser. Denne pointe støttes desuden af fuldmægtig på Økonomisk Institut, som allerede i starten af undersøgelsen pointerede, at mange studerende mistrives på uddannelsen, fordi de i bund og grund ønsker at læse noget andet, men føler et familiemæssigt eller andet udefrakommende socialt pres for at blive på uddannelsen. Ud fra vore interview har vi identificeret to måder, hvorpå ureflekteret studievalg fører til frafald.

Som det uddybes i næste afsnit, opleves det faglige niveau på bacheloruddannelsen i økonomi som en stor udfordring, der for nogle bliver uoverkommelig og leder til ophør. I den forbindelse beskrives kurserne (og især matematikkens) kompleksitet og faglige niveau som en overraskelse. Således kan manglende indsigt i uddannelsens faglige indhold betyde, at studerende melder sig ind på uddannelser, der kræver kvalifikationer, som de ikke forventede, eller som de oplever ikke at have. For andre gælder det imidlertid, at de finder ud af, at deres interesse ligger andetsteds, om end evnerne til at gennemføre økonomistudiet som udgangspunkt er til stede. Økonomi har her været en selvfølge, et ikke helt gennemtænkt valg, der har medført, at de inden studiestart reelt set ikke har gjort sig nogle overvejelser om alternative uddannelsesmuligheder.

”Måske ville jeg ønske, at jeg havde været mere tvivlende og tænkt mere over tingene i gymnasielivet. Jeg besluttede mig rimelig hurtigt for, at jeg bare skulle læse økonomi. Så, rimeligt hurtigt efter studiestart, begyndte jeg alligevel at tvivle på, om jeg egentlig synes, at økonomi var interessant.”

Ophørt studerende C

Et uovervejet studievalg handler således ikke blot om manglende kvalifikationer, men også om interesser, der ligger andetsteds. Ligeledes kan et uovervejet studievalg også have rødder i familiemæssige forventninger, eller at studievalget træffes alt for tidligt, hvorfor der slet og ret ikke bruges energi på at undersøge indhold og krav nærmere.

6.1.2 Studiet opleves for svært

En udbredt årsag til frafald på bacheloruddannelsen i økonomi er, for de interviewede i denne undersøgelse, det høje faglige niveau, som de ikke mener, at de kan leve op til.

Bacheloruddannelsen i økonomi beskrives gennemgående som særdeles krævende, men samtidig også noget, som de ophørte og aktive studerende er villige til at yde en stor indsats for at klare. Til trods for en høj arbejdsindsats kom nogle af de ophørte studerende dog til den konklusion, at de ikke havde evnerne til at gennemføre studiet.

Økonomistudiets faglige niveau, og især matematikkens kompleksitet, beskrives af de ophørte studerende som en overraskelse. Konstateringen af, at studiet er for svært, er ikke nødvendigvis knyttet til dumpede eksamener. Flere af de ophørte studerende i denne undersøgelse valgte at udmelde sig inden eksaminerne på første semester og uden egentlig at have fået dårlig feedback forinden. Her grunder udmelding i, at de falder bagud i forhold til deres medstuderende, om end de interviewede studerende reelt set ikke ved, om de er mere udfordrede end gennemsnittet. I den forbindelse spiller studiegrupperne tilsyneladende en væsentlig rolle. For både de aktive og ophørte studerende, der har trivedes fagligt og socialt på bacheloruddannelsen i økonomi, nævnes studiegrupperne som et vigtigt holdepunkt og som en kilde til faglig og personlig støtte. Omvendt har det været problematisk for de studerende, for hvem studiegruppen ikke har fungeret. De giver i højere grad udtryk for en distance til medstuderende og Økonomisk Institut i det hele taget.

Fra interview med både aktive og ophørte studerende er det tydeligt, at også eksamenerne kan være kimen til udfordringer. Det har været en gennemgående oplevelse, at indholdet af eksamenerne er svært, men at også formen kan vanskeliggøre de studerendes præstationer. Med formen henvises der overvejende til varigheden. Som nedenstående citat beskriver, har både de aktive og ophørte studerende udfordringer ved at skulle gennemføre eksamensopgaverne inden for den afsatte tidsramme.

Aktiv studerende A: "Altså, til nogle eksamener har vi bare ikke nok tid. Du kan simpelthen ikke nå at blive færdig. Selv for sådan én som ham dér [aktiv studerende B], der ligger blandt de bedste, er det umuligt."

Aktiv studerende B: "Ja. Selvom du udnytter hvert et sekund, kan du ikke nå det. De har faktisk udvidet eksamensopgaven, men de har ikke givet os tilsvarende tid til at

besvare opgaven. Så du kan faktisk ikke aflevere en fuld besvarelse. Det er ret utilfredsstillende.”

For fagligt udfordrede studerende kan den knappe tidsramme betyde, at man dumper eksamen, hvor den for fagligt stærke studerende kan resultere i utilfredshed med opgaven, dårlig faglig selvtillid og manglende motivation.

Da eksamenerne på bacheloruddannelsen i økonomi generelt beskrives og opleves som udfordrende, er det tydeligvis ikke uvant, at studerende dumper eksamenerne. Reksamenerne, der til tider gentages flere gange, er derfor tilsyneladende ikke undtagelser, men en integreret del af studiet, hvilket også afspejles administrativt, idet Økonomisk Institut har afsat ressourcer til netop at håndtere dispensationsansøgninger om blandt andet reksamener. Selvom reksamenerne derfor ikke i samme grad som på andre studier er stigmatiserende, eller nødvendigvis er administrativt problematiske, har vi erfaret, at det for de studerende kan give særligt store udfordringer.

Ophørt studerende D: ”Jeg dumpede en eksamen i Erhvervsøkonomi på 2. semester, og da jeg dumpede den for tredje gang på fjerde semester, så var jeg jo bare ikke god nok.”

Interviewer: ”Okay, fortsatte du med fuld ECTS på tredje og fjerde semester?”

Ophørt studerende D: ”Ja, jeg kunne ikke rigtig se andre muligheder, også på grund af fremdriftsreformen. Så jeg havde bare den reksamen hængende over hovedet, imens jeg tog andre fag og skulle forberede mig til eksamenerne dér. Det blev også bare sværere og sværere at læse op til reksamen, jo længere tid der gik, fordi jeg jo også skulle følge med i den øvrige undervisning.”

Reksamenen kan, som illustreret ovenfor, være starten på en nedadgående spiral, der for de studerende er svær at bryde ud af. Den pågældende studerende fortæller, at han faktisk var meget glad for studiet og ønskede at fortsætte på det. Selvom han kendte til muligheden for at søge dispensation om fjerde reksamen, valgte han ikke at udnytte den mulighed, fordi han ikke længere troede på egne evner. Reksamener betyder derfor ikke blot en øget arbejdsbyrde på semestre, der i forvejen er hårde, men indvirker også på de studerendes faglige selvtillid og motivation for at fortsætte på uddannelsen.

Det er vores erfaring, at de ophørte studerende, der lægger uddannelsens faglige niveau til grund for deres ophør, ikke har søgt hjælp og sparring hos hverken medstuderende, studievejledningen⁸ eller andre ansatte på Økonomisk Institut, og derfor har været isoleret med deres udfordringer.

Interviewer: "Snakkede du med dine medstuderende om, at det var svært?"

Ophørt studerende E: "Nej, det kunne jeg ikke rigtig se nogen grund til. Hvad skulle de bruge det til?"

Med hensyn til de studerende, der lægger uddannelsens faglige niveau til grund for deres ophør, er det desuden bemærkelsesværdigt, hvordan disse ophørte studerende (og også de aktive studerende) har forholdt sig til studiets faglige niveau. Det er langt fra enestående for Økonomisk Institut, at studerende finder det faglige niveau udfordrende. Men de ophørte økonomi-studerendes tilgang til ikke at kunne leve op til de faglige krav skiller sig ud fra, hvad vi ellers har fundet i undersøgelsen. De ophørte studerende fra bacheloruddannelsen i økonomi adskiller sig ved, at de i langt højere grad bebrejder sig selv og deres manglende evner, og de angiver dette som forklaring på deres ophør fra uddannelsen. Hvor ophørte studerende på andre uddannelser kritiserer den pågældende uddannelses opbygning og undervisning, vender de ophørte økonomistuderende pilen mod sig selv. De fortæller overvejende om gode og kompetente undervisere, der ikke kan bebrejdes, at det faglige indhold er svært. Således erfarer vi, at der tilsyneladende er en udbredt holdning på Økonomisk Institut om, at det faglige indhold *skal* være svært, og at dette ikke kan eller skal afhjælpes med didaktiske tiltag.

6.1.3 Ringe social integration

Studiemiljøet på Økonomisk Institut opleves meget forskelligt blandt både ophørte og aktive studerende, men betyder meget for alle. Det er gentagne gange blevet nævnt i interviewene, at studiemiljøet på Økonomisk Institut er inkluderende og giver rig mulighed for at skabe et netværk. Her fortæller flere blandt andet om en vellykket introtur, der medførte oplevelsen af en god start på uddannelsen. Samtidig påpeger både aktive og ophørte studerende, at studiegrupperne har en stor positiv betydning for trivslen på uddannelsen.

⁸ Vi er opmærksomme på, at studievejledningen ved Økonomisk Institut i dag er erstattet af en karrierevejleder.

Det er dog ikke alle, der har samme positive møde med studiemiljøet på Økonomisk Institut. Nogle af de ophørte studerende, som vi har talt med, fortæller, at de ikke følte sig integreret i det sociale miljø. Særligt fremgår det som problematisk for de studerende, der ikke får rigtig fat fra starten, fordi de fx går glip af introforløbet eller ikke oplever at blive placeret i en god studiegruppe. Studiemiljøet kan opleves lukket og ekskluderende for de studerende, der ikke hurtigt får etableret en gruppe af studiekammerater. I relation til studiemiljøet er det således relevant at overveje hvilke forskellige aspekter, som et godt studiemiljø kan indeholde. For selvom der på Økonomisk Institut nok arrangeres gode introture, er dette ikke nødvendigvis tilstrækkeligt til at opfylde de studerendes behov.

”Jeg savnede et forum, hvor man kunne mødes og nørde sin specifikke [faglige] interesse – det har jeg fundet på statskundskab nu.”

Ophørt studerende F

Denne pointe går igen hos andre studerende, der savner kontakt til studerende uden for de fastsatte hold og på forskellige årgange. Det er altså ikke alle studerende, der oplever studiemiljøet lige inkluderende.

Det er i forlængelse heraf vigtigt at påpege, at særligt de aktive studerende fremhæver, at det er svært at afsætte tid til at engagere sig i studiemiljøet, da undervisningen og eksamenerne optager det meste af deres tid.

Aktiv studerende A: ”Jeg har tit været til fredagsbar eller bare været forbi de øvrige studentercafeer på campus. Hver gang har jeg tænkt ’ej, hvor er det bare hyggeligt’. Der er virkelig gjort noget ud af det. Men det går bare ikke på økonomi, fordi der ikke er nogen, der rigtig har tid til at gøre noget ud af det eller arrangere en fest.”

Som ovenstående citat illustrerer, kan de studerendes mangel på tid på grund af undervisning og eksamener således være en hindring for, at der igangsættes sociale initiativer.

6.2 Mulige indsatser

På baggrund af ovenstående resultater er det muligt at identificere nogle problematikker, der fremstår særligt kritiske for frafald på bacheloruddannelsen i økonomi. Nedenfor opridses de indsatsområder, som man med fordel kan fokusere på, og der gives forslag til mulige initiativer.

Forslagene skal betragtes som inspiration, der også trækker på løsninger fra andre fakulteter og universiteter (se afsnit 12).

6.2.1 Optagelsesprocedurer/prærekruttering

Det er for bacheloruddannelsen i økonomi, som for de øvrige undersøgte uddannelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, relevant at overveje, hvorvidt de eksisterende optagelsesprocedurer er hensigtsmæssige for instituttet.⁹ I denne analyse har vi netop fundet, at frafald på økonomi er tæt forbundet med fejlagtigt og ureflekteret studievalg, som aktuelle optagelsesprocedurer ikke kan modvirke. I afsnittet *Generelle indsigter og indsatsområder over for frafald* præsenteres forskellige tilgange til alternative optagelsesprocedurer, som Økonomisk Institut kan lade sig inspirere af.

6.2.2 Støtte til udfordrede studerende

Det er vores erfaring, at studerende på bacheloruddannelsen i økonomi kan blive meget isolerede i perioder, hvor de er særdeles fagligt udfordrede, og derfor ikke får den støtte og vejledning, der kan være afgørende for gennemførelse af uddannelsen. Derfor kan Økonomisk Institut med fordel overveje at invitere studerende, der har dumpet en eller flere eksamener, ind til konkret vejledning eller seminarer. I den forbindelse kan instituttet trække på idéer fra egen studieadministration, der i dag tilbyder de studerende, der har klaret sig dårligt ved førsteårsprøven, en samtale om den studerendes trivsel og faglige udfordringer.

6.2.3 Eksamenernes varighed

Eksamensresultater er et vigtigt pejlemærke for studerende og kan have stor betydning for deres motivation til at fortsætte på studiet. Samtidig har vi fundet, at reksamener sætter studerende under stort pres og kan være medvirkende til frafald. Derfor kan det være problematisk, at der blandt de studerende hersker en udbredt opfattelse af, at eksamenerne på bacheloruddannelsen i økonomi er umulige at gennemføre, og som de fleste studerende på et tidspunkt vil opleve at dumpe. Både ophørte og aktive studerende oplever et voldsomt tidspres, der gør det særdeles vanskeligt at besvare eksamensopgaverne tilfredsstillende. De studerendes udfordringer med eksamenerne handler her ikke blot om det faglige indhold, men også om evnen til at demonstrere deres viden og

⁹ Vi er opmærksomme på, at Økonomisk Institut i relation til optagelsesprocedurer har indført et karakterkrav på minimum 6 i matematik for optag på bacheloruddannelsen i økonomi.

kunnen på meget kort tid – i en kontekst, hvor de nærmest forventes at dumpe. Vi vil derfor foreslå, at Økonomisk Institut overvejer, om eksamensopgaverne og tidsrammerne herfor tjener det formål, man ønsker, og om man ønsker at opretholde en række eksamensformer, der mere eller mindre direkte producerer et frafald.

6.2.4 Fokus på undervisning og læring

Det er vores erfaring, at der på Økonomisk Institut er en udbredt holdning om, at det faglige indhold *skal* være svært, og at dette ikke kan eller skal afhjælpes med didaktiske tiltag. Dette finder vi interessant, fordi andre studier, der også formidler komplekst matematisk materiale, ikke har samme tilgang. På Institut for Naturfagenes Didaktik forsker de særligt i udfordringer i forhold til undervisning og læring i de naturvidenskabelige fag – herunder matematik. Erfaringer og viden fra forskningen herfra gør det oplagt for Økonomisk Institut at overveje, om den nuværende tilrettelæggelse af undervisningen og eksamensformerne giver de bedst mulige forudsætninger for læring. Bl.a. kunne der med fordel iværksættes en række tiltag og forsøg, der kunne afprøve en række nye metoder, for derigennem at få mere indsigt i og erfaring med andre didaktiske tilgange til universitetsundervisning.

6.2.5 Investering i studiemiljø

Studiemiljøet på bacheloruddannelsen i økonomi opleves i vores interview vidt forskelligt af de studerende. Nogle ophørte studerende fortæller, at det sociale miljø var det sværeste at forlade ved udmeldelse, mens det selvsamme studiemiljø for andre var kimen til deres udmeldelse af uddannelsen. Dette giver indtrykket af, at studiemiljøet på Økonomisk Institut ikke formår at favne tilstrækkeligt bredt. Særligt fremgår der et behov for en mere vidtspændende integration på tværs af hold og årgange, så studerende kan mødes i forskellige sammenhænge, der ikke blot inkluderer fredagsbarer, men også faglige aktiviteter. Samtidig beskriver de interviewede aktive studerende, at studiemiljøet er presset, fordi det skal varetages af studerende, der presses hårdt af faglige krav. Økonomisk Institut kan derfor med fordel overveje at gå i dialog med de mange *forskellige* studerende om, hvordan et bedre studiemiljøet kan hjælpes på vej, så Cafélitten ikke bliver en – for nogen – ekskluderende klub, men i stedet ét blandt flere samlingspunkter for de studerende. I dialogerne med de studerende er det her vigtigt, at man som institut ikke kun henvender sig til 'inderkredsen' eller studenter-medlemmerne af studienævnet, men til *forskellige* studerende, så man dermed får en øget indsigt de forskellige ønsker og behov.

7 Frafald på bacheloruddannelsen i samfundsfag

Bacheloruddannelsen i samfundsfag blev oprettet som et selvstændigt studie ved Institut for Statskundskab i 2014, og har siden haft siden haft et frafald, der er blandt de højeste på det Samfundsvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet. For at adressere frafaldsproblematikken på bacheloruddannelsen i samfundsfag har vi talt med en række aktører, der hver kan belyse uddannelsen fra forskellige perspektiver. Dette inkluderer studievejledere, aktive studerende og ophørte studerende fra optagsårgangene 2014-2015. Når vi ikke har foretaget interview med ophørte studerende fra optagsårgangen 2016, er det fordi kun én studerende opfyldte de fastsatte kriterier for frafald. Vedkommendes kontaktoplysninger har desværre ikke været mulige at opdrive. Informanterne til denne analyse er derfor:

- **Ophørte studerende:** 6 kvindelige ophørte studerende¹⁰ optaget i hhv. 2014 og 2015 og ophørt efter/på 2. eller 4. semester.
- **Aktive studerende:** 1 mandlig og 2 kvindelige aktive studerende, der alle er indmeldt på 6. semester på bacheloruddannelsen i samfundsfag.
- **Øvrige:** 2 studievejledere fra Institut for Statskundskab.

7.1 Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i samfundsfag

Bacheloruddannelsen i samfundsfag har i særdeleshed skilt sig ud i denne undersøgelse. I forhold til de øvrige uddannelser, der er udvalgt til denne undersøgelse, hvor årsagerne til frafald er mangfoldige, tegner der sig på bacheloruddannelsen i samfundsfag et klart og tydeligt billede af tre problematikker. De har alle været gennemgående for samtlige interview med både studievejledere samt aktive og ophørte studerende, hvilket understreger, at oplevelserne blandt ophørte studerende langt fra er særegne, og at aktive studerende i meget høj grad er i risikogruppen for fremtidigt frafald.

Sidefagsordningen på bacheloruddannelsen i samfundsfag fremstår som en central udfordring i forhold til frafaldsproblematikken. Derfor er det indledningsvist relevant at knytte en beskrivelse til

¹⁰ Der er meget få mænd på listen over ophørte studerende på bacheloruddannelsen i samfundsfag fra optagsårgangene 2014 og 2015. Derfor betragtes det ikke som et problem, at de interviewede ophørte studerende udelukkende er kvinder.

sidefagsordningen og vores henvisning til denne. Bacheloruddannelsen i samfundsfag adskiller sig fra bacheloruddannelsen i statskundskab ved, at man erstatter en del af de politologiske fag med et sidefag. Sidefaget vælger den studerende selv, men det skal være et gymnasierettet fag,¹¹ hvilket vil sige, at det også giver kompetence til at undervise i gymnasiet.¹² Første studieår på bacheloruddannelsen i samfundsfag er identisk med første år på bacheloruddannelsen i statskundskab. Undervisningen foregår ved Institut for Statskundskab, hvor de studerende fra bacheloruddannelsen i samfundsfag modtager deres undervisning som ét hold og altså ikke sammen med statskundskabsstuderende. På uddannelsens tredje og fjerde semester skal de samfundsfagsstuderende herefter tage 45 ECTS point på deres sidefag. Når vi i analysen henviser til sidefagsordningen, er det med reference til oplevelser fra studerende, der tager deres hovedfag på bacheloruddannelsen i samfundsfag ved Institut for Statskundskab. Analysen inkluderer altså ikke studerende med hovedfag på andre institutter, som tager deres sidefag på bacheloruddannelsen i samfundsfag på Københavns Universitet. I analysen skelner vi desuden mellem bacheloruddannelsen i samfundsfag, der referer til hele bacheloruddannelsen i samfundsfag, og sidefagsordningen, der henviser specifikt til sidefagsordningen som oplevet af studerende med hovedfag på bacheloruddannelsen i samfundsfag.

Frafaldet på bacheloruddannelsen i samfundsfag kan opsummeres i tre hovedpointer:

- **Problematiske sidefagsordning:** Der er en udbredt kritik af sidefagsordningen, hvilket fremstår som den primære årsag til frafald på uddannelsen. Problemerne har vi inddelt i fire tematikker: 1. Vag profilering af sidefagsordningen. 2. Manglende vejledning om sidefagsordningen. 3. Overlappende undervisning og eksamener. 4. Uklar ansvarsfordeling vedrørende hele sidefagsordningen på Københavns Universitet.
- **”Det glemte studie”:** I kraft af den problematiske sidefagsordning udtrykkes et behov for vejledning og støtte. Generelt oplever de studerende imidlertid, at studieadministrationen og Institut for Statskundskab ikke prioriterer de studerende og deres uddannelse, hvilket giver en samlet oplevelse af at være på et ”glemt studie”.

¹¹ De studerende kan vælge sidefag ud fra 33 forskellige uddannelser fordelt over tre fakulteter på Københavns Universitet.

¹² https://intranet.ku.dk/samfundsfag_ba/uddannelsens_forloeb/uddannelsens_opbygning/Sider/default.aspx

- **Ekskluderende og splittet studiemiljø:** Der er en gennemgående oplevelse af, at der under introforløbet og i hverdagen bliver talt nedladende om samfundsfagsuddannelsen blandt de studerende fra bacheloruddannelsen i statskundskab. Dette resulterer i, at langt de fleste studerende på bacheloruddannelsen i samfundsfag har en følelse af at være ”forkerte”.

7.1.1 Problematisk sidefagsordning

Sidefagsordningen er helt central for bacheloruddannelsen i samfundsfag. Derfor er det problematisk, at denne ordning samtidig fremstår som primær årsag til frafald for de interviewede ophørte studerende. Problemerne med sidefagsordningen har vi, som nævnt, valgt at opdele i fire temaer, der gennemgås nedenfor.

1. Vag profilering af sidefag

Vores undersøgelse viser, at sidefagsordningen har været et tillokkende element for de studerende i forbindelse med studievalg. Det står imidlertid også klart, at de interviewede studerende har vidt forskellige forventninger til, hvad sidefagsordningen kan give af muligheder. For nogle er det muligheden for at blive gymnasielærer, der motiverede deres studievalg, mens andre vægtede muligheden for at dyrke forskellige fagfelter og lave en unik specialisering. Det er ikke i sig selv problematisk, at studerende ønsker forskellige ting fra en uddannelse. Når vi fremhæver det som en udfordring, er det, fordi at det i vores optik illustrerer, at måden Institut for Statskundskab profilerer uddannelsen på, ikke er tydelig.

I vores interview erfarede vi, at nogle studerende føler sig desillusionerede i forhold til uddannelsens muligheder, fordi de primært så samfundsfag som en spændende mulighed for at opbygge en stærk tværfaglig jobprofil. Denne gruppe af studerende erfarer dog undervejs, at de med bacheloruddannelsen i samfundsfag ikke har de samme muligheder for specialisering på kandidatuddannelsen, som det er tilfældet på kandidatuddannelsen i statskundskab, hvorved de har en oplevelse af at blive ”snydt” af den information, de havde fundet om uddannelsen forud for deres ansøgning om optagelse.

På samme måde har vi selv erfaret, at det også for os har været svært at finde ud af, hvad formålet med uddannelsen egentlig er. På baggrund af interview med studievejledningen var vi oprindeligt af den opfattelse, at bacheloruddannelsen i samfundsfag er en gymnasielæreruddannelse, hvilket også

blev bekræftet af at læse om uddannelsen på KUnet.¹³ På Københavns Universitets officielle hjemmeside er det imidlertid uklart, hvordan samfundsfag adskiller sig fra statskundskab.¹⁴ Her bør det bemærkes, at beskrivelserne af bacheloruddannelserne i hhv. samfundsfag og statskundskab på hjemmesiden er stort set identiske. Under fanen ”Faglig profil og job” er den eneste forskel i beskrivelserne eksempelvis, at sætninger om *forvaltning* på bacheloruddannelsen i statskundskab er udskiftet med få ord om *sidefag* for bacheloruddannelsen i samfundsfag.

Uddannelsens vage profilering afspejles, som nævnt, i divergerende forventninger hos de studerende. Det er derfor vores konklusion, at uddannelsens faglige profil ikke er tydelig for ansøgere.

2. Manglende vejledning om sidefagsordningen

Sidefagsordningen beskrives som problematisk allerede første gang, de studerende skal forholde sig til den i deres uddannelsesforløb. I forbindelse med valg af sidefag oplever de interviewede studerende, at de er overladt til sig selv. Her fortæller de, at de ikke modtager vejledning om, hvad de respektive sidefag indeholder, ligesom det er uvist for dem, hvornår og hvordan de skal vælge sidefag. Denne information indhentes mere eller mindre tilfældigt fra ældre studerende. På grund af gentagne erfaringer med den manglende vejledning fra undervisere og studieadministrationen har de studerende selv taget initiativ til en vejledningsordning, hvor ældre studerende holder oplæg om deres erfaringer med valg af sidefag. En af de aktive studerende i denne undersøgelse har været med til at starte ordningen. Hun oplever, at de yngre studerende er glade for tilbuddet, da fremmødet altid er stort.

”Vi startede ordningen, fordi der manglede så meget information om sidefagene, og instituttet gjorde ikke rigtig noget. [...] Men det er jo begrænset, hvad vi kan fortælle dem [de nye studerende] om sidefagsordningen. Vi kan fortælle om vores egne oplevelser med vores eget sidefag. Det administrative kan man tale nok så meget om. Men dér kommer man til at gøre sig sine helt egne erfaringer.”

Aktiv studerende A

¹³ https://intranet.ku.dk/samfundsfag_ba/uddannelsens_forloeb/uddannelsens_opbygning/Sider/default.aspx

¹⁴ <http://studier.ku.dk/bachelor/samfundsfag/faglig-profil-og-job/>

I dette hæfter vi os bl.a. ved, at de studieadministrative retningslinjer er noget, som de ældre studerende mener, at man selv må gøre sig erfaringer med. Denne holdning illustrerer en opgivende og rådvild tilgang til studieadministrationen.

3. Overlappende undervisning og eksamener

Der opstår yderligere problemer for de studerende, når de begynder på deres sidefag. Samtlige af de ophørte og aktive studerende har oplevet, at undervisningen på samfundsfag og deres sidefag overlappede. I frustration over ikke at kunne nå til undervisning på begge fag, har alle studerende prøvet at henvende sig til studieadministrationen og studievejledningen på Institut for Statskundskab. Her har studieadministrationen meddelt, at de ikke kan gøre noget ved problemet, og at de studerende skal henvende sig til studieadministrationen på deres sidefag, da det er deres ansvar. Når de studerende har henvendt sig til studieadministrationen på deres sidefag, har svaret i langt de fleste tilfælde været, at det ikke er deres ansvar og henvist tilbage til studieadministrationen på Institut for Statskundskab. Det har været tydeligt for både de ophørte og aktive studerende, at studievejlederne ikke har kunnet gøre noget, og deres svar har således været, at de studerende måtte prioritere eller ”*cykle hurtigere*” mellem CSS og det andet campus. Både de ophørte og aktive studerende har således måtte acceptere den overlappende undervisning og på bedst mulig vis indrette sig efter omstændighederne. Dette har for de studerende betydet vanskelige og stressende studieforløb, der for de interviewede ophørte studerende har været den centrale årsag til deres frafald.

Samme problematik gør sig gældende i eksamensperioderne. Her har en del af de ophørte studerende oplevet, at deres eksamener også har overlappet hinanden. Igen er de løbet ind i samme behandling ved begge studieadministrationer.

”Der var ingen hjælp at hente. Studieadministrationen på samfundsfag kunne ikke gøre noget, og det kunne de heller ikke ude på KUA [pågældende studerende tog sit sidefag på Det Humanistiske Fakultet]. Så jeg blev nødt til at ”blanke” den ene eksamen og tilmelde mig reksamen. Den dumpede jeg så. Det var sådan et rigtigt terpefag, og fordi jeg ikke havde været der til ret meget af undervisningen, da jeg havde timer på CSS samtidig med, var jeg bare ikke godt nok forberedt. Jeg bestod så mit 3. forsøg. Men der var jeg fuldstændig udkørt, da jeg jo allerede var langt inde i

næste semester. Det var virkelig en hård tid. Og der var bare ikke nogen derinde [Københavns Universitet], der ville tage ansvar.”

Ophørt studerende A

Som ovenstående citat illustrerer var overlappende undervisning og eksamener med til at komplicere de studerendes studieforløb. I dette tilfælde betød det, at den pågældende studerende fik stress og måtte tage orlov fra uddannelsen. Efter orloven besluttede den studerende sig for at ophøre med sin uddannelse på bacheloruddannelsen i samfundsfag og i stedet flytte over på bacheloruddannelsen i statskundskab.

Både de ophørte og aktive studerende, som vi har talt med, har på grund af dårlige erfaringer med overlappende undervisning og eksamener søgt om dispensation til at vælge et nyt sidefag i håbet om, at det vil løse problemet. Dette har dog vist sig at være en lige så problematisk og udmattende oplevelse, da problemet med overlappende undervisning nærmest synes uundgåeligt på de fag, der indgår i Københavns Universitets sidefagsordning. Efter at have forsøgt sig med et nyt sidefag uden nogen form for forbedring, besluttede en del af de studerende, som vi har talt med, at ophøre med deres uddannelse. Endvidere har både ophørte og aktive studerende i samarbejde med studievejledningen forsøgt at planlægge alternative studieforløb ud fra forhåbningen om, at de på denne måde kunne undgå at have fag på både deres hoved- og sidefag på samme tid og dermed undgå overlappende undervisning. Det er dog svært for de studerende at tilrettelægge studierne således, idet regler om progression og forskelle i fagudbuddet hvert semester betyder, at ikke alle fag kan vælges frit. Den rigide opbygning på lige præcis bacheloruddannelsen i samfundsfag undrer både aktive og ophørte studerende, der oplever, at det komplicerer sidefagsordningen yderligere. De efterspørger mere fleksibilitet i uddannelsen således, at de i højere grad vil kunne planlægge mere smidige studieforløb, hvor hoved- og sidefag ikke bliver en forhindring for hinanden.

Nogle af de studerende fortæller, at de har måttet tage mere end de normerede 30 ECTS-point på enkelte semestre. Dette skyldes, at bacheloruddannelsens opbygning ikke nødvendigvis stemmer overens med de studerendes sidefag i forhold til ECTS-normeringen. Således har arbejdsbelastningen under nogle semestre været ekstra stor. Som konsekvens heraf har nogle af de interviewede studerende valgt at udskyde kurser på det efterfølgende semester, fordi de simpelthen har været overbelastede i en periode og trængte til en pause. Forlængelsen af studieforløbet opleves da ikke som et tilvalg, men som en tvungen og uønsket nødvendighed. En vigtig pointe i

forlængelse heraf er således, at den beskrevne rigide opbygning af bacheloruddannelsen i samfundsfag i samspil med den problematiske sidefagsordning i nogle tilfælde modarbejder fremdriftsreformen.

4. Uklar ansvarsfordeling på hele sidefagsordningen på Københavns Universitet

Som beskrevet i de foregående afsnit om sidefagsordningen, oplever både ophørte og aktive studerende det vanskeligt og nærmest umuligt at forene undervisning og eksamener på deres hoved- og sidefag. Selvom den praktiske planlægning af studiet har været en udfordring for de studerende, er det vores klare vurdering, at det er oplevelsen af ansvarsfralæggelse fra de forskellige institutter, som de studerende måtte have været i kontakt med, der er den primære årsag til frafald på bacheloruddannelsen i samfundsfag.

”Det [sidefagsordningen] er en vildt god idé. Men i realiteten er det totalt kaos. Når der ikke er nogen, der vil tage ansvaret, så fungerer det bare ikke. Der var jo ikke rigtig nogen, der vidste, hvad uddannelsen indebar. Det var så demotiverende. Og det var jo også derfor, jeg droppede ud. Så jeg ville virkelig ikke anbefale uddannelsen til nogen... Eller jo, det ville jeg måske... Men kun hvis man er 200 % sikker på, at man gerne vil være gymnasielærer og er villig til at kæmpe sig igennem uddannelsen.”

Ophørt studerende B

Oplevelsen af at de enkelte institutter fralægger sig ansvaret for sidefagsordningen, modarbejder således de studerendes motivation for at gennemføre uddannelsen.

7.1.2 ”Det glemte studie”

På bacheloruddannelsen i samfundsfag udtrykker de interviewede studerende, som det er fremgået, generelt et behov for assistance i forbindelse med sidefagsordningen, der vanskeliggør de studerendes studieforløb. De interviewede studerende oplever dog, at Institut for Statskundskab – herunder særligt studieadministrationen og studievejledningen, som har været de studerendes primære kontaktoverflade – ikke prioriterer bacheloruddannelsen i samfundsfag. Disse oplevelser beror på mangelfuld eller fejlagtig vejledning i forbindelse med de studerendes henvendelser vedrørende studieforløb og praktiske problemstillinger i forhold til deres sidefag. Både ophørte og aktive studerende oplever, at der ikke har været en reel interesse i at få opklaret de studerendes spørgsmål og problematikker. I forlængelse heraf er det vigtigt at nævne, at interviewede studerende selv

anerkender, at uddannelsen er relativt ny, og at de i den forbindelse har stor forståelse for, at al begyndelse er svær. Men dette faktum er i deres øjne ikke nok til at undskylde for den oplevede uengagerede behandling af de studerendes spørgsmål og henvendelser.

”Når selve instituttet og studievejledningen ikke kunne hjælpe, så er der jo noget galt. Hvor skulle man så lige gå hen med sine spørgsmål? Der blev jeg helt opgivende. Det var nærmest som om, vi [de samfundsfagsstuderende] ikke eksisterede.”

Ophørt studerende C

Den mangelfulde vejledning fra studieadministrationen og studievejledningen efterlader mange af de interviewede studerende i en situation, hvor de oplever, at de er ligegyldige for Institut for Statskundskab. Hertil kommer at vejledningen fra studieadministrationen ikke altid er retvisende.

”Der var et tidspunkt, hvor jeg prøvede, at det, som de havde fortalt mig i studieadministrationen, var decideret forkert. Jeg fandt ud af det, fordi jeg jo så prøvede at følge deres vejledning, men fandt ud af, at det var helt forkert, det de havde sagt. Der kan jeg huske, at jeg tænkte, at okay, de gider ikke engang sætte sig ordentligt ind i deres egen uddannelse. Hold da op! Vi var lidt det glemte studie.”

Ophørt studerende B

Ovenstående er ikke et enestående eksempel. Den gennemgående oplevelse af at løbe panden mod muren i kontakten med både studieadministrationen og studievejledningen fostrer således en følelse af at være en glemt uddannelse og en glemt studerende. De ophørte studerende tolker således ikke kun den mangelfulde og fejlagtige vejledning som et udtryk for uvidenhed, men også som et udtryk for forsømmelighed og indifferens.

Adspurgte om de havde samme oplevelse af studievejledningen, beretter de studerende, at studievejledernes viden om bacheloruddannelsen i samfundsfag var meget begrænset, og at de derfor ofte fik at vide, at de desværre ikke kunne hjælpe dem med deres spørgsmål. Det er i denne forbindelse vigtigt at påpege, at både de ophørte og aktive studerende også fremhæver, at studievejlederne er særdeles imødekommende og gode til at støtte og sætte sig ind i de studerendes situation, om end de ikke kan give konkret vejledning om mulighederne i deres uddannelse.

7.1.3 Ekskluderende og splittet studiemiljø

Undersøgelsen har givet os klart indtryk af, at relationerne til studiemiljøet på bacheloruddannelsen i *statskundskab* har stor betydning for studiemiljøet på bacheloruddannelsen i samfundsfag. Det skyldes til dels, at samfundsfag i sig selv fortsat har et relativt begrænset optag, hvilket – kombineret med relativt højt frafald – skaber meget små årgange. Hertil kommer, at sidefagsordningen giver ringe forudsætninger for etableringen af et separat studiemiljø på samfundsfag, da de studerende også er tilknyttet andre institutter. Det er derfor problematisk, at der eksisterer en oplevelse af eksklusion eller adskillelse fra studiemiljøet på statskundskab. Ifølge studievejledningen på Institut for Statskundskab starter denne eksklusion allerede i løbet af introforløbet. Studievejledningen og de interviewede aktive og ophørte studerende beskriver, hvordan tutorgruppen, der primært består af statskundskabsstuderende, på godt og ondt præger det sociale miljø på studiet. I dette sociale miljø oplever både de aktive og ophørte studerende, som vi har interviewet, at samfundsfagsstuderende bliver omtalt som ”ikke rigtige statskundskabere”. Eksempelvis har vi erfaret, at flere samfundsfagsstuderende er blevet kaldt for ”dumme”, da de ifølge de studerende fra statskundskab ikke har været egnede til at komme ind på bacheloruddannelsen i statskundskab, og derfor må ”nøjes” med at tage en bacheloruddannelse i samfundsfag. Disse kommentarer bliver altid sagt i en spøgende tone, men på trods heraf opleves hyppigheden af kommentarerne som nedværdigende og demotiverende, som følgende studerende beskriver:

”Sådan talte de bare. Det var altid sådan noget med, at vi ikke var gode nok. Vi var jo ’bare dem der fra samfundsfag’, som de ikke rigtig gad at tage alvorligt. Det blev altid sagt sådan lidt ’høhø’ og for sjov. Men det var bare ufedt og vildt ubehageligt. Man følte sig lidt forkert på en eller anden måde.”

Ophørt studerende D

På trods af de nedladende kommentarer om de studerende fra bacheloruddannelsen i samfundsfag, beskriver flere af de ophørte og aktive studerende et livligt og engageret studiemiljø på Institut for Statskundskab. Dette har de alle oplevet som positivt, men flere har valgt ikke at tage del i de forskellige initiativer, da de ikke føler sig velkomne, og derudover ikke føler, at de har tid, da de også gerne vil passe deres sidefag.

”Det var fedt, at der skete så meget på studiet. Der var masser, som man kunne deltage i. Men jeg tror bare, at jeg meget hurtigt accepterede, at det deltog jeg bare ikke i. Der var ikke rigtig tid, fordi jeg halvdelen af tiden var på KUA [den pågældende studerende tog sit sidefag på Det Humanistiske Fakultet]. Så jeg så kun dem fra samfundsfag, når jeg var på CSS, og det var fint. Vi var lidt bare os selv.”

Ophørt studerende A

Således har sidefagsordningen for mange af de ophørte studerende været en hindring for aktiv deltagelse i studiemiljøet på Institut for Statskundskab. Dette faktum omtales ikke nødvendigvis som et irritationsmoment, men som en praktisk foranstaltning hvis hverdagen på to forskellige studier skal kunne fungere. Som ovenstående studerende fortæller, medfører udfordringerne med at blive inkluderet i studiemiljøet på Institut for Statskundskab imidlertid, at de studerende på bacheloruddannelsen i samfundsfag i højere grad danner en gruppe for sig selv. Denne tilknytning udtrykkes dog ikke i et stærkt socialt fællesskab mellem de studerende, da problemer med sidefagsordningen medfører, at størstedelen af de studerende planlægger forskellige studieforløb, hvorfor de ikke følges med deres oprindelige hold. Det udtrykte fællesskab hviler således kun på det faktum, at de studerende læser den samme uddannelse.

Det er således vores vurdering, at både de ophørte og aktive studerendes tilknytning til samfundsfagsuddannelsen bygger på, at de oplever at blive betragtet som forskellige fra de statskundskabsstuderende, og gradvist accepterer dette forhold. Denne pointe udtrykkes i nedenstående samtale med de aktive studerende fra bacheloruddannelsen i samfundsfag.

Aktiv studerende A: ”Altså jeg har for eksempel været med til at lave revy, og der oplevede jeg det ikke som et problem, at jeg var fra samfundsfag. Men jeg skilte heller ikke ligefrem med det. Vi lavede bare revy, og det var sjovt.”

Aktiv studerende B: ”Men helt ærlig. Synes du ikke, de [statskundskabsstuderende] var lidt irriterende? Altså jeg har taget nogle kurser på statskundskab, og der tænker jeg bare... De ligner alle sammen hinanden. De er så elitære, og det handler bare om at have de fede jobs og se godt ud. Der er jeg virkelig glad for, at jeg læser samfundsfag. Der er det helt chill og ingen konkurrence.”

Aktiv studerende A: ”Ja, det har du helt klart ret i. Der er slet ikke samme den samme ’se mig-attitude’.”

Ovenstående samtale er et udtryk for, at der også de samfundsfagsstuderende knytter nogle bestemte karakteristika til at være statskundskabsstuderende. Således synes den uddannelsesmæssige tilknytning til enten statskundskab eller samfundsfag at hænge sammen med en række stereotypiske forestillinger om studerende fra begge uddannelser. En sådan grupperdannelse er langt fra enestående. Når vi vælger at fremhæve dette i forbindelse med analysen af bacheloruddannelsen i samfundsfag, skyldes det, at stereotyperne på Institut på Statskundskab bliver et meget rammende billede på den splittelse, der præger studiemiljøet. Det er derfor vores vurdering, at Institut for Statskundskab bør fokusere på den uhensigtsmæssige grupperdannelse og eksklusion, der præger studiemiljøet mellem statskundskabsstuderende og samfundsfagsstuderende.

Det splittede og ekskluderende studiemiljø fremstår ikke nødvendigvis som *den* afgørende årsag til frafald blandt de ophørte studerende fra bacheloruddannelsen i samfundsfag. Men oplevelsen af eksklusion og adskillelse, der opstår i kraft af de mange nedladende kommentarer, har bidraget yderligere til de studerendes følelse af at være i vejen eller ligegyldige for instituttet.

7.2 Mulige indsatser

På baggrund af ovenstående analyse har det været muligt at identificere nogle klare problematikker, der fremstår særligt kritiske for frafald på bacheloruddannelsen i samfundsfag. Nedenfor opridses en række indsatsområder og mulige initiativer, som Institut for Statskundskab med fordel kan fokusere på. Forslagene skal betragtes som inspiration.

7.2.1 Fokus på studiemiljø

Studiemiljøet på Institut for Statskundskab fremstår særligt problematisk, idet både aktive og ophørte samfundsfagsstuderende føler sig ekskluderet herfra. Der er således grundlag for at iværksætte initiativer, der har til formål at nedbryde skellet og de gensidige fordomme mellem samfundsfags- og statskundskabsuddannelsen. Her kan instituttet trække på erfaringer fra egen studievejledning, der har forsøgt sig med såkaldte 'walk and talks', hvor studerende på tværs af de to uddannelser udveksler erfaringer om studiemiljøet.

Vi finder det endvidere særligt påtrængende, at studieledelsen påtager sig ansvaret for introforløbet. Her er det vigtigt at involvere tutorgruppen, der skal gøres opmærksomme på den store indflydelse de har på studiemiljøet og den splittelse, der opstår i kraft af værdidomme om de forskellige

uddannelser. Ydermere bør studieledelsen overveje, hvordan man både ved studiestart, men også løbende, kan byde de studerende på bacheloruddannelsen i samfundsfag velkomne, således at de også føler sig som en del af instituttet.

7.2.2 Styrket studieadministration og studievejledning

På baggrund af de ophørte og aktive studerendes erfaringer med mangelfuld og fejlagtig vejledning, bør Institut for Statskundskab fokusere på at kvalificere særligt studieadministrationens viden om sidefagsuddannelsen. Det skal i denne forbindelse gøres klart, hvilke ansvarsområder studieadministrationen har, og hvordan disse forvaltes. Endvidere skal studievejledningen sættes ind i uddannelsens opbygning og muligheder, således at de studerende samlet set kan få den vejledning og hjælp, som de har brug for.

Derudover foreslår vi, at Institut for Statskundskab iværksætter et vejledningsarrangement i forbindelse med de studerendes valg af sidefag. Dette arrangement kan ligge i begyndelsen af 2. semester, og instituttet kan med fordel inddrage oplæg fra studievejledningen, studieadministrationen samt ældre studerende. På denne måde bliver de studerende bevidste om deres muligheder, samt hvilke aktører de kan henvende sig til med eventuelle spørgsmål.

7.2.3 Uddannelsens profilering

Vi har, som nævnt, observeret en problematik vedrørende profileringen af bacheloruddannelsen i samfundsfag. Det er derfor vores vurdering, at Institut for Statskundskab bør fokusere på at udbyde informationen om uddannelsen, som især hentes via instituttets egen hjemmeside eller på Uddannelsesguiden.dk. Særligt efterspørges der mere klar information om, hvad uddannelsen kan bruges til, hvilke muligheder den giver, og hvordan den er bygget op. I denne forbindelse bør instituttet overveje, hvordan man ønsker at 'brande' bacheloruddannelsen i samfundsfag, da det er blevet klart for os, at en del både aktive og ophørte studerende finder fagprofilen uklar.

7.2.4 Mere fleksibilitet i opbygningen af bacheloruddannelsen i samfundsfag

Institut for Statskundskab bør undersøge og overveje mulighederne for at gøre opbygningen af bacheloruddannelsen i samfundsfag mere fleksibel, således at de studerende får bedre mulighed for at planlægge alternative studieforløb, hvor deres hoved- og sidefag ikke modarbejder hinanden. Dette vil efter vores vurdering imødekomme mange af de udfordringer, som de interviewede studerende beskriver, ligesom Instituttet formentlig vil undgå, at flere studerende forlænger deres

studie for at få en pause efter semestre med stor arbejdsbelastning pga. for mange ECTS-point og andre beskrevne udfordringer.

7.2.5 Fokus på sidefagsordningen

Det er vores vurdering, at problematikken vedrørende sidefag på bacheloruddannelsen i samfundsfag ikke kun drejer sig om Institut for Statskundskab, men om Københavns Universitets sidefagsordning i det hele taget. Derfor bør Københavns Universitet overveje at iværksætte en undersøgelse, der skal klarlægge erfaringerne med sidefagsordningen på de involverede uddannelser og institutter. Disse erfaringer kunne danne grundlag for en række indsatser, der skal styrke dialogen mellem de involverede institutter og sikre en klar ansvarsfordeling. For at sikre det bedst mulige samarbejde og en styrket dialog foreslår vi, at erfaringerne fra en eventuel undersøgelse præsenteres for de involverede institutter i sidefagsordningen med deltagelse af institut- og studieledelser samt studieadministrativt personale.

Det er desuden vores vurdering, at de enkelte institutter, herunder Institut for Statskundskab, bør overveje, hvorvidt de er villige til at løfte den opgave, som sidefagsordningen indbefatter. Ovenstående analyse og indsatsområder viser med al tydelighed, at bacheloruddannelsen i samfundsfag på mange områder og på flere niveauer langt fra fungerer tilfredsstillende. Der ligger således en stor opgave i at gentænke, forbedre og kvalificere sidefagsordningen, som kræver en samlet indsats på tværs af de forskellige institutter.

8 Frafald på bacheloruddannelsen i sociologi

For at adressere frafaldsproblematikken på bacheloruddannelsen i sociologi har vi interviewet en række aktører, der hver kan belyse uddannelsen fra forskellige perspektiver. Dette inkluderer studievejledere, aktive og ophørte studerende fra optagsårgangene 2014-2015. Vi har ikke foretaget interview med ophørte studerende fra optagsårgangen 2016, fordi kun én studerende fra denne optagsårgang opfyldte de fastsatte kriterier for frafald, og det var ikke muligt for os at opdrive vedkommendes kontaktoplysninger. Det er desuden ikke lykkedes os at få kontakt til mandlige ophørte eller aktive studerende fra bacheloruddannelsen i sociologi. Hertil bør det bemærkes, at de ophørte studerende for de valgte årgange primært er kvinder, og at vi derfor ikke betragter kønsfordelingen som et stort problem for undersøgelsen. Informanterne til denne analyse er derfor:

- **Ophørte studerende:** 8 kvindelige ophørte studerende optaget i hhv. 2014 og 2015 og ophørt efter/på 1. eller 2. semester.
- **Aktive studerende:** 3 kvindelige aktive studerende, der alle er indmeldt på 6. semester på bacheloruddannelsen.
- **Øvrige:** 2 studievejledere fra Sociologisk Institut.

8.1 Årsager til frafald på bacheloruddannelsen i sociologi

Beskrivelserne af ophør på bacheloruddannelsen i sociologi er mange- og forskelligartede. Alligevel er det muligt at identificere nogle problematikker, der går igen i beretninger både fra studievejledere og fra såvel aktive som ophørte studerende. Særlig bemærkelsesværdigt er det, at aktive og ophørte studerende nikker genkendende til samme problemstillinger, og at overvejelser om ophør med uddannelsen heller ikke er fremmede for de aktive studerende. Dette understreger, at oplevelserne blandt ophørte studerende ikke er særegne, og at flere af de indskrevne studerende reelt også er i risikogruppen for fremtidigt frafald.

Frafald på bacheloruddannelsen i sociologi kan opsummeres i 5 hovedpointer:

- **Ukvalificeret eller strategisk studievalg:** Flere ophørte studerende fortæller, at beslutningen om at søge ind på bacheloruddannelsen i sociologi var relativt uovervejnet, eller blev truffet fordi de ikke kunne komme ind på deres egentlige drømmeuddannelse.
- **Svære og (oplevet) formålsløse teorikurser:** Teorikurserne på 1. og 2. semester opleves som både hårde og overvældende, ligesom formålet med kurserne er uklare.

- **Uddannelsens manglende anvendelighed:** Blandt de ophørte studerende er der en gennemgående tvivl om, hvilken fagprofil man har som sociolog, og hvordan denne har relevans på et fremtidigt arbejdsmarked.
- **Konkurrencepræget studiemiljø:** Et studiemiljø præget af konkurrence, der efterlader nogle studerende med en oplevelse af isolation og ensomhed.
- **Personlige forhold:** Psykiske udfordringer er udslagsgivende for, at nogle studerende vælger at ophøre deres uddannelse – trods støtte fra Sociologisk Institut.

8.1.1 Ukvalificeret eller strategisk optag

Med en adgangskvotient på 10,4 i 2016 stiller bacheloruddannelsen i sociologi, ligesom flere af de andre samfundsvidenskabelige uddannelser, høje krav til ansøgerne. Derfor er det desto mere overraskende, at størstedelen af de ophørte studerende, som vi har haft kontakt med, fortæller, at sociologi ikke var deres drømmeuddannelse, da de søgte ind. Snarere beskrives valget om at søge ind på studiet som enten uovervejjet, det næstbedste alternativ eller som en strategi for senere at komme ind på en anden uddannelse. Denne manglende motivation for at læse sociologi ved studiestart viser sig som en betydelig faktor for fremtidigt ophør.

Der er flere forklaringer på, hvorfor en stor del af de ophørte studerende søgte optagelse på sociologi, selvom det ikke var ”drømmestudiet”. Nogle fortæller, at valget om at søge optagelse på sociologi var meget uovervejjet; det var en beslutning, der blev truffet som reaktion på et pres om at starte studie og ”udnytte” et godt karaktergennemsnit. Sociologi er således ikke et studie, de ved meget om, og de begynder med en bred idé om, at det vil ”handle om samfundet”, uden egentlig at forholde sig til uddannelse eller karriere. For andre gælder det dog, at sociologi bliver en løsning, når optaget på deres egentlige drømmestudie ikke kan realiseres. Flere beskriver det at starte på sociologi som en strategisk beslutning med henblik på at forbedre mulighederne for optag på kvote 2 på andre uddannelser eller som det næstbedste alternativ. Særligt drømmen om at læse psykologi er udbredt, hvorfor ansøgningen til sociologi sker i håbet om at kunne komme ind på psykologi senere hen, eller at sociologi kan blive et alternativ, der i brede træk minder om psykologi.

”Jeg havde en idé om, at det var en blanding mellem samfundsfag og psykologi, og psykologi troede jeg ikke, at jeg kunne komme ind på... Men det [sociologi] var så ikke lige det, jeg troede det var.”

Ophørt studerende A

Denne pointe bekræftes også af de aktive studerende, der har indtryk af, at mange *”bare er endt på sociologi ved et tilfælde, fordi de egentlig hellere ville have søgt ind på noget andet”*. Indmeldelse på sociologi som det næstbedste alternativ til andre uddannelser gælder desuden ikke kun for ophørte studerende. To af de aktive studerende fortæller ligeledes, at de søgte ind på sociologi, fordi de ikke kunne komme ind på hhv. antropologi og psykologi. Det er således ikke givet, at studerende, der egentlig havde andre studier i sigte, ender med at ophøre på uddannelsen. Alligevel tegner der sig dog en udfordring med ukvalificeret eller strategisk studieoptag af studerende til bacheloruddannelsen i sociologi.

8.1.2 Svære og (oplevet) formålsløse teorikurser

De teoretiske kurser på 1. og 2. semester fylder meget i både aktive og ophørte studerendes beskrivelser af mødet med studiet. Generelt gælder det, at de studerende er overraskede og overvældede over, hvor abstrakt sociologi er – især i disse teorikurser.

Det er en udbredt oplevelse blandt de ophørte studerende, at de blev overrasket indholdet af teorikurserne. Med en forventning om at læse sociologi, der handler om mennesker, beskrives det som en skuffelse at blive mødt med lange, gamle tekster, der desuden er svære at komme igennem. Hertil kommer, at formålet med teorikurserne var uklar, og nogle ophørte studerende fortæller, at motivationen for fagene derfor hurtigt dalede. Det bør i den forbindelse pointeres, at formålet med teorifagene også for aktive studerende har været uklar. Først senere i deres studietid har disse fået øjnene op for, hvad det teoretiske fundament kan bruges til. Faktisk understreger de interviewede aktive studerende, at det solide teoretiske fundament har givet dem en fordel, der er tydelig på eksempelvis udvekslingsophold. Det er i midlertidig problematisk, at formålet med kurserne først bliver tydeligt længere henne i studieforløbet.

Udfordringerne med de teoretiske kurser begrænser sig ikke blot til den uklare anvendelighed, men også til indføringen i fagstoffet, der generelt set beskrives som mangelfuld. Gennemgående oplever de interviewede studerende, at de ikke har de studietekniske færdigheder, der gør dem i stand til at læse, forstå og gengive teksterne.

”Det [studiestart] var tungt. At vi starter ud med de tungeste emner overhovedet. Her tænker jeg på [faget] Almen sociologi, hvor vi havde Max Weber osv. Altså det var

virkelig hardcore. Og jeg følte, at de andre studerende var meget mere inde i, hvordan man skulle læse stoffet og var gode til at debattere stoffet. Det blev bare for meget for mig, og jeg kunne slet ikke følge med.”

Ophørt studerende B

I forlængelse heraf understreger både ophørte og aktive studerende, at øvelsestimerne spiller en central rolle og fungerer som redningskrans, når de nye studerende er overvældet over det faglige niveau. Øvelsestimerne er især vigtige, fordi de studerende har svært ved at forstå underviseren og ikke tør stille spørgsmål under forelæsningerne. Dette får de mulighed for i øvelsestimerne, hvor holdet er mindre, og hvor underviserne er studerende, der er længere i uddannelsesforløbet, og som de studerende tør henvende sig til. Når forelæsningerne er udfordrende, skyldes det ikke blot indholdet, men også at underviserne taler et indforstået og svært sprog. Mens nogle interviewede studerende medgiver, at man skal lære det akademiske sprog, opleves retorikken af flere som en arrogance, der gør det unødigt svært for nye studerende at følge med det faglige niveau. Samlet set er teorikurserne ikke blot svære, anvendeligheden af dem er også uklar. Det betyder, at flere har svært ved at opretholde motivationen, da undervisningen opleves formålsløs.

8.1.3 Anvendeligheden af uddannelsen

Det er et gennemgående træk i materialet, at formålet med de enkelte kurser ikke understreges tilstrækkeligt, ligesom bidraget til den samlede sociologiske fagprofil ikke er tydelig. Nogle beskriver deres ophør med uddannelsen som tæt knyttet til overvejelser om, hvilke job- og karrieremuligheder de egentlig har med uddannelsen. Som drøftet ovenfor om problematikken med ukvalificeret og strategisk studievalg har flere studerende ikke før studiestart gjort sig klare tanker om, hvilke kompetencer de ville opnå med studiet, og det er heller ikke noget, de efter mødet med studiet bliver skarpere på. Det er særligt bemærkelsesværdigt, at en ophørt studerende efter et helt semester på studiet fortsat ikke kunne se relevansen af faget på arbejdsmarkedet:

”Det [sociologi] er da noget, der er meget sjovt at diskutere med venner, men er der virkelig brug for 120 af dem om året?”

Ophørt studerende C

Selvom der overordnet af materialet fremgår en usikkerhed om, hvad fremtiden som sociolog indebærer, er det ikke alle ophørte studerende, der ser lige så dystert på uddannelsen. En ophørt

studerende giver nedenfor et eksempel på et tiltag fra Sociologisk Institut, der motiverede hende til at læse videre et kort stykke tid mere.

”Måske skal de [Sociologisk Institut] arbejde lidt på at løfte sløret for hvad man faktisk kan bruge uddannelsen til. Jeg kan faktisk huske allerførste dag på sociologi, der kom uddannelseslederen, eller hvad han hedder. Han holdt en peptalk i forhold til sociologi som uddannelse, og hvorfor samtiden har brug for sociologer. Der kan jeg faktisk huske, at jeg rettede ryggen og tænkte, måske skal jeg faktisk blive her, det lyder så fedt. [...] Det betyder rigtig meget at have en fornemmelse af, hvad man kan bruge uddannelsen til på den anden side.”

Ophørt studerende D

Den beskrevne situation fremstår dog som et særtilfælde og som noget, der hurtigt blev glemt i undervisningen. Sociologisk Institut kan derfor med fordel overveje, hvordan man i undervisningen kan tydeliggøre sociologiens relevans og anvendelighed på et fremtidigt arbejdsmarked.

8.1.4 Konkurrencepræget studiemiljø

Mødet med studiet gennem det planlagte introforløb beskrives generelt i positive termer af både ophørte og aktive studerende. Der er ligeledes enighed om, at de studerende på sociologi er præget af ”ambitiøse 12-tals piger”, hvorfor studiemiljøet også præges af en vis konkurrence om at klare studierne godt, have det rette studiejob og lave frivilligt arbejde. Mens det ambitiøse miljø for nogle informanter er inspirerende og i øvrigt kombineret med en vis solidaritet og hjælpsom ånd mellem de studerende, er det for andre studerende med til at forringe deres oplevelser på studiet.

”Jeg synes, at der opstod en masse konkurrence mellem alle de piger i [studie]gruppen, og det tror jeg ikke helt, at jeg kunne håndtere.”

Ophørt studerende A

Flere ophørte studerende oplevede det som tabubelagt at snakke om, at studiet var svært, hvilket medførte en oplevelse af isolation og forstærkede følelsen af ikke at passe ind. Derudover beskriver nogle ophørte studerende det som problematisk, at gruppen af studerende er så homogen.

”Jeg blev ærligt talt lidt skuffet over mødet med mine medstuderende. Så står vi der, 100 piger fra akademiske hjem, der alle læser Information og går i det samme tøj.”

Ophørt studerende C

Den lave grad af variation mellem mange af de studerende opleves af den ophørte studerende fra citatet ovenfor som en dårlig præmis for et interessant studiemiljø. En anden ophørt studerende beskriver, at de store ligheder mellem de studerende, her særligt i forhold til de studerendes sociale baggrund, gjorde det svært at navigere socialt, fordi hun ikke havde samme sociale baggrund og derfor ikke oplevede, at hun talte det samme ”sprog”. Selvom studiemiljøet på sociologi for flere er givtigt, opleves det altså ikke lige inkluderende for alle, hvor særligt det oplevede krav om høje karakterer er problematiske for nogle.

8.1.5 Personlige forhold

Årsagerne til frafald udspringer ikke kun af studierelaterede forhold. Gennem vores interview er det blevet klart, at den afgørende årsag til frafald for to informanter var deres psykiske tilstand. Her oplevede de selv, at uddannelsens faglige niveau og følelsen af social isolation skubbede til et allerede sårbart sind. Således nikker de genkendende til oplevelserne fra andre ophørte og aktive studerende, men ser deres egen mangel på ressourcer som den afgørende årsag til frafald. Til dette bør det bemærkes, at de to informanter har mødt forståelse og hjælp fra Sociologisk Institut.

8.2 Mulige indsatser

På baggrund af denne analyse er det muligt at identificere nogle problematikker, der fremstår som særligt kritiske for frafald på bacheloruddannelsen i sociologi. Nedenfor opridses de indsatsområder, som man med fordel kan fokusere på, og der gives forslag til mulige initiativer. Forslagene skal betragtes som inspiration, der også trækker på løsninger fra andre fakulteter og universiteter (se afsnit 12).

8.2.1 Kvalificeret studievalg

Ukvalificeret eller fejlmotiveret studievalg fremstår som en kerneproblematik for frafaldet på bacheloruddannelsen i sociologi. Beslutningen om at søge ind på uddannelsen beskrives af flere af både de ophørte og aktive studerende, som enten et uovervejede valg, det næstbedste alternativ og/eller en strategi for fremtidigt optag på andre studier. Ingen synes at have en klar og præcis forventning om, hvad studiet vil indeholde. Der er således god grund til at beskæftige sig med

kontakten til de potentielle studerende inden studiestart, hvis Sociologisk Institut vil det høje frafald til livs. Derudover kan man, jævnfør de strategiske og fejlmotiverede studievalg, overveje, om der i optagelsesprocedurerne kan tages bedre højde for studiemotivation. I afsnit 5. *Generelle indsigter og indsatsområder over for frafald* præsenteres forskellige tilgange til at sikre et mere kvalificeret studievalg og optag, som Sociologisk Institut kan lade sig inspirere af.

8.2.2 Udvikling af undervisning og didaktik

Det er vores vurdering, at Sociologisk Institut står over for en didaktisk udfordring i forhold til undervisningens struktur og indhold på 1. og 2. semester. Her bør anvendeligheden af blandt andet pensum gøres klar for de studerende. I det hele taget bør de didaktiske overvejelser bag undervisningen på første år blive kommunikeret klart ud. Samtidig kan Sociologisk Institut med fordel overveje, om uddannelsens nuværende opbygning giver den bedst mulige indføring til sociologi, og om de studerendes forudsætninger for læring kan styrkes (se afsnit 5.2).

8.2.3 Sociologiens anvendelighed

Med udgangspunkt i de studerendes udsagn om, at de ophører deres bacheloruddannelse i sociologi, fordi de ikke ved, hvad de skal bruge uddannelsen til, eller hvilke kompetencer uddannelsen giver, foreslås det at Sociologisk Institut indfører fagopgaver og studieaktiviteter, der illustrerer fagligheden i praksis. Dette kunne ske gennem konkrete cases, der afviger fra den klassiske akademiske opgave. Derudover skal der også skabes større kendskab til fagets beskæftigelsesmuligheder og arbejdsmarkedet.

9 Frafald på bacheloruddannelsen i antropologi

Bacheloruddannelsen i antropologi oplever et højt frafald, der generelt ligger over gennemsnittet for de øvrige samfundsvidenskabelige uddannelser på KU. For at adressere frafaldsproblematikken har vi interviewet en række aktører, der hver kan belyse uddannelsen fra forskellige perspektiver. Dette inkluderer studievejledere, en karrierevejleder, en underviser på første år samt aktive studerende og ophørte studerende fra perioden 2014-2016. Som tidligere beskrevet i afsnittet 4.3 *Rekruttering*, har det generelt været vanskeligt at få kontakt til ophørte studerende. På bacheloruddannelsen på antropologi har dette været særligt udtalt, ikke blot fordi få af de ophørte studerende har haft offentligt tilgængelige telefonnumre, men også fordi Institut for Antropologi i 2015 har foretaget en intern frafaldsundersøgelse på bacheloruddannelsen. Dette betød, at flere af de kontaktede allerede havde deltaget i en lignende undersøgelse og derfor ikke havde samme villighed til at deltage i nærværende undersøgelse. I forhold til ophørte studerende bør det desuden bemærkes, at der ikke var nogle ophørte studerende fra årgang 2016, som kunne kontaktes ud fra de fastsatte kriterier for frafald. Informanterne til denne analyse er derfor:

- **Ophørte studerende:** Én mandlig og 5 kvindelige ophørte studerende. Disse studerende er optaget i hhv. 2014 og 2015 og er ophørt på/efter 1. eller 2. semester.
- **Aktive studerende:** Én mandlig og 4 kvindelige aktive studerende. Herudaf er én indmeldt på 3. semester, hvor de resterende studerende er indmeldt på 6. semester.
- **Øvrige:** To studievejledere og en karrierevejleder.

9.1 Årsager til frafald på bacheloruddannelsen på antropologi

Årsagerne til frafald på bacheloren i antropologi er mange- og forskelligartede. Alligevel er det muligt at identificere nogle problematikker, der går igen i beretninger fra både studie- og karrierevejledere, undervisere samt aktive og ophørte studerende. Til dette bør det desuden bemærkes, at både aktive og ophørte studerende nikker genkendende til mange af de samme oplevelser på studiet. Hertil kommer, at de aktive studerende i fokusgruppeinterviewet alle havde overvejet at ophøre med uddannelsen. Her synes det primært at være tilfældigheder, der har gjort, at studerende alligevel er blevet på uddannelsen. Derved fremgår der ikke en markant forskel i de ophørte og de aktive studerendes oplevelser med studiet, og det understreger, at flere er i risikogruppen for fremtidigt frafald.

Hovedpointerne om frafald på antropologi kan opsummeres i fire pointer:

- **Uddannelsens indhold lever ikke op til forventningerne:** Stor diskrepans mellem de studerendes forventninger til studiet og deres faktiske oplevelser på studiet.
- **Uklare didaktiske formål:** Teorikurserne på 1. og 2. semester er både hårde og overvældende for mange af de både ophørte og aktive studerende, der mangler indføring i svært teoretisk indhold og de didaktiske formål.
- **Konkurrencepræget studiemiljø:** Et studiemiljø præget af konkurrence, der efterlader nogle studerende med en oplevelse af isolation og ensomhed.
- **Personlige forhold:** Kritiske perioder i privatlivet opleves umulige at forene med studiet.

9.1.1 Uddannelsens indhold lever ikke op til forventninger

Samtlige af de ophørte studerende oplever de første måneder på studiet som fagligt overvældende. Dette handler ikke blot om det faglige niveau, men snarere en skuffelse over at fagene ikke er som forventet. Kurserne Antropologi I og Faghistorie opleves som meget teoritunge, med et pensum bestående af mange gamle, kringlede og svære tekster, hvis relevans er uklar. Hertil kommer en udbredt oplevelse af, at diskussionerne i undervisningen er for abstrakte, hvor anvendeligheden og meningen med disse diskussioner er fraværende. Der fremgår således en diskrepans mellem de studerendes forventninger til uddannelsens faglige indhold og anvendelighed på den ene side og de oplevelser og erfaringer, de gør sig på uddannelsen, på den anden.

De studerende, som vi har talt med, er søgt ind på bacheloruddannelsen i antropologi, fordi de så uddannelsen som en mulighed for at lære at studere og forstå, hvordan mennesker fungerer sammen, og hvordan samfund fungerer. Men de bliver skuffede, da denne forventning ikke indfries. Denne pointe støttes af en tidligere intern frafaldsundersøgelse på Institut for Antropologi, ”*Undersøgelse af frafaldet på BA-årgang 2014*”, hvor studie- og karrierevejleder Luise Mandrup Andersen ligeledes fandt, at mange ophørte studerende bliver skuffede over fagets indhold. De første 1-2 års meget teoritunge fag står således i skærende kontrast til forventningen om rejseaktivitet og eksotiske feltarbejder.

Det er en gennemgående erfaring, at den manglende indfrielse af de studerendes forventninger til uddannelsens indhold forstærkes af det generelle møde med universitetet. Udfordringen med at tilegne sig studietekniske færdigheder, herunder særligt læsefærdigheder, synes at have overrasket de studerende, og det får en langt større rolle end forventet. Samlet set beskriver de ophørte et brat

møde med universitetet, der altså i flere henseender afviger fra deres motivation for at søge ind på uddannelsen.

9.1.2 Uklare didaktiske formål

En anden tematik, som er gennemgående i beskrivelserne af mødet med studiet og de studerendes beslutning om at ophøre uddannelsen, knytter sig til studietekniske vanskeligheder. Både aktive og ophørte studerende oplever de første par måneder som fagligt overvældende. Særligt problematisk er det, at de studerende ikke får en klar indføring i de nødvendige studietekniske færdigheder. For flere resulterer det i en ensom oplevelse, at man som ny studerende pludselig står med en stor læsemængde uden at vide, hvordan man bearbejder den. Her gælder det desuden, at det for flere er første gang, de oplever sig svært udfordret på det faglige, hvilket får dem til at tvivle på studievalget.

”Det er jo bare en stor gruppe solskinsbørn, der samles på antropologi. Vi har alle fået gode karakterer i gymnasiet og har klaret os nemt igennem. Men så sidder man lige pludselig dér på antropologi og forstår ikke noget som helst af det, underviserne siger. Jeg kan huske jeg fik 4 i en skriftlig opgave. Bang! Der ramlede det helt for mig. Jeg var lige pludselig middelmådig og bare vildt meget i tvivl om antropologien [...] Jeg kunne virkelig godt have brugt, at der var nogle af underviserne, der sagde, at det er svært at læse antropologi. For mig var faget bare for overvældende og ukonkret...det blev aldrig rigtig klart, hvad alle de der tekster og teori skulle bruges til.”

Ophørt studerende A

Ovenstående citat illustrerer en gennemgående oplevelse blandt de ophørte studerende. På bacheloruddannelsen i antropologi føler de sig for første gang i deres uddannelsesforløb svært udfordret på det faglige. Det resulterer, som ovenstående citat viser, i en grundlæggende tvivl om deres faglige evner, som samtidig er svært udfordret på grund af et manglende greb om undervisningens og pensums formål. Foruden manglende indføring i studieteknik opleves undervisningen på første år således også problematisk, fordi formålet med fagene og pensum ikke er klar. Ophørte og aktive studerende udtrykker en frustration over, at anvendeligheden af pensum på første år af uddannelsen ikke omtales. Flere af de aktive studerende pointerer, at de først nu i slutningen af deres bacheloruddannelse kan se formålet med de mange lange, kringlede og svære

tekster, fordi de kan se anvendeligheden i forhold til de faglige diskussioner, som er opstået senere i deres studieforløb. Denne viden ville de ønske, at de havde haft tidligere.

”Gid der var nogen, der havde fortalt mig, at de tekster var så vigtige.”

Aktiv studerende A

Undervisningen på studiets første år mangler altså en rettidig italesættelse af de didaktiske overvejelser, der ligger bag undervisningens indhold og struktur.

9.1.3 Konkurrencepræget studiemiljø

Ud over de faglige udfordringer fremgår også dele af det sociale miljø på antropologi som problematisk. Introforløbet er noget af det, som de tidligere studerende nævner som det første, når snakken falder på studiemiljøet. De ophørte studerende, som vi har talt med, beskriver introforløbet som grænseoverskridende. De har følt sig presset ud i situationer og aktiviteter, som gik langt over deres grænser. Dette gælder særligt aktiviteter, hvor de studerende har følt sig ydmyget på grund af lege i det offentlige rum, der involverede udklædning og alkoholindtag. Dertil følger, at de studerende undrer sig over fraværet af faglige aktiviteter under introforløbet. Slutteligt bemærker de ophørte studerende, at det desværre virkede som om, at rusvejlederen i højere grad var der for deres egen og for festens skyld og ikke for de nye studerende.

”Allerede fra starten blev der lagt meget op til, at hvis vi gerne ville noget her, så skulle vi altså se at gøre det med det samme. Altså, det var ud og have nogle studierelevante jobs og... Der blev sådan en stemning af, at man blev nødt til at ville det meget. Man var her ikke for sjov. Jeg tror, det var en af de første forelæsninger, hvor vi fik at vide, at der var virkelig mange, der gerne ville sidde her. Så vi skulle være rigtig glade for, at det var os, der var der. Det følte jeg sådan lidt pres, fordi jeg ikke lige med det samme kunne mærke den der gnist.”

Ophørt studerende B

Ovenstående citat illustrerer en tendens i studiemiljøet, som mange af både de ophørte studerende og nuværende studerende genkender og omtaler som konkurrence eller usikkerhed. Antropologistudiet er præget af meget ambitiøse studerende. Adgangsgennemsnittet indikerer en gruppe studerende med gode karakterer fra gymnasiet. Både ophørte og aktive studerende er, som beskrevet ovenfor, overraskede over det høje faglige niveau og oplever en del faglige udfordringer.

De beskriver alle en følelse af middelmådighed, som de ikke har mærket tidligere i deres uddannelsesforløb. Det er en gennemgående erfaring blandt de ophørte studerende, at det er svært at tale om deres udfordringer, fordi ingen andre gør det. For nogle resulterer det i den konklusion, at de bare ikke er kloge nok. Frustrationen over denne erkendelse bliver yderligere udfordret i forbindelse med jagten på studierelevante jobs og frivilligt arbejde. Fordi underviserne lægger vægt på vigtigheden af studierelevant arbejde, vægter det også højt blandt de studerende. Således følte mange, at ambitionsniveauet var højt og præget af en intern konkurrence de studerende imellem. Denne konkurrence har for nogle af de ophørte og aktive studerende besværliggjort og udfordret et godt forhold til deres studiekammerater. For de ophørte studerende er det en gennemgående erfaring, at det forhold, at det er svært at tale med sine studiekammerater om frustrationer og problemer med uddannelsen, har været medvirkende til deres endelige beslutning om at ophøre uddannelsen.

”Jeg fortalte det først til min studiegruppe, efter jeg var droppet ud. Og da jeg så sagde det, sagde de alle sammen, at de virkelig godt kunne forstå mig, for sådan havde de det også. Så jeg skulle jo bare have sagt noget. Det fortryder jeg virkelig i dag.”

Ophørt studerende C

9.1.4 Personlige forhold

De ophørte og aktive studerende, der har overvejet at melde sig ud af uddannelsen, beskriver situationer, hvor personlige forhold har gjort det uoverkommeligt at fortsætte deres uddannelse. Her taler vi om psykiske udfordringer samt sygdom og dødsfald i nære relationer. Sådanne situationer er ikke noget som instituttet i sig selv kan forebygge, men må betragtes som et grundpræmis. En underviser på bacheloruddannelsens første år bemærker desuden en stigning i studerende, der af den ene eller anden grund har det svært. Her er det centralt at instituttet fortsat gør det muligt for studerende at tilpasse studiet i perioder, hvor der er behov for fokus på andre områder end det faglige. Flere tidligere og aktive studerende beskriver eksplicit, at de har været glade for instituttets fleksibilitet, der i nogle tilfælde har været medvirkende til at personlige forhold ikke har forårsaget udmeldelse.

9.2 Mulige indsatser

På baggrund af ovenstående resultater er det muligt at identificere nogle problematikker, der fremstår særligt kritiske for frafald på bacheloruddannelsen i antropologi. Nedenfor opridses de indsatsområder, som man med fordel kan fokusere på, og der gives forslag til mulige initiativer. Forslagene skal betragtes som inspiration, der også trækker på løsninger fra andre fakulteter og universiteter (se afsnit 12).

9.2.1 Kvalificeret studievalg

Det er for bacheloruddannelsen i antropologi, som for de øvrige undersøgte uddannelser på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, relevant at overveje, hvorvidt de eksisterende optagelsesprocedurer er hensigtsmæssige for instituttet. I nærværende analyse har vi netop fundet, at frafald på bacheloruddannelsen i antropologi er tæt forbundet med en stor diskrepans mellem de studerendes forventninger til studiet og deres faktiske oplevelser på studiet, som aktuelle optagelsesprocedurer ikke kan modvirke. I afsnittet *Generelle indsigter og indsatsområder over for frafald* præsenteres forskellige tilgange til alternative optagelsesprocedurer, som Institut for Antropologi kan lade sig inspirere af. Det er vores vurdering at Institut for Antropologi i den forbindelse skal være særligt opmærksomme på ansøgernes forventninger til uddannelsen samt deres motivation for optagelse.

9.2.2 Udvikling af undervisning og didaktik

Det er vores vurdering, at Institut for Antropologi står over for en didaktisk udfordring i forhold til undervisningens struktur og indhold på 1. og 2. semester. Her bør anvendeligheden af blandt andet pensum gøres klar for de studerende. I det hele taget bør de didaktisk overvejelser bag undervisningen på første år blive kommunikeret klart ud til de studerende, således at de ved og kan se et formål med det teoretiske indhold. Samtidig kan Institut for Antropologi med fordel overveje, om uddannelsens nuværende opbygning giver den bedst mulige indføring til antropologi, og om de studerendes forudsætninger for læring kan styrkes (se afsnit 5.2).

9.2.3 Introforløb

På baggrund af de studerendes oplevelser med grænseoverskridende aktiviteter under introforløbet anbefales det, at studieledelsen fremover påtager sig det overordnede ansvar for samtlige aktiviteter under dette forløb.

9.2.4 Antropologiens anvendelighed

Instituttet kan tilbyde virksomhedsbesøg for studerende på første år af uddannelsen, for at imødekomme de studerendes faglige frustrationer om antropologiens uklare anvendelighed. Normalt tilbyder Karrierevejledningen kun virksomhedsbesøg til kandidatstuderende. Men karrierevejleder Luise Mandrup Andersen ved Institut for Antropologi har ved enkelte lejligheder inviteret tvivlende førsteårsstuderende med på disse virksomhedsbesøg. Indtil videre har 10 førsteårsstuderende været med, og alle studerende har været meget begejstrede.

Virksomhedsbesøg alene kan dog formentlig ikke imødegå problematikken vedrørende de studerendes faglige frustrationer, der knytter sig til vage idéer om uddannelsens anvendelighed og fagprofil. I den forbindelse er det vores vurdering, at instituttet bør overveje, om de teoretiske fag på 1. og 2. semester tjener det formål, man ønsker. I forlængelse heraf kan instituttet overveje at udvikle indholdet af pensum og kurserne.

10 Frafald på kandidatuddannelsen i sociologi

Frafaldsproblematikken på kandidatuddannelsen i sociologi har vi valgt at belyse ved ligeledes at interviewe en række centrale aktører – herunder studievejledere samt aktive og ophørte studerende. Både de ophørte og aktive studerende er fra kandidatoptagsårgangene 2014 og 2015. Vi har således ikke talt med studerende fra studieordningen af 2016 på kandidatuddannelsen. Dette skyldes, at kun to studerende faldt inden for vores kriterier for frafald til nærværende undersøgelse. Ingen af disse studerende ønskede ikke at deltage i undersøgelsen, da de aldrig nåede at deltage i undervisningsaktiviteter på uddannelsen. Den ene mente ikke, at hun burde være registreret som ophørt, fordi hun havde taget orlov, og den anden betragtede heller ikke sig selv som frafalden, da hun ikke nåede at starte på uddannelsen. Informanterne til analysen af kandidatuddannelsen i sociologi består således af:

- **Ophørte studerende:** 7 ophørte studerende, hvoraf to er kvinder. De ophørte studerende er optaget i hhv. 2014 og 2015 og ophørt på 7., 8. eller 9. semester. Ud af disse syv kommer tre med en bacheloruddannelse fra et andet universitet.
- **Aktive studerende:** To kvindelige og én mandlig studerende, der læser på kandidatuddannelsens 10. semester.
- **Øvrige:** To studievejledere ved Sociologisk Institut.

10.1 Årsager til frafald på kandidatuddannelsen på sociologi

De identificerede problematikker om frafald på kandidatuddannelsen i sociologi har været gennemgående for vores interview med både studievejledere samt aktive og ophørte studerende. Det er igen en vigtig pointe, at både aktive og ophørte studerende nikker genkendende til mange af de samme oplevelser med kandidatuddannelsen. Hertil kommer, at to ud af tre af de aktive studerende også har overvejet at melde sig ud af uddannelsen. Her synes det primært at være personlige forhold og bristede håb om at komme ind på andre kandidatuddannelser, der har gjort, at de studerende stadig læser på uddannelsen i dag. Derved fremstår der ikke markante forskelle mellem de ophørte og de aktive studerendes oplevelser og erfaringer på kandidatuddannelsen i sociologi, og det understreger ligesom på bacheloruddannelsen i sociologi, at flere er i risikogruppen for fremtidigt frafald.

Hovedpointerne om frafald på kandidatuddannelsen i sociologi kan opsummeres i fem pointer:

- **Strategiske studieforløb:** På grund af retskravet søger studerende ind på kandidaten som et sikkerhedsnet, selvom de egentlig ønsker at læse noget andet.
- **Svagt studiemiljø:** De studerende, som kommer fra andre universiteter, føler sig ekskluderet fra studiemiljøet og efterspørger et obligatorisk introforløb for kandidatuddannelsen og flere sociale initiativer.
- **Uklar fagprofil:** De mange valgfag på kandidaten stiller store krav til de studerendes egne evner til at forme deres individuelle specialisering.
- **Manglende vejledning i forhold til specialisering og valgfag:** De tidligere og aktive studerende oplever, at de står meget alene med deres studieforløb pga. valgfriheden i forhold til kurser.
- **Afstand mellem institut og studerende:** Samtlige af de tidligere og nuværende studerende føler sig afkoblet fra instituttet og har fx ringe fornemmelse af, hvad der forskes i på instituttet.

10.1.1 Strategiske studieforløb

Som det er tilfældet på flere af de øvrige uddannelser indgår studiestrategier ligeledes som et element i frafaldsproblematikken på kandidatuddannelsen i sociologi. Vi har erfaret, at nogle ophørte studerende beskriver valget om at søge ind på kandidatuddannelsen i sociologi som en strategisk beslutning, selvom de på forhånd vidste, at de ikke ville blive på uddannelsen. På grund af retskravet bliver de studerende nødt til at søge direkte ind på kandidaten, hvis de vil være sikret en plads. Her fungerer ansøgningen til studiet således som et sikkerhedsnet, der kan sikre dem en plads på en kandidatuddannelse, hvis de ikke kommer ind på den uddannelse, de egentlig vil læse. Dette er også en pointe, der gik igen i rekrutteringsfasen til bacheloruddannelsen i sociologi, hvor flere af de kontaktede ophørte studerende ikke så noget formål med at deltage i undersøgelsen, fordi de aldrig var mødt op til undervisningen, og hvor beslutningen om at søge ind på uddannelsen således havde et andet formål. Hertil bør det dog bemærkes, at dette primært gjaldt studerende fra vinteroptaget, der nu er lukket. I alle tilfælde kan det konstateres, at de studerende også på sociologi udvikler strategier for at komme omkring nye regler om studieforløb.

10.1.2 Svagt studiemiljø

En gennemgående tematik blandt ophørte og aktive studerende er oplevelsen af at være afkoblet fra både institut og medstuderende. Dette er særligt problematisk for studerende, der kommer med en bacheloruddannelsen fra andre universiteter. Deres oplevelser på kandidatuddannelsen i sociologi ved KU er meget sammenfaldende. De har alle følt sig ekskluderet fra de øvrige studerende, som har taget deres bacheloruddannelse på Sociologisk Institut på KU. Ingen af dem har oplevet nogen form for socialt initiativ fra de øvrige studerende og kun i begrænset omfang fra instituttet. Der er således, ifølge disse studerende, ingen tilskyndelse til at engagere sig med sine medstuderende. I forlængelse heraf undrer de ophørte studerende sig over, at der ikke er mødepligt for samtlige kandidatstuderende under det introforløb, som instituttet har tilrettelagt. De oplever det som meget demotiverende, at studerende, der har taget deres bacheloruddannelse ved Sociologisk Institut på KU, ikke føler sig forpligtede til at komme.

”Det var overraskende asocialt. Altså folk var meget klike-orienteret, og jeg tror egentlig, at der fra universitetets side var et lille forsøg på at få folk til at lave et eller andet sammen. Vi havde sådan en introuge på fem dage, hvor vi skulle lave nogle ting sammen. Der var nogle tutorer, eller hvad det hedder, som opfordrede os til, at ’nu mødes vi lige nede på Studenterhuset bagefter og får en øl’. Eller nu laver vi det her, eller tager en tur rundt om søerne, eller hvad ved jeg. Og det var skide fedt! Problemet var bare, at det kun var os [fra de andre universiteter], der kom. De andre gad ikke. Så det var enormt asocialt internt mellem eleverne.”

Ophørt studerende A

For de studerende, der kom fra andre universiteter, var det svage studiemiljø en afgørende faktor i deres beslutning om at ophøre deres kandidatuddannelse i sociologi. For de aktive studerende har det svage studiemiljø endvidere været en del af deres overvejelser i den periode, hvor de overvejede at ophøre uddannelsen.

10.1.3 Uklar fagprofil

Det er vores klare opfattelse, at en stor del af kritikken af kandidatuddannelsen i sociologi har rødder i oplevelsen af en uklar fagprofil. Idet vi udelukkende har interviewet studerende fra den ”gamle” studieordning, er problematikken primært hæftet til denne. De studerendes oplevelser med denne kan dog også tænkes ind i forhold til den nye studieordning.

Introduktionen til kandidatuddannelsen i sociologi problematiseres ikke blot med hensyn til studiemiljøet, men også fra et mere fagligt perspektiv. Her påpeger flere ophørte studerende, at de savner en italesættelse af, at de nu er påbegyndt en ny uddannelse, og at den vil gavne og forme deres specialisering. Derudover er de mange valgfag et aspekt, der er problematisk for mange. Det er en gennemgående erfaring, at de aktive og ophørte studerende, der har taget deres bacheloruddannelse i sociologi ved KU, beskriver kandidatuddannelsen i sociologi som en forlængelse af bacheloruddannelsen og ikke som en overbygning. De mange valgfrie kurser gør det vanskeligt at mærke en progression mellem de to uddannelser. For studerende fra andre universiteter er det ligeledes muligt at spore en skuffelse over, at det faglige indhold opleves lidt tilfældigt i kraft af valgfriheden og kursusudbudet. Hertil er det dog vigtigt at understrege, at nogle af de aktive studerende ser valgfriheden som kandidatuddannelsens fordel, fordi det giver mulighed for at lave en helt klar specialisering. For dem, der ikke er fuldstændig bevidste om, hvilken sociolog de vil være, fremstår det dog omvendt som en ulempe. Hertil kommer, at de ophørte og aktive studerende oplever det problematisk at planlægge deres studieforbud og ønsker om specialisering pga. et meget svingende kursusudbud, hvor de ikke kan være sikre på, at de kurser, som de havde udset sig, bliver udbudt. De studerende er på den ene side selv ansvarlige for at vælge de rette valgfag, der giver dem deres ønskede specialisering, men kan på den anden side ikke være sikre på, at de pågældende kurser faktisk oprettes.

Samlet set er der altså ikke en oplevelse af, at kandidatuddannelsen i sociologi har en klar fagprofil. I stedet overlades det til den enkelte studerende at forme denne ud fra et svingende kursusudbud. I denne forbindelse bør det desuden bemærkes, at nogle af de ophørte studerende valgte at skifte uddannelse til Aalborg Universitet, Copenhagen Business School eller Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet, fordi de oplevede, at kandidatuddannelsen i sociologi på KU ikke rustede dem tilstrækkeligt til arbejdsmarkedet. Det skyldes dels, at fagprofilen kan blive ret tilfældig afhængig af valgfagene, og at kontakten til arbejdsmarkedet undervejs i uddannelsen er svag.

10.1.4 Manglende vejledning i forhold til specialisering, valgfag og praktik

I forlængelse af ovenstående problematik er det blevet klart for os gennem interview med både ophørte og aktive studerende, at valgfriheden i sig selv også er problematisk. Det er udbredt fortælling blandt de ophørte og aktive studerende, at de ofte har følt et behov for vejledning i

forhold til valgfagene. Dette gælder vejledning i forhold til indhold, men også særligt i forhold til kurssets kompetenceprofil og muligheder fremadrettet i deres studieforløb. Både ophørte og aktive studerende erfarer dog, at underviserne er utilgængelige, uforstående over for eller uvillige til at svare på de studerendes spørgsmål. Da de valgfrie kurser og dermed valgfriheden fylder en stor del af kandidatuddannelsen – også med den nye studieordning af 2016 – føler de studerende, at de på grund af den manglende vejledning og manglende kontakt til undervisere står alene med deres studieforløb.

Samme problematik gør sig gældende for de bachelorstuderende, der vil begynde på kandidatuddannelsen i sociologi til september. Under fokusgruppeinterviewet med de aktive studerende fra bacheloruddannelsen i sociologi blev det tydeligt, at behovet for vejledning også gjorde sig gældende blandt dem. Disse studerende bliver en del af den nye studieordning af 2016 på kandidatuddannelsen, hvor de valgfrie kurser udbudt ved Sociologisk Institut er opdelt i tre fagpakker. De studerende efterspørger også her vejledning om fagpakkernes kompetenceprofil og muligheder i forhold til deres videre studieforløb og de karrieremæssige døre, der måtte åbne eller lukke sig ved valget af en bestemt fagpakke.

For de aktive studerende fra bacheloruddannelsen i sociologi, som ønsker at fortsætte på kandidatuddannelsen i sociologi, ligger tanken om at henvende sig til underviserne for de enkelte valgfrie kurser meget fjernt for dem. Det er vores klare oplevelse, at det nærmest er utænkeligt for dem selv at tage kontakt til en underviser eller forsker ved instituttet. Adspurgt om, hvorfor det forholder sig sådan, griner de alle sammen blot afvisende.

10.1.5 Afstand mellem institut og studerende

Blandt aktive og ophørte studerende på kandidatuddannelsen i sociologi er der bred enighed om, at der på instituttet bedrives god forskning. Udfordringen er dog, at få er bevidste om, hvad der faktisk forskes i, og hvem der gør det. Det er i vores optik et godt billede på den afstand, der kan spores mellem instituttet og de studerende. En gennemgående tematik i vores interview er netop, at underviserne blandt de studerende ikke opleves som nogle, man kan kontakte med yderligere spørgsmål.

Nedenfor beskriver en studerende med en bacheloruddannelse fra et andet universitet sin skuffelse over mødet med de undervisere, der egentlig var hans grund til at søge ind på kandidatuddannelsen i sociologi på KU.

”Jeg var meget intimideret af, at professorerne generelt havde sådan en afstandstagen til eller en armlængde mellem dem selv og de studerende. Der blev man altså bare mødt med lukkede døre, og man kunne i hvert fald ikke lige nå at fange en underviser efter en forelæsning. Og hvis du gik ind på deres kontor, så måtte du aldrig komme ind. Jeg prøvede mange gange, fordi der var mange ting, jeg gerne ville spørge om. Der blev hurtigt lukket af, og så fik man den der, ’jeg skal lige noget’, og så løb de nærmest ned ad gangen.”

Ophørt studerende B

Forholdet til underviserne stod for den pågældende studerende i skarp kontrast til fra et andet universitet, hvor han ofte havde henvendt sig og søgt vejledning hos sine undervisere. For de studerende, der kommer fra bacheloruddannelsen i sociologi fra KU, er kritikken ikke lige så skarp, men afstanden mellem instituttet og de studerende opleves snarere som en grundpræmis.

”Den [kontakten til instituttet] er lidt løs på kandidaten, men det har den jo altid været.”

Aktiv studerende A

Afstanden mellem undervisere og studerende kommer eksempelvis til udtryk i forhold til valg af specialevejleder, hvor den manglende kontakt til underviserne og forskerne bliver tydelig, og mange er tilbageholdene med at kontakte potentielle vejledere.

Aktiv studerende A: ”Forskerne er meget, meget fjerne, dér på bacheloren. Det er også lidt sjovt, jeg har lige valgt specialevejleder, og der prøvede jeg at skrive til nogle stykker og spørge, om de lige ville mødes helt kort for lige at afstemme [...] Jeg har ikke rigtig hørt om nogen andre, der har gjort det samme. Det virker, som om folk bare har kontaktet dem, de kender fra bacheloropgaven, eller bare har set på listen og valgt lidt vilkårligt. Hvor jeg tænker, den der afstand er der stadigvæk”.

Aktiv studerende B: ”Jeg tror også, at den der afstand er blevet bekræftet af mange, da de valgte specialevejleder. Der er lidt en diskrepans på instituttet. Instituttet har en idé om, at alle forskere kan vejlede en proces, men at forskere har en forestilling om, at de kun vejleder specialer, der er inden for deres forskningsfelt. Så kan de studerende blive lidt tabt.”

Den afstand, som de nye studerende på instituttet beskriver, kan altså genfindes hos de studerende, der har taget bacheloruddannelsen i sociologi på KU. Afstanden er heller ikke kun en oplevelse, der er forbeholdt de ophørte studerende, men også udtalt for studerende, der er i gang med specialet.

Afstanden til instituttet handler ikke blot om konkret vejledning og sparring, men resulterer også i, at de ophørte og aktive studerende udtrykker en manglende indsigt, i hvad der faktisk forskes i på instituttet. De aktive studerende fortæller eksempelvis, at de kun i forbindelse med deres bacheloropgave og specialet har fået en fornemmelse af, hvad forskerne egentlig laver på instituttet. I den forbindelse undrer de sig over, at der ikke er flere muligheder for, at forskere, ph.d.-studerende og kandidatstuderende kan mødes om en fælles faginteresse. Som eksempel roser de Ontologisk onsdag og Instituttet Dag, som har givet mulighed for at snakke mere uformelt med forskere. Disse arrangementer beskrives dog som enkelte undtagelser, og de kan ikke i sig selv sikre en bedre kontakt mellem instituttet og de studerende.

10.2 Mulige indsatser

På baggrund af ovenstående analyse har det været muligt at identificere nogle problematikker, der fremstår særligt kritiske for frafald på kandidatuddannelsen i sociologi. Nedenfor opridses de indsatsområder, som man med fordel kan fokusere på, og der gives forslag til mulige initiativer. Forslagene skal betragtes som inspiration, der også trækker på løsninger fra andre fakulteter og universiteter (se afsnit 12).

10.2.1 Introforløb

Opstarten på kandidatuddannelsen i sociologi fremstår problematisk for både aktive og ophørte studerende ved Sociologisk Institut. Dette gælder i særdeleshed de studerende, som kommer med en bacheloruddannelse fra et andet universitet. Disse studerende har på trods af ihærdige indsatser følt sig ekskluderet fra studiemiljøet og har som konsekvens heraf valgt at ophøre kandidatuddannelsen i sociologi. Samlet set er der således grundlag for, at instituttet iværksætter en række sociale og faglige initiativer, der byder studerende velkomne til kandidatuddannelsen, og herigennem hurtigt

(gen)etablerer en god kontakt til og blandt de studerende. Et forslag kunne være at udbygge de eksisterende introduktioner og gøre dem obligatoriske for samtlige studerende, der begynder på kandidatuddannelsen. For studerende, der kommer fra bacheloruddannelsen i sociologi ved Sociologisk Institut på KU, kan det give fornyet energi og inspiration for faget samt skabe en fornemmelse af at begynde på af en ny uddannelse, og for studerende fra andre universiteter kan det give mulighed for at skabe et socialt netværk på studiet.

10.2.2 Obligatoriske studie-/sparringsgrupper

De studerende på kandidatuddannelsen i sociologi oplever, at de hverken har et fagligt eller socialt fællesskab med deres medstuderende. Kombineret med en ringe faglig integration bliver det en ensom oplevelse at læse på uddannelsen, og det stiller betydelige krav til den enkelte studerende at skulle forme deres uddannelse og studieforløb uden reel sparring. Samtidig anerkender de studerende udfordringerne ved at skabe et godt studiemiljø, når mange studerende tager kurser på andre institutter i kraft af de valgfrie kurser. Endvidere har de studerende sjældent de samme fag, hvorved obligatoriske studiegrupper kan være problematiske. For at skabe bedre kontakt mellem de studerende kan instituttet dog introducere obligatoriske sparringsgrupper, som de studerende i løbet af kandidatuddannelsen kan bruge til at diskutere fagrelevante emner og valgfrie kurser samt til at afgrænse specialeemne og give en social tilknytning mellem instituttet og de studerende. Etableringen af disse grupper kan ske under introforløbet, således at de studerende hurtigt får skabt et socialt netværk.

10.2.3 Bedre kontakt til instituttet samt undervisere og forskere

En fællesnævner for både de tidligere og aktive studerende er beskrivelsen af en distance til instituttet og i særdeleshed til underviserne og forskerne. Oplevelsen af at være afkoblet fra instituttet er ikke enestående for sociologi, men fordi kandidatuddannelsen er præget af en høj grad af valgfrihed, og fordi fagvalgene anses som essentielle for fremtidige karrieremuligheder, er afstanden særligt problematisk. Der foreslås i det følgende nogle tiltag, der kan imødekomme den udfordring.

Indførelsen af ”office hours” for undervisere er et generelt forslag til flere institutter (se afsnit 5.2.4). På Sociologisk Institut er dette især relevant, fordi de studerende mangler sparring i forhold til, hvordan de skal forme deres specialisering – særligt i forbindelse med fag- og kursusvalg. Derudover kan instituttet overveje at udbygge allerede eksisterende forskergrupper, således at

studerende jævnligt får mulighed for at deltage i møder/debatter om forskningen inden for bestemte områder. Herved får de bedre indblik i, hvad der forskes i, og muligvis inspiration og input til deres egen specialisering. Til dette formål kan Forskningskollektivet¹⁵ indtænkes, da denne instans netop arbejder for at styrke tværgående samarbejder mellem forskere og studerende. Både de aktive og ophørte studerende kender til Forskningskollektivet, men ved ikke hvilke aktiviteter, der foregår, og hvordan og hvorvidt de kan deltage i disse. De oplever det som en lukket forening, der kræver særligt medlemskab. Dette indsatsområde kunne være en mulighed for at relancere Forskningskollektivets form og formål.

10.2.4 Didaktiske overvejelser

I forlængelse af ovenstående problematik og indsatsområde er det vores vurdering, at Sociologisk Institut endvidere bør gøre sig nogle didaktiske overvejelser i forhold undervisningens form, mål og indhold på kandidatuddannelsen.

Dette gælder særligt betydningen af både de ophørte og aktive studerendes oplevelse af afstanden mellem dem og underviserne. I denne forbindelse kan instituttet overveje, om undervisningsformen på de valgfrie kurser er indrettet således, at der er tid til dialog mellem undervisere og studerende. Dette oplever mange af de studerende ikke der er, hvorfor det vil være relevant at forholde sig til, hvordan man i undervisningen kan skabe bedre rum for dialog.

En anden didaktisk overvejelse er, at de studerende efterspørger en fornemmelse af progression i kandidatuddannelsen. Denne erfaring knytter sig for det første til fraværet af et introforløb. Både de ophørte og aktive studerende oplever ikke en klar overgang mellem bacheloruddannelsen og kandidatuddannelsen. De efterspørger en oplevelse af at være startet på en ny uddannelse. For det andet efterspørger de ophørte og aktive studerende en progression i forhold til det faglige niveau. Her er særligt de valgfrie kurser for både bachelor- og kandidatstuderende problematiske, fordi der er en udbredt oplevelse af, at undervisningen tilrettelægges efter laveste fællesnævner. Således bør instituttet overveje, hvordan progressionen på kandidatuddannelsen kan gøres tydeligere for de studerende.

¹⁵ Forskningskollektivet er forankret på Sociologisk Institut og er en instans, der arbejder for at styrke tværgående samarbejder mellem studerende og forskere (<http://www.soc.ku.dk/sociologisk-forskningskollektiv/>).

11 Frafald på kandidatuddannelsen i antropologi

Frafaldsproblematikken på kandidatuddannelsen i antropologi har vi valgt at belyse ved at interviewe en række centrale aktører. Dette inkluderer studievejledere, en karrierevejleder, aktive studerende og ophørte studerende fra kandidatoptagsårgangene 2014-2016¹⁶, der hver kan belyse uddannelsen fra forskellige perspektiver. I undersøgelsen er rekrutteringen af aktive studerende, som nævnt, begrænset til studerende på det afsluttende semester, idet disse har mulighed for at udtale sig om flest mulige aspekter og perioder af uddannelsen. For kandidatuddannelsen i antropologi betyder det imidlertid også, at vi ikke har talt med aktive studerende fra den nye studieordning gældende fra 1. september 2016. Derudover var der fra optagsårgangen 2016, den eneste årgang under den nye studieordning, kun én enkelt studerende der selv havde udmeldt sig efter 1. oktober. Derfor har vi kun talt med én ophørt studerende fra studieordningen af 2016 på kandidatuddannelsen i antropologi. Følgende analyse hviler således på interview med:

- **Ophørte studerende:** Én mandlig og 6 kvindelige ophørte studerende. De ophørte studerende er optaget i hhv. 2014 og 2015, og indskrivningen er ophørt på hhv. 7., 8. eller 9. semester.
- **Aktive studerende:** 3 kvindelige og én mandlig studerende, der læser på kandidatuddannelsens 10. semester.
- **Øvrige:** To studievejledere og en karrierevejleder på Institut for Antropologi.

11.1 Årsager til frafald på kandidatuddannelsen i antropologi

Årsagerne til frafald på kandidatuddannelsen i antropologi er i forhold til bacheloruddannelsen mere ensartede. Problematikkerne vedrørende frafaldet på denne uddannelse knytter sig i høj grad til afslutningen på bacheloruddannelsen på Institut for Antropologi, hvorfor det er vores vurdering, at frafaldet på kandidatuddannelsen i antropologi i høj grad er relateret til selve overgangen fra bachelor- til kandidatuddannelsen. Derfor vil analysen samt anbefalinger til indsatsområder også omhandle dele af bacheloruddannelsen.

¹⁶ For optag i 2014 og 2015, har vi kontaktet ophørte studerende fra både vinter og sommeroptag, i 2016 var der ikke noget vinteroptag.

Vi har i undersøgelsen identificeret i alt seks problemstillinger, der har været gennemgående i interview med både studie- og karrierevejledere samt aktive og ophørte studerende. Det er igen vigtigt at understrege, at både aktive og ophørte studerende nikker genkendende til mange af de samme oplevelser med kandidatuddannelsen. Hertil kommer, at en væsentlig del af de aktive studerende i fokusgruppeinterviewet også har overvejet at melde sig ud af uddannelsen, eller slet ikke at begynde på den, efter at have afsluttet bacheloruddannelsen. Her synes det primært at være strukturelle forhold og fraværet af alternativer, der har gjort, at de studerende læser på uddannelsen i dag. Derved fremstår der ikke markante forskelle i de ophørtes og de aktive studerendes oplevelser og erfaringer på kandidatuddannelsen i antropologi, og det understreger, at flere af de indskrevne studerende er i risikogruppen for fremtidigt frafald.

Hovedpointerne om frafald på kandidatuddannelsen i antropologi kan opsummeres i seks pointer:

- **Ringe forudsætninger fra bacheloruddannelsen:** Samtlige studerende fra bacheloruddannelsen i antropologi fra Institut for Antropologi har oplevet bachelorprojektet som en udmattende proces, der resulterer i en manglende motivation til at søge ind på kandidaten.
- **Strategisk indskrivning på kandidatuddannelsen:** På grund af retskravet søger de studerende fra bacheloruddannelsen på Institut for Antropologi ind på kandidatuddannelsen, selvom de egentlig ikke har lyst.
- **Problematisk opbygning af uddannelsen:** De studerende oplever de obligatoriske kurser på 7. semester på kandidatuddannelsen meget problematiske – det gælder både for den nye og gamle studieordning.
- **Det svære feltarbejde:** Feltarbejdet opleves som antropologiens ”svendestykke” og presset for at vælge emne er derfor stort, hvilket medfører et behov for vejledning og støtte.
- **Svagt studiemiljø:** De studerende, som kommer med en bacheloruddannelse fra et andet universitet, føler sig ekskluderet fra studiemiljøet og efterspørger ligesom de øvrige studerende et introforløb og flere sociale initiativer.
- **Uklare job- og karrieremuligheder:** De studerende oplever, at deres karrieremuligheder er dybt afhængige af valg af feltarbejde. Hvis der er tvivl om feltarbejdet, resulterer det i tvivl om, hvorvidt man egentlig skal være eller kan blive antropolog.

11.1.1 Ringe forudsætninger fra bacheloruddannelsen

Samtlige af såvel de aktive som de ophørte studerende, der kommer fra bacheloruddannelsen på Institut for Antropologi på KU, har oplevet bachelorprojektet som en problematisk og udmattende proces. Der er en gennemgående oplevelse, at det er en kamp at få afleveret bachelorprojektet, idet de studerende finder rammerne for bachelorprojektet uforståelige og uden relevans for antropologiens anvendelighed.

”Under bachelorprojektet havde jeg min første nedtur. Jeg kommer i mål og sådan noget. Men selve processen var enormt hård. Jeg havde nok altid håbet, at jeg skulle skrive med en [anden studerende]. Men det flaskede sig bare ikke. Jeg ved bare, at det ville have været godt for mig at have en, som jeg kunne sparre med og dele frustrationer omkring opgaven. Så jeg røg ned i et sort hul og fik skriveblokade, og jeg ved ikke hvad. Men det lykkedes, og det gik også godt til den mundtlige eksamen. Men det der med at få den i hus, det var virkelig hårdt! (...) Og det gjorde så også, at jeg gik og spekulerede over: skal jeg nu også kandidaten?”

Ophørt studerende A

Som ovenstående citat belyser, kan de studerendes oplevelser med bachelorprojektet medføre, at de begynder at overveje, om de overhovedet skulle begynde på kandidatuddannelsen. De fortæller, at de ikke længere kunne finde motivationen for at læse antropologi, og syntes at to år mere på studiet pludselig virkede overvældende, når bacheloropgaven blev oplevet som indholdsmæssigt irrelevant.

”Jeg var forvirret fagligt. Den bacheloropgave var så verdensfjern. Så to år mere virkede bare ikke tiltalende.”

Ophørt studerende B

På trods af den manglende motivation valgte de ophørte studerende, som vi har talt med, at søge ind på kandidatuddannelsen af mangel på alternativer. Her spiller retskravet en særlig rolle, der i vores opfattelse resulterer i strategisk indskrivning på kandidatuddannelsen.

11.1.2 Strategisk indskrivning på kandidatuddannelsen

Som ovenstående afsnit redegør for, finder vi blandt de interviewede studerende en udtalt manglende lyst til at fortsætte deres studier på kandidatuddannelsen i antropologi. Alligevel søger

de alle sammen ind på denne kandidatuddannelse, mens de har retskrav på optagelse, da denne mistes efter et år. Det er vores erfaring, at dette valg ikke er drevet af en faglig eller uddannelsesmæssig lyst, men at valget i langt højere grad handler om, at de studerende ikke føler, de har et alternativ.

”Den eneste grund til at jeg søgte kandidaten var, fordi jeg ikke ville miste mit retskrav. Men egentlig havde jeg ikke lyst til at gå i gang med den. Og da det så startede, så kunne jeg godt mærke, at det skal jeg ikke det her (...) Jeg havde ikke nogen plan b, så jeg tænkte, at jeg har alligevel ikke mulighed for at komme ind, hvis jeg venter et år. Så jeg kan lige så godt søge ind og starte, og så droppe ud, hvis jeg fortryder. Og det gjorde jeg så. Jeg skulle aldrig have søgt ind.”

Ophørt studerene C

Som ovenstående citat illustrerer, kan valget om at søge ind på kandidatuddannelsen i antropologi være en strategisk beslutning. På grund af retskravet bliver de studerende nødt til at søge direkte ind på kandidatuddannelsen i antropologi, hvis de vil være sikret en plads. De ophørte og aktive studerende udtrykker et udbredt behov for en pause mellem bacheloruddannelsen og kandidatuddannelsen i antropologi. Denne pause vil de gerne bruge på at puste ud oven på bachelorprojektet eller bruge tiden som en tænkepause, hvor de kan beslutte sig for, om kandidatuddannelsen i antropologi er det rette valg. Men på grund af retskravet bliver valget for de studerende ikke et spørgsmål om lyst eller motivation, hvorfor mange vælger at ophøre uddannelsen kort tid efter studiestarten på kandidatuddannelsen.

Denne pointe bliver yderligere understreget og belyst under vores fokusgruppeinterview med aktive studerende på bacheloruddannelsen i antropologi. Her har de allesammen lagt mærke til, at langt størstedelen af deres studiekammerater har valgt at udskyde bachelorprojektet et semester, således at de først afslutter deres bacheloruddannelse i januar 2018, fremfor til normeret tid i juni 2017. Idet der nu kun er sommeroptag på kandidatuddannelsen, giver det disse studerende ”automatisk orlov” i et halvt år, fordi de ikke kan starte på kandidatuddannelsen før september 2018. Det fremstår således paradoksalt, at tiltag, der skal sikre at studerende gennemfører deres uddannelse hurtigere, ændrer karakter i praksis, da nogle studerende vælger at udskyde deres bachelorprojekt, så de kan sikre sig et halvt år uden studie mellem bachelor- og kandidatuddannelsen i antropologi.

11.1.3 Problematisk opbygning af uddannelsen

En medvirkende faktor til frafaldet på kandidatuddannelsen i antropologi omhandler de obligatoriske fag på 7. semester, der beskrives som overvældende og demotiverende. Det skal nævnes, at de problematikker, der knytter sig hertil, er gældende for både studieordningen fra 2013 og 2016.

Efter studieordningen fra 2016 er trådt i kraft, starter de studerende med det obligatoriske kursus *Antropologisk analyse*.¹⁷ Dette kursus har ifølge vores interview været meget problematisk, fordi de studerende oplever det som en uoverkommelig opgave at imødekomme kursets krav. En ophørt studerende forklarer det med, at pensum er særdeles omfattende og kravene alt for høje. I perioder var det næsten umuligt for hende at nå at læse de tekster og monografier, som man skulle. Efter blot et par måneder på kandidatuddannelsen finder hun derfor ud af, at hun ikke længere vil fortsætte på uddannelsen, selvom hun ellers havde været meget glad for antropologien som disciplin.

”Der var rimelig meget pres på eleverne. Ambitionerne var skruet så højt i vejret, at mange elever har været ved at drukne i det. Det hørte jeg fra mange af mine med-studerende. Men det er jo så hvad det er, for selvfølgelig skal der være mere tryk på på kandidaten. Men det tog bare pusten fra mange. Man kom hurtigt bagud med pensum, og [det var] kombineret med den der følelse af, at semesteret bare ikke gled for mig. Jeg blev træt af de samme antropologiske diskussioner igen og igen. Og så var der pludselig noget andet, der begyndte at trække i mig. Jeg begyndte at gå og tænke over, hvad det egentlig er, jeg er god til. For jeg følte mig lige pludselig ikke god til antropologien. Så jeg besluttede mig for at droppe ud.”

Ophørt studerende D

Som citatet beskriver blev kurset *Antropologisk analyse* for ambitiøst for denne studerende. Det høje ambitionsniveau fik den studerende til at tvivle på sine egne evner som antropolog, og hun mistede således lysten til at studere på uddannelsen.

¹⁷ Det skal her opklarende bemærkes, at kurset *Antropologisk analyse* trods navnesammenfaldet ikke har noget at gøre med enheden Antropologisk Analyse, der har stået for denne rapport.

Under studieordningen fra 2013 oplevede mange af de studerende ligeledes et overvældende 7. semester. Her gjaldt det særligt kurset *Feltmetode*, som tog pusten fra dem. Da denne studieordning ikke længere er gældende, finder vi det ikke givet, at problemerne, der knyttes til dette fag, fortsat er relevante. Det er i forlængelse heraf dog vigtigt at pointere, at kurset *Feltmetode* (nu under navnet *Antropologisk Projektdesign*) fortsat er en del af kandidatuddannelsen i antropologi og nu ligger på 8. semester. Både de ophørte og aktive studerendes oplevelser med dette kursus har gjort os opmærksomme på nogle vigtige faktorer, der har afgørende relevans for de studerendes faglige integration på kandidatuddannelsen. Her er specielt feltarbejdet på kandidatuddannelsen et centralt emne. Det er en gennemgående erfaring fra vores interview med ophørte og aktive studerende, at feltarbejdet omtales som antropologiens ”svendestykke”. De ser feltarbejdet som definerende for deres fremtidige karriere og professionelle profil, og derfor bliver feltarbejdet og ikke mindst valget af felt og emne et kritisk punkt i uddannelsen. Dette leder videre til yderligere en central tematik vedrørende frafald på kandidatuddannelse i antropologi.

11.1.4 Det svære feltarbejde

Udfordringer med feltarbejdet har vist sig at være en afgørende årsag til frafald på kandidatuddannelsen i antropologi. Samtlige af de medvirkende aktive og ophørte studerende har givet udtryk for problemer i forbindelse valg af felt og tema til feltarbejde. Dette skyldes især antropologiens stærke faglige identitet, som mange studerende tager til sig. De identificerer sig i meget høj grad med faget, og derfor kan valget af felt og tema også få personlige konsekvenser, hvis de oplever planlægningen og forberedelserne af feltarbejdet som problematiske. For de ophørte studerende er det særligt planlægningen af feltarbejdet, der fik dem til at ophøre med kandidatuddannelsen på antropologi. De oplevede først og fremmest processen som et fagligt nederlag, men i høj grad også som et personligt nederlag, fordi de igennem hele uddannelsesforløbet havde lært, at feltarbejde er antropologens spidskompetence, og at antropologens vigtigste instrument er én selv. Hvis man således fandt forberedelserne til feltarbejdet svært, blev det oplevet som om man ikke var eller kunne blive en god/”rigtig” antropolog.

”Der er jo sådan en stor ting for antropologer, det der feltarbejde. Det er jo det, som i vores bevidsthed, danner os selv. Det er lidt sådan ’se indad og find ud af, hvad du i virkeligheden er, og hvem du vil være fremover’. Det var ikke ’kriseklasser’ for dem, der ikke vidste, hvad de skulle. Men det var der virkelig brug for.”

Aktiv studerende A

De aktive studerende omtaler endvidere den faglige identitet som en stressfaktor. De oplever, at man som antropologistuderende ofte bliver spurgt om, hvad man egentlig kan blive som antropolog. Derfor er det en konstant overvejelse for dem alle, hvorfor de egentlig læser antropologi, og hvad de gerne vil efterfølgende. Det kan gøre studiet meget stressende. Specielt hvis man lige pludselig synes, det er svært at svare på det spørgsmål. Dette oplevede de alle under planlægningen af feltarbejdet, og det var også i denne periode, at alle de medvirkende aktive studerende overvejede at ophøre deres kandidatuddannelse på antropologi.

Udfordringerne med valg af feltarbejde forstærkes desuden af, at de studerende oplever, at de står alene med deres overvejelser. Gennem interview med ophørte og aktive studerende er det blevet klart for os, at de studerende føler sig afkoblet fra instituttet. Denne afstand viser sig særlig kritisk i forbindelse med feltarbejdet. Her udtrykker de ophørte og aktive studerende et stort behov for sparring og vejledning, hvilket ovenstående citat illustrerer. Det er behov, der er en udbredt oplevelse af ikke at kunne få opfyldt af underviserne eller instituttet. De studerende ved ikke, hvilke forskere, de skal henvende sig til, da de ikke kender til deres tematiske specialiseringer. Hertil kommer, at de er utrygge ved at skulle henvende sig via mail eller ved at møde op på den pågældende forskers kontor. Således oplever de studerende ikke en støtte fra instituttet og undervisere, men overlades i stedet alene med valget af feltarbejde.

11.1.5 Svagt studiemiljø

Som beskrevet i ovenstående afsnit, føler de ophørte og aktive studerende sig afkoblet fra instituttet. Det afspejles også i studiemiljøet – eller manglen på samme.

”Vi er sådan nogle satellitstuderende. Vi svæver bare lidt rundt, og så nogle gange bliver forbindelsen lige genoprettet for et øjeblik, når man møder op til undervisningen. Jeg har tit tænkt over, om der er overhovedet ville være nogen, der lagde mærke til, hvis jeg en dag ikke kom til undervisningen mere. Det tror jeg seriøst ikke, der ville være nogen, der lagde mærke til. Det er sgu ikke så fedt at tænke på.”

Aktiv studerende B

Udtrykket ”satellitstuderende” er et billede på studiemiljøet, som samtlige aktive kandidatstuderende i undersøgelsen nikker genkendende til. Under fokusgruppeinterviewet prøvede de

studerende i fællesskab at nævne nogle medstuderende, som de vidste havde ophørt med kandidatuddannelsen i antropologi. De kunne sammenlagt nævne én, selvom de har en klar oplevelse af, at der er mange, der har ophørt deres uddannelse, fordi de er blevet mærkbart færre til undervisningen. Det var vores oplevelse, at de studerende fandt det både pinligt og en smule ydmygende, at de ikke kendte deres medstuderende bedre.

”Antropologi er en ensom rejse. Det går op for én på kandidaten. Man specialiserer sig i mange forskellige retninger, og man føler sig pludselig totalt forskellig fra sine medstuderende ved siden af dig, fordi man studerer helt forskellige ting. Og man ender helt sikkert i fuldstændigt forskellige jobs eller brancher.”

Aktiv studerende C

Oplevelsen af et svagt eller ikke-eksisterende studiemiljø bliver endvidere besværliggjort af følelsen af en faglig ensomhed, som ovenstående citat er et udtryk for. Feltarbejdets altoverskyggende betydning og forventningen om en stærk faglig identitet får således også konsekvenser for studiemiljøet.

Studiemiljøets betydning spiller endvidere en stor rolle for de studerende, der kommer med en bacheloruddannelse fra et andet universitet. Vi har talt med i alt fire både ophørte og aktive studerende, som har taget deres bacheloruddannelse i antropologi ved et andet universitet. Disse studerendes oplevelser på kandidatuddannelsen i antropologi ved KU taler sit klare sprog. De har alle følt sig ekskluderet fra de øvrige studerende. Ingen af dem har oplevet nogen form for socialt initiativ fra de øvrige studerende eller instituttet. Der er således, ifølge disse studerende, intet afsæt for at blive inkluderet i studiemiljøet. I forlængelse heraf undrer de sig alle over, at der ikke fra instituttets side er taget initiativ til et introforløb. For de studerende, der kom med bacheloruddannelse fra et andet universitet, var det svage studiemiljø medvirkende til, at de valgte at ophøre deres kandidatuddannelse. For de aktive studerende har det svage studiemiljø indgået i deres overvejelser i den periode, hvor de overvejede at ophøre uddannelsen.

11.1.6 Job- og karrieremuligheder

”Jeg gik hele tiden og tænkte på, at hvis jeg nu laver feltarbejde på en Stillehavsø, kan jeg så overhovedet få et job i Danmark? Det var helt vildt frustrerende!”

Aktiv studerende B

”Jeg tænkte hele min karrierevej ud fra det feltarbejde, og da det bare ikke kunne lade sig gøre, som jeg ville, gik jeg helt ned.”

Ophørt studerende E

Ovenstående citater tegner et klart billede af opfattelsen af feltarbejdet som retningsangivende for karriereveje både blandt ophørte og aktive studerende. Det er således blevet klart for os, at de studerende har utrolig meget på spil, når de står over for at skulle vælge felt og tema. Overvejelserne om feltarbejdet problematiserer endvidere spørgsmålet om antropologiens anvendelighed. Det er vores oplevelse, at de studerende har svært ved at skalere anvendeligheden af uddannelsen. Som det første citat illustrerer, sætter en aktiv studerende spørgsmålstegn ved, om et feltarbejde på en Stillehavsø overhovedet vil kunne føre til beskæftigelse i Danmark. Der er således tale om en didaktisk problematik i forbindelse med fremstillingen og italesættelsen af feltarbejdets formål. I sidste ende kan det føre til og har ført til, at den studerende vælger at ophøre sin uddannelse, fordi en mislykket planlægning af feltarbejdet kommer til at stå i vejen for den studerendes tanker om job- og karrieremuligheder, såsom det andet citat illustrerer.

Denne problematik gør sig ligeledes gældende for den studerende, som valgte at ophøre sin uddannelse af en anden grund, nemlig som konsekvens af hendes erfaringer med kurset *Antropologisk analyse* på 7. semester under Studieordningen af 2016. Denne studerende kunne ikke længere se anvendeligheden af antropologien pga. det stærke teoretiske fokus, og begyndte således at tvivle på sine egne evner og kompetencer som færdiguddannet antropolog på arbejdsmarkedet.

11.2 Mulige indsatser

På baggrund af ovenstående analyse har det været muligt at identificere nogle problematikker, der fremstår særligt kritiske for frafald på kandidatuddannelsen i antropologi. Nedenfor opridses de indsatsområder, som man med fordel kan fokusere på, og der gives forslag til mulige initiativer. Forslagene skal betragtes som inspiration, der også trækker på løsninger fra andre fakulteter og universiteter (se afsnit 12).

11.2.1 Introforløb

Opstarten på kandidatuddannelsen i antropologi beskrives som problematisk af både nye og ophørte studerende på Institut for Antropologi. Samlet set er der således grobund for, at instituttet iværksætter en række sociale såvel som faglige initiativer, der byder de studerende velkomne til

kandidatuddannelsen og hurtigt (gen)etablerer en god kontakt til og blandt de studerende. Et forslag kunne være at udbygge den eksisterende introdag til et introforløb over flere dage og gøre det obligatorisk for samtlige studerende, der begynder på kandidatuddannelsen. For studerende der kommer fra bacheloruddannelsen i antropologi ved Institut for Antropologi på KU kan det give fornyet energi og inspiration for faget, og for studerende, der kommer med en bacheloruddannelse fra et andet universitet, kan det give mulighed for at skabe et socialt netværk på studiet.

11.2.2 Obligatoriske studie-/sparringsgrupper

De studerende på kandidatuddannelsen i antropologi oplever, at de hverken har et fagligt eller socialt fællesskab med deres medstuderende. Uddannelsen kan derfor være meget ensom, og det stiller store krav til den enkelte studerende at forme sin uddannelse og sit studieforløb uden reel sparring. For at skabe bedre kontakt mellem de studerende kan instituttet overveje at introducere obligatoriske sparringsgrupper, som de studerende i løbet af kandidatuddannelsen kan bruge til at diskutere fagrelevante emner og feltarbejde. Etableringen af disse grupper kan ske under introforløbet, således at de studerende hurtigt får skabt en socialt netværk. En mulighed kunne også være at prioritere ressourcer til, at enten ældre studerende, studie- og karrierevejledere, ph.d.-studerende, postdoc'er eller faste VIP'er fik en mentorrolle for disse sparringsgrupper.

11.2.3 Bedre kontakt til instituttet samt undervisere og forskere

En fællesnævner for både de ophørte og aktive studerende er beskrivelsen af en distance til instituttet og dets undervisere og forskere. Oplevelsen af at være en såkaldt "satellitstuderende" er ikke enestående for Institut for Antropologi, men fordi kandidatuddannelsen i antropologi betragtes som identitetsskabende og især feltarbejdet som essentielt for fremtidige karrieremuligheder, er afstanden særligt problematisk. Derfor foreslår vi nogle tiltag, der kan imødekomme denne udfordring. Indførelsen af "office hours", der vil give de studerende mulighed for at tale med undervisere om emner, der ikke kan afklares i forelæsningerne, er et generelt forslag til alle uddannelserne udvalgt til denne undersøgelse (se afsnit 5.2.4). På Institut for Antropologi er dette særligt relevant, fordi de studerende mangler sparring om, hvordan de skal forme deres specialisering – særligt i forbindelse med planlægningen af feltarbejdet. Derudover kan instituttet overveje at udbygge allerede eksisterende forskergrupper, således at studerende jævnligt får mulighed for at deltage i møder/debatter om forskningen inden for særlige områder. Herved får de bedre indblik i, hvad der forskes i og muligvis inspiration og input til deres egen specialisering og feltarbejde.

11.2.4 Didaktiske overvejelser i forbindelse med bachelorprojektet

På baggrund af de studerendes oplevelser med bachelorprojektet på bacheloruddannelsen i antropologi ved KU er det vores vurdering, at Institut for Antropologi bør gøre sig nogle didaktiske overvejelser i forhold bachelorprojektets form, mål og indhold. Samtlige medvirkende studerende fra bacheloruddannelsen i antropologi ved KU har oplevet, at bachelorprojektet har gjort dem i tvivl om, hvorvidt de skal fortsætte på kandidatuddannelsen. De oplever bachelorprojektets opgaveformulering som ”verdensfjern” og bliver i forlængelse heraf i tvivl om deres faglighed og faglige kompetencer. Således fremstår kandidatuddannelsen ikke som et attraktivt valg. I stedet kan beslutningen om at søge ind på uddannelsen blive et strategisk valg, der skal sikre de studerende deres retskrav. I denne forbindelse bør Institut for Antropologi overveje, hvordan bachelorprojektet kan favne de studerendes behov for en mere eksplicit faglig anvendelighed. For at sikre et mindre frafald på kandidatuddannelsen, bør instituttet således overveje, hvordan de sikrer, at de studerende tager et motiveret valg om kandidatuddannelsen frem for et strategisk valg, som i samtlige tilfælde i nærværende undersøgelse er resulteret i frafald.

12 Litteratur

Bang, Nikita. 2015. Få din underviser på tomandshånd. *Copenhagen Business School*, d. 5. oktober 2015. (Sidst besøgt d. 22. februar 2017)

Christensen, Loa Teglgård. 2014. *Frafald og studieskift – fravalg eller tilvalg? En surveyundersøgelse af frafald og studieskift på tre årgange af antropologiuddannelsen på Københavns Universitet*. København: Institut for Antropologi, Københavns Universitet.

Damsholt, Tine. 2013. *Det gode studieliv – en kvalitativ undersøgelse af studiemønstre, studieskift og frafald ved Det Humanistiske Fakultet*. København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

DAMVAD Analytics. 2014. *RUC: Profil- og frafaldsanalyse af studieansøgere*. København: DAMVAD Analytics.

Holmegaard, Henriette T., Lene Møller Madsen & Lars Ulriksen. 2014. Når forventningerne ikke stemmer overens med virkeligheden. En undersøgelse af de studerendes valg og strategier i overgangen til de længere videregående teknat-uddannelser. I *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift* 9(16):44-57.

Det Humanistiske Fakultet. 2016a. *Fra frafald til fastholdelse – indsatser til reduktion af frafald på uddannelserne – Baggrundrapport*. København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Det Humanistiske Fakultet. 2016b. *Fra frafald til fastholdelse – indsatser til reduktion af frafald på uddannelserne – Indsatskatalog*. København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Kirdan, Lars. 2016. Studiefrafald: Et nyt blik på en klassisk udfordring. *DetOffentlige.dk*, d. 15. december 2016. (Sidst besøgt d. 22. februar 2017)

Kristensen, Kent. 2016. Nyt tiltag på SDU: Studerende indkaldes til test og samtaler. *Syddansk Universitet*, d. 27. december 2016. (Sidst besøgt d. 22. februar 2017)

Malm, Rie Hjørnegaard, Lene Møller Madsen, Lars Ulriksen & Andreas de Neergaard. 2016. *Det første år på Naturressourcer: En undersøgelse af studerendes oplevelser på det første år af bacheloruddannelsen i Naturressourcer på Københavns Universitet*. København: Institut for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet.

Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet. 2016. *Projekt mindre frafald – Baggrundsrapport*. København: Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet.

Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet. 2016. *Projekt mindre frafald – Indsatskatalog*. København: Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet.

Seymour, E. 2002. Tracking the Processes of Change in US Undergraduate Education in Science, Mathematics, Engineering, and Technology. I *Science Education* 86(1):79-105.

Seymour, E. & Hewitt, N.M. 1997. *Talking about Leaving: Why Undergraduates Leave the Sciences*. Boulder, CO: Westview Press.

Sløk-Andersen, Beate. 2012. *Studie(in)aktivitet – undersøgelse af barriere for studieaktivitet*. København: Institut for Uddannelsen og Pædagogik ved Aarhus Universitet.

Studenterrådet ved Aarhus Universitet. 2000. *Frafald og studiemiljø*. Aarhus: Aarhus Universitet.

Tinto, Vincent. 1993. *Leaving College. Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Tinto, Vincent. 1975. Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research. I *Review of Educational Research* 45(1): 89-125.

Ulriksen, Lars, Henriette T. Holmegaard & Lene Møller Madsen. 2011. Hvorfor bliver de ikke? – Hvad fortæller forskningen om frafald på videregående STEM-uddannelser? I *MONA: Matematik- og Naturfagsdidaktik, Tidsskrift for undervisere forskere og formidlere* nr. 4:35-55.

Undervisningsministeriet. 1998. *Uddannelsesredegørelsen af 1998*. København:

Undervisningsministeriet. (Sidst besøgt d. 22. februar)

Yorke, M. & Longden, B. 2004. *Retention and Student Success in Higher Education*. Maidenhead, UK: Open University Press.

13 Bilag

13.1 Bilag 1: Interviewguide til telefoninterview

Interviewguide - ophørte studerende fra BA og KA uddannelser		
Ønsket viden	Spørgsmål	Noter/tilgang
Baggrund		
	<p>Hej jeg hedder xx, og jeg kommer fra Antropologisk Analyse på Københavns Universitet. Her er jeg ansat til at lave en undersøgelsen om frafald på en række samfundsvidenskabelige uddannelser. I den forbindelse vil vi gerne snakke med studerende, der har valgt at ophøre deres uddannelse. Når jeg ringer til dig er det fordi, at jeg kan se, at du har valgt at ophøre en uddannelse på xx. Kan det passe? I fald vil jeg meget gerne snakke med dig om dine oplevelser på studiet og baggrunden for dit ophør.</p> <p>Inden vi går i gang skal jeg spørge dig, om jeg må optage samtalen. Optagelsen vil kun blive brugt til eventuel opfølgning i vores databehandling og slettet lige så snart undersøgelsen er slut. Du vil fremgå anonymt i undersøgelsen, og dit navn vil derfor ikke fremgå i rapporten.</p> <p>Interviewet vil tage omkring 1 time. Hvis der er nogle spørgsmål undervejs, som du ikke har lyst til at svare på, så er det helt i orden.</p>	<p><i>Præsentation af undersøgelse.</i></p> <p><i>Understreg at deltagelse er valgfrit.</i></p> <p><i>Tilkendegivelse om deltagelse og eventuel aftale om interview tidspunkt, hvis ikke det påbegyndes umiddelbart efter.</i></p> <p><i>Anonymitet</i></p> <p><i>Spørgsmål de ikke vil svare på</i></p>

Demografi		
<i>Aktuel situation</i>	<p>Først vil jeg gerne høre lidt om dig.</p> <p>Hvor gammel er du nu?</p> <p>Bor du så i København?</p> <p>Hvad laver du i dag? Er du studerende?</p>	
Optag på uddannelsen (KUN BA studerende)		
<i>Baggrund for studiestart</i>	<p>Du har gået på xx uddannelsen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvornår startede du? - Hvornår meldte du dig ud? <p>Hvor længe gik der fra du afsluttede din adgangsgivende uddannelse, til du begyndte på universitetet?</p> <p>Hvad lavede du inden du begyndte på universitetet?</p>	<p><i>Studietid på uddannelsen</i></p> <p><i>Gymnasiet, rejse, arb.?</i></p>
<p><i>Overvejelser om universitet generelt</i></p> <p><i>Baggrund for specifikt studievalg</i></p>	<p>Hvordan opstod motivationen til at søge ind på universitetet?</p> <p>Hvorfor ville du gerne læse på universitetet og ikke professionsuddannelse eller erhvervsuddannelser?</p> <p>Hvilke overvejelser gjorde du dig i forbindelse med dit studievalg?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Overvejede du andre uddannelser? <p>Hvilke kriterier valgte du studie ud fra? (Fremtidige jobmuligheder, drømmestudie, forældres forventning, praktiske forhold etc.)</p> <p>Da du søgte ind på xx uddannelsen var det så kvote 1 eller 2, og hvordan var uddannelsen prioriteret i forhold til andre?</p>	<p><i>Var det en selvfølge eller aktiv beslutning?</i></p>

<p><i>Viden og forventninger inden studiestart</i></p> <p><i>Fremstår det som et kvalificeret studievalg?</i></p>	<p>Søgte du vejledning og information? (Hvor og hvordan?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan oplevede du vejledningen og informationen om det/de studier du var interesseret i? - Manglede du information/vejledning omkring dit studievalg? (Ift. ansøgning, den enkelte uddannelses opbygning og indhold etc.) <p>Følte du dig godt klædt på inden du startede på universitetet?</p> <p>Glædede du dig til at starte?</p>	
Optag på uddannelsen (KUN KA studerende)		
<p><i>Baggrund for studiestart</i></p>	<p>Du har gået på xx uddannelsen.</p> <p>Hvornår startede du?</p> <p>Hvornår meldte du dig ud?</p> <p>Har du også taget bacheloren på xx?</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Hvis nej:</u> Hvor har du taget din bacheloruddannelse? <p>Havde du en pause mellem bacheloruddannelsen og kandidatuddannelsen?</p>	
<p><i>Studievalg</i></p>	<p>Hvilke overvejelser gjorde du dig i forbindelse med dit valg af kandidatuddannelse?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Overvejede du andre kandidatuddannelser? <p>(Særligt for studerende fra andre universiteter)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Søgte du vejledning og information i forbindelse med valg af kandidatuddannelsen? 	
Studieforløb		
<p><i>Oplevelse af studieforløb</i></p>	<p>Beskriv dit studieforløb på den pågældende uddannelse.</p> <p>Ændrede din holdning/tilgang til studiet sig i løbet af dit studieforløb – og i så fald hvordan?</p>	<p><i>Særlige begivenheder?</i></p> <p><i>Nævn evt. studie-</i></p>

	Beskriv mødet med studiet, studielivet og studiemiljøet. Hvilke gode og dårlige oplevelser havde du?	<i>/læsegrupper, sociale aktiviteter, det faglige niveau, undervisningen, forholdet til underviserne mv.</i>
<i>Var vejledningen og forventningerne om studiet retvisende?</i>	Levede din oplevelse af studiet op til dine forventninger? - Hvorfor/hvorfor ikke?	
<i>Hverdagen som studerende</i>	Beskriv en almindelig dag og uge mens du gik på studiet. - Kunne du lide at indrette din hverdag sådan, eller fandt du det problematisk? Fyldte dit studieforløb meget i samtaler med familie, venner, kolleger og kæreste?	<i>Fokus på form ikke indhold af undervisningen.</i>
Status		
<i>Respondentens situation i dag</i>	Du ophørte din uddannelse på xx i xx. Hvor er du i dag?	<i>Studieskift eller ophør i uddannelsessystemet?</i>
Til studieskiftere		
<i>Baggrund for studieskift</i> <i>Push-Pull effekter? Skiftede den studerende fordi vedkomne var utilfreds med studiet, eller fordi noget andet trak.?</i>	Beskriv dit studieskift? - Var du fuldtidsstuderende op til du ophørte uddannelsen? - Hvordan fik du kendskab til uddannelsen? - Hvordan meldte du dig ud? Fortæl om dine overvejelser omkring skiftet. Hvornår startede de? Hvilke grunde vægtede mest i forhold til din beslutning om at forlade studiet? Kunne du genkende dine tanker og frustrationer i dine medstuderende?	

<p><i>Vejledning og beslutning</i></p>	<p>Søgte du råd og vejledning i forbindelse med dit studieskift?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvad fik du af det? <p>Hvem fortalte du om din beslutning, og hvordan reagerede dine omgivelser på din beslutning?</p> <p>Hvordan og hvornår fortalte du om din beslutning?</p> <p>Var der noget, du var ked af at forlade?</p>	<p><i>Studievejledningen, andre rådgivende instanser på uni., studiekammerater, venner og familie</i></p>
<p><i>Overgangen og oplevelsen af det nye studie</i></p>	<p>Beskriv overgangen fra det gamle til det nye studie?</p> <p>Holdte du pause imellem de to studier?</p> <p>Beskriv mødet med dit nye studie.</p> <p>Beskriv forskellen mellem det gamle og det nye studie.</p> <p>Har du brugt dit første studie i dit videre forløb og i så fald hvordan?</p> <p>Har du kontakt til nogen fra dit gamle studie?</p>	<p><i>Direkte, eller var der en pause imellem?</i></p> <p><i>Fagligt og socialt</i></p> <p><i>Studiejob, CV, spild af tid?</i></p>
<p><i>Push- og pullfaktorer</i></p>	<p>Inden du begyndte dit, havde du da overvejet mulighed for at ophøre dit studie forløb og forlade uddannelsen til fordel for en anden uddannelse?</p> <p>Var der noget, der kunne have ændret din</p>	<p><i>Undervisningen, socialt miljø, rådgivning?</i></p>

	<p>beslutning om at afbryde uddannelsen på xx?</p> <p>Kunne xx institut efter din mening gøre noget for at mindske frafaldet?</p>	
<i>Holdning til studiet</i>	<p>Hvad, om noget, vil du fremhæve som værende godt ved xx studiet?</p> <p>Er det en uddannelse, du vil anbefale til andre?</p>	
Til ophørte i uddannelsessystemet		
<i>Baggrund for ophør af uddannelse</i>	<p>Beskriv da du valgte at ophøre din uddannelse.</p> <p>Hvilke grunde vægtede mest i forbindelse med dine overvejelser og endelige beslutning om at forlade studiet?</p> <p>Var det en kort eller lang proces?</p>	<i>Hvordan meldte informanten sig konkret ud?</i>
<i>Vejledning og beslutning</i>	<p>Søgte du råd og vejledning i forbindelse med dine overvejelser og endelige beslutning om at forlade studiet?</p> <p>- Hvad fik du ud af det?</p> <p>Hvem fortalte du om din beslutning, og hvordan reagerede dine omgivelser på din beslutning?</p> <p>Hvordan og hvornår fortalte du om din beslutning?</p> <p>Var der mange andre, der forlod dit studie, og var det noget man talte om?</p> <p>Var der noget, du var ked af at forlade?</p>	<i>Studievejledningen, andre rådgivende instanser på universitetet, studiekammerater, venner og familie</i>

	Har du kontakt til nogen fra dit gamle studie?	
<i>Overgang og den nye situation</i>	Beskriv forskellene mellem din nuværende situation og din situation som studerende.	<i>Mål/middel Fordele/ulemper Hverdagsstruktur</i>
<i>Push- og pullfaktorer</i>	Inden du begyndte dit, havde du da overvejet mulighed for at ophøre dit studie forløb og forlade uddannelsen til fordel for en anden uddannelse? Var der noget, der kunne have ændret din beslutning om at afbryde uddannelsen på xx? Kunne xx institut efter din mening gøre noget for at mindske frafaldet?	<i>Kunne instituttet gøre noget?</i>
<i>Holdning til studiet</i>	Hvad, om noget, vil du fremhæve som værende godt ved xx studiet? Er det en uddannelse, du vil anbefale til andre?	
Fremtiden		
<i>Nuværende situation</i>	Beskriv din nuværende situation. Hvad har din beslutning om at ophøre din uddannelse/skifte studie haft af betydning for dine tanker om fremtiden?	<i>Er den markant forskellig fra tiden som studerende på den ophørte uddannelse?</i>
<i>Har ideerne om fremtidig karriere ændret sig? Hvorfor?</i>	Hvilke tanker har du om karriere/job?	<i>Branche/arbejdsopgaver</i>

13.2 Bilag 2: Interviewguide til fokusgrupper

Interviewguide fokusgrupper

Forventninger:

- (For kandidatstuderende) Har I alle sammen taget BA'en på KU?
- Hvorfor valgte I at læse xxx?
 - Overvejede I andre uddannelser?
- Hvor meget vidste I inden I startede?
- Hvordan har studiet levet op til jeres forventninger?

Undervisning:

- Hvad har jeres oplevelse med undervisningen på xx studiet været?
 - Er det noget I synes har været særligt godt?
 - Noget der har været særligt problematisk?
- Undervisningen på xx er præget af forelæsninger og øvelsestimer. Hvad synes I om den opdeling?
- Hvad synes I om litteraturen og pensum på studiet?
 - Har det været relevant og til at forstå?
- Hvordan har I oplevet eksamenerne?
 - Har forventningerne været klare?
 - Passer formen til indholdet?
- Hvordan har I oplevet den generelle kontakt mellem studerende og undervisere på studiet?
- Synes I, at uddannelsen har haft en rød tråd?
- Har anvendeligheden af fagene været tydelige for jer?
- Føler I, at I er en del af et fagligt fællesskab på instituttet?

Studiemiljø:

- Kan I beskrive jeres oplevelser med studiemiljøet på xx?
 - Hvordan var det første stykke tid på uddannelsen?
 - Havde I et introforløb?
- Hvor vigtigt er det for jer med et godt studiemiljø?
- I løbet af jeres uddannelse har I der følt en stærk tilknytning til KU generelt og xx uddannelsen specifikt?

Studie og fritid:

- Der er mange, der har haft studiejob under deres uddannelse.
 - Hvad tænker I om det?
 - Har I selv haft det, og hvad fik I ud af det?
- Er det nødvendigt med et studiejob?
- Hvordan synes I mulighederne er for at have studiejob og fritidsinteresser ved siden af studiet?
- Har nogle af jer overvejet at tage orlov i løbet af studiet og hvorfor?

Arbejdsmarked:

- Hvad tænker I, at man kan lave med jeres uddannelse?
- Har I gennem studietiden tænkt meget over fremtidig karriere?
- Har I været bekymret for hvor svært eller let det vil blive at få job?
- Hvad er jeres indtryk af anvendeligheden af uddannelsen på arbejdsmarkedet?

Frafald:

- Der har vist sig at være relativt højt frafald på jeres studie. Kommer det som en overraskelse for jer?
- Hvorfor tror I at frafald er en udfordring på jeres studie?
- Har I indtrykket af at der er mange der har overvejet at stoppe?
 - Har det haft betydning for jeres eget studieliv og overvejelser?
- Har i selv overvejet at ophøre uddannelsen?
- Er der i jeres optik noget instituttet kunne gøre for at imødekomme de høje frafaldsrater?

De sidste bemærkninger:

- Hvad oplever I som studiets største styrke / Hvad er Instituttet rigtig gode til?
- Hvad oplever I som studiets største svaghed?